

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία

**«Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ (RtoP)
ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ ΤΟ 2011»**

ΤΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ-ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥ ΜΑΡΤΑΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΕΛΛΟΥ

Δεκέμβριος 2016

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ημερομηνία: 2 / 1 / 2017

Ο Δηλών

Δημήτριος-Θαλασσινός Μαρτάκης

(Υπογραφή)

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

«Ὡσπερ γάρ και τελειωθέν βέλτιστον των ζώων ο άνθρωπος εστίν, ούτω και χωρισθέν νόμου και δίκης χείριστον πάντων» ¹«Ο άνθρωπος όσο ικανός είναι για το βέλτιστο, αλλά τόσο ικανός είναι και για το χείριστο» (ελεύθερη μετάφραση). Τα λόγια αυτά του μεγάλου φιλοσόφου της αρχαιότητας βρίσκουν απόλυτη εφαρμογή στο πολυδιάστατο κοινωνικο-ιστορικό φαινόμενο του «πολέμου» και των «συγκρούσεων». Οι θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου στόχευαν και εξακολουθούν να στοχεύουν στην οριοθέτηση της συμπεριφοράς των εμπολέμων και στον περιορισμό των καταστροφικών αποτελεσμάτων των συγκρούσεων μέσω της δέσμευσης και του σεβασμού μιας σειράς «ηθικών κανόνων».

Οι «ηθικοί κανόνες» καθώς και ένα σύνολο «Διεθνών Συμβάσεων και Συνθηκών» αποτελούν τη βάση του «Διεθνούς Δικαίου». Μέρη του «Διεθνούς Δικαίου» αποτελούν το «Δίκαιο του Πολέμου» και το σύγχρονο «Ανθρωπιστικό Δίκαιο». Το Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑ) παρουσίασε μια πρωτόγνωρη αναπτυξιακή δυναμική τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου και τις πρώτες του αιώνα μας. Οι προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό-καθημερινό επίπεδο ήταν και παραμένουν πάρα πολλές. Στον αιώνα μας, ζητήματα όπως η τρομοκρατία, η παράνομη διακίνηση προσώπων, οι σφοδρές και ακραίες διεθνείς ή μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις/συγκρούσεις², σε διάφορα μέρη του πλανήτη (Αφρική, Μέση Ανατολή, Ασία κλπ), οι στρατιές των αμάχων προσφύγων, η χρησιμοποίηση άμαχων ως ασπίδων, οι αιχμάλωτοι (όχι κατά ανάγκη από συγκρούσεις τακτικών στρατευμάτων), έδωσαν αναρίθμητα ερεθίσματα για την εξέλιξη και αναθεώρηση σε σημαντικό βαθμό του Ανθρωπιστικού Δικαίου, του Δικαίου του Πολέμου, της προστασίας των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η αύξηση των εσωτερικών συγκρούσεων στα κράτη τις τελευταίες δεκαετίες, και κατ' επέκταση της διάπραξης μαζικών εγκλημάτων σε βάρος του πληθυσμού τους, ανέδειξε το πρόβλημα της αντιμετώπισης τους από τη διεθνή κοινότητα. Η παρούσα εργασία αφορά μια νέα έννοια στο χώρο του διεθνούς δικαίου. Αυτή της **«Ευθύνης για Προστασία»**³.

Αρχικά γίνεται μία ιστορική αναδρομή, που εξηγεί τη μετάβαση από την αμφιλεγόμενη έννοια της «ανθρωπιστικής επέμβασης», η οποία κυριαρχούσε μέχρι το 2001 στις συζητήσεις για την αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων, προς το νέο δόγμα.

¹ Αριστοτέλης «Πολιτικά» (Α, 1,1253Α, 28).

² «Διεθνείς, και μη Διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις»
https://el.wikipedia.org/wiki/Συμβάσεις_της_Γενεύης

³ «Ευθύνης για Προστασία» ή «Responsibility to Protect» ή εν συντομία «R2P» ή «RtoP».

Στη συνέχεια αναλύεται η έννοια, όπως αυτή πρωτοεμφανίστηκε στην Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ICISS)⁴, και εξετάζεται η εξέλιξη της μέσα από την πρακτική των οργάνων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Τέλος, εξετάζεται η περίπτωση της Λιβύης από την οποία εξάγονται συμπεράσματα από την εφαρμογή στην πράξη του δόγματος «R2P». Η Λιβύη αποτελεί μια περίπτωση κατά την οποία έγινε επίκληση του δόγματος, προκειμένου να αναλάβουν δράση τα κράτη μέλη τόσο του ΟΗΕ όσο και του NATO

Σκοπός της εργασίας είναι να δοθεί μία ικανοποιητική περιγραφή του δόγματος, όπως αυτό επικράτησε (αν θεωρηθεί ότι επικράτησε) και να ερευνηθεί το κατά πόσο τελικά άλλαξε τον τρόπο αντιμετώπισης ανθρωπιστικών κρίσεων από τη διεθνή κοινότητα ή θα μείνει στην ιστορία απλώς ως μία θεωρητική κατασκευή, κενή ουσίας.

---

⁴ Η κυβέρνηση του Καναδά ανακοίνωσε, κατά τη διάρκεια της Γενικής Συνέλευσης της Χιλιетίας το Σεπτέμβριο του 2000, την ίδρυση της Διεθνούς Επιτροπής για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ICISS). Ο βασικός σκοπός της ICISS είναι να οικοδομήσει μια ευρύτερη κατανόηση του προβλήματος της συμφιλίωσης, της παρέμβασης και της κυριαρχία και να προωθήσει την παγκόσμια πολιτική συναίνεση για το πώς θα μετακινηθεί από τις πολεμικές (στρατιωτικές) επιχειρήσεις οι οποίες οδηγούν συχνά σε παράλυση, προς τη δράση στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, κυρίως μέσω των Ηνωμένων Εθνών. ICISS θα φέρει μαζί την πολιτική δέσμευση, το ενδιαφέρον των κυβερνήσεων, και την πνευματική συμβολή συνεισφορά ενός ευρέως φάσματος διεθνών εμπειρογνομώνων, επιστημόνων και εκπροσώπων των πολιτών της κοινωνίας. (14 Δεκ 16, 20:00)
«<http://internationalcases.blogspot.gr/2013/12/responsibility-to-protect-m.html>»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΨΗ	v
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΜΕΡΟΣ 1 ^ο / ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ	5
1.1 Ιστορικό πλαίσιο.....	7
1.1.1 Οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις υπό το διεθνές δίκαιο	7
1.1.1.1 Η αρχή της μη επεμβάσεως στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών .7	
1.1.1.2 Η αρχή της αποχής από την χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις.	8
1.1.2 Διεθνής Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία	9
1.1.3 Σύνοδος Κορυφής του 2005.....	11
1.1.4. Γενική Συνέλευση του 2009 – Οι τρεις (3) πυλώνες.	12
1.1.5 Συμβούλιο Ασφαλείας	14
1.2 Κρατική Κυριαρχία	14
1.3 Ανθρωπιστική Παρέμβαση.....	18
1.4 Μετάβαση από την «Ανθρωπιστική Παρέμβαση» στην «Ευθύνη για Προστασία»	19
1.4.1 Η γένεση της «RtoP».	20
1.4.2 Η Εξέλιξη του δόγματος «RtoP».	26
1.4.3 Εφαρμογή της «RtoP».	29
1.4.3.1 Το Πρόβλημα του Συμβουλίου Ασφαλείας (BUY-IN).....	29
1.4.3.2 Το Πρόβλημα των Ψεύτικων Φίλων (FALSE FRIENDS).....	30
1.4.3.3 Το Πρόβλημα της Ικανότητας (CAPACITY).....	31
1.4.3.4 Το Πρόβλημα της Πολιτικής Βούλησης (POLITICAL WILL)	32
ΜΕΡΟΣ 2 ^ο / ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ «ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ» ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ ΤΟ 2011	34
2.1. Ιστορικό.....	35
2.2 Διεθνής Νομιμοποίηση.....	38
2.3 Εφαρμογή της «Ευθύνης Προστασίας»	39
2.3.1 Δίκαιος Λόγος (Just Cause)	39
2.3.2 Νόμιμη Εξουσία (Right Authority).....	40
2.3.3 Δίκαιη Πρόθεση (Right Intention)	40
2.3.4 Τελευταία Επιλογή (Last Resort).....	42

2.3.5 Αναλογικότητα (Proportional Means)	42
2.3.6 Λογική Προοπτική (Reasonable Prospects)	43
2.3.7 Ανάλυση Δράσης κατά της Λιβύης.....	44
2.4 Διεθνείς Περιβάλλον.....	45
2.4.1 Η Θέση των κρατών/μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας	46
2.4.1.1 ΚΙΝΑ.....	46
2.4.1.2 ΡΩΣΙΑ	48
2.4.1.3 ΓΑΛΛΙΑ	49
2.4.1.4 ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	51
2.4.1.5 ΗΠΑ	52
2.4.2 Ευρωπαϊκή Ένωση	55
2.4.2.1 Διπλωματία της ΕΕ απέναντι στη Λιβύη.....	55
2.4.2.2 Κυρώσεις της ΕΕ εναντίον της Λιβύης	56
2.4.2.3 Αποτελεσματικότητα της Πολιτικής της ΕΕ στη Λιβύη.....	57
2.4.3 Αραβικός Σύνδεσμος.....	58
2.4.3.1 Ενέργειες του Αραβικού Συνδέσμου στην Λιβυκή κρίση	59
2.4.3.2 Αποτελεσματικότητα των Μέτρων/Πολιτικών/Κυρώσεων στη Λιβύη ...	60
2.4.4 Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης	60
2.4.4.1 Διπλωματική Αντίδραση έναντι της Λιβύης.....	61
2.4.4.2 Αποτελεσματικότητα της Δράσης στη Λιβύη	61
2.4.5 Αφρικανική Ένωση.....	61
2.4.5.1 Η Δράση της ΑΕ στην Περίπτωση της Λιβύης.....	62
2.4.5.2 Αποτελεσματικότητα Πολιτικής και Διπλωματίας έναντι της Λιβύης ...	64
2.4.6 Ελλάδα.....	65
2.4.7 Τουρκία	65
ΜΕΡΟΣ 3 ^ο / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» : Ψηφίσματα ΟΗΕ.....	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» : Συντομογραφίες.....	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	78

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευθύνη για Προστασία (RtoP) αναπτύχθηκε από κράτη, διεθνείς οργανισμούς (Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ)), και νομικούς του διεθνούς δικαίου. Αποτελεί ένα πρακτικό και θεωρητικό/εννοιολογικό εργαλείο. Με αυτό επιχειρείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των στρατιωτικών ή μη-στρατιωτικών παρεμβάσεων, επεμβάσεων, αντιμετώπισης κλπ κρατών ή εθνών, που διαπράττουν ή κινδυνεύουν να διαπράξουν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Επί της ουσίας η «RtoP» στηρίζεται στον επαναπροσδιορισμό της έννοιας «**κυριαρχία του κράτους**» από την παραδοσιακή «**Westphalian Sovereignty**»⁵.

Η «Κυριαρχία» ως ευθύνη επιχειρείται να ανακατευθυνθεί από την αποφυγή επέμβασης στα εσωτερικά ενός κράτους, στην ευθύνη των κυβερνώντων ή εκείνων που βρίσκονται στην εξουσία ή έχουν την ισχύ να προστατεύσουν τις ζωές των πολιτών τους. Ως εκ τούτου η διεθνής κοινότητα αναλαμβάνει να, ή αλλιώς θα πρέπει να προστατεύσει και έχει την ευθύνη να το πράξει, για τους πολίτες ενός κράτους αντί της εγχώριας ηγεσίας όταν αυτή αδρανή. Κεντρική ιδέα αυτού, περιλαμβάνει την πρόληψη, την αντίδραση και την ανοικοδόμηση για την επιβολή «RtoP».

Το καθήκον που η Διεθνής Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS))⁶ και η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (United Nations General Assembly (UNGA)), με την υποστήριξη του Γενικού Γραμματέα (ΓΓ) έχουν αναλάβει αποτελεί σπουδαία πρόκληση. Οποιαδήποτε αλλαγή ή εξέλιξη των καθιερωμένων διεθνών προτύπων είναι συχνά αμφιλεγόμενη και εννοιολογικά προβληματική. Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος και παρουσιάστηκαν μια σειρά εννοιολογικών, νομικών και ηθικών ζητημάτων με στη λογική της «RtoP» και της «Ανθρωπιστικής Παρέμβασης». Για την κατανόηση αυτών των προκλήσεων η παρούσα εργασία διερευνά τις παραδοσιακές έννοιες της «κυριαρχίας» σε αντιδιαστολή με την προσπάθεια επαναπροσδιορισμού της. Περιγράφει τα ζητήματα και τις έννοιες με ένα λογικό τρόπο προκειμένου να προωθηθεί μια βαθύτερη κατανόηση της λογικής της «ανθρωπιστικής παρέμβασης».

Η ανάλυση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν πολλά λειτουργικά και ηθικά προβλήματα με την εν λόγω έννοια και την εφαρμογή της ή όχι. Τα μέσα με τα οποία η ICISS και ορισμένα μέλη των ΗΕ προσπαθούν να επιτύχουν τους στόχους τους, βασίζονται σε ιδιαίτερες κοσμοθεωρίες που εφαρμόζονται μέσω ενός οργανισμού, όπως τα Ηνωμένα Έθνη που, στην

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Westphalian_sovereignty

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/International_Commission_on_Intervention_and_State_Sovereignty

πράξη όμως, δεν βασίζεται απόλυτα-αποκλειστικά στην ισότητα των μελών του.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, γίνεται μια προσπάθει να αντιμετωπισθούν αυτά τα προβλήματα και να καταλήξουμε σε πιθανές λύσεις. Ωστόσο, μπορεί να λεχθεί ότι τα θέματα αυτά δεν μπορούν να επιλυθούν με την ικανοποίηση όλων των κρατών μελών των Ηνωμένων Εθνών.

Η «Αραβική Άνοιξη» για παράδειγμα, ήταν το έναυσμα για το λαό της Λιβύης να παλέψει για μια διαφορετική δημοκρατία από αυτή που αντιπροσώπευε ο Συνταγματάρχης Muammar Gaddafi . Στις 14 Φεβρουαρίου 2011 ξέσπασε, αρχικά με ειρηνικές διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις. Οι ειρηνικές αντιδράσεις του λαού πήραν σύντομα τη μορφή ένοπλης σύγκρουσης. Αιτία ήταν η εκτεταμένη χρήση βίας από μέρους του καθεστώτος Muammar Gaddafi . Οι πολίτες επεδίωκαν τον εκδημοκρατισμό της χώρας, μετατράπηκαν όμως σε αντάρτες και δημιούργησαν προσωρινό πολιτικό συμβούλιο. Εν συνεχεία αναγνωρίστηκαν από τα μέλη της διεθνούς κοινότητας ως εμπόλεμοι. Το προσωρινό συμβούλιο ως επαναστατική κυβέρνηση που συνυπήρχε με τη νόμιμη κυβέρνηση Muammar Gaddafi .

Συνεπώς το έλλειμμα δημοκρατίας σε μια ιδιαίτερη χώρα, μετατράπηκε σε μια αιματηρή ένοπλη σύγκρουση και ανθρωπιστική κρίση, με θύματα κυρίως άμαχους.

Πριν οποιαδήποτε μελέτη σχετικά με την «RtoP» είναι αναγκαίο να αποσαφηνιστούν ορισμένα θέματα. Σκοπός της, δεν είναι η άμεση πρόληψη των μαζικών δολοφονιών, γενοκτονιών, ή εθνοκαθάρσεων, κ.λπ. Αυτά περιλαμβάνονται και κατοχυρώνονται ήδη σε διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις (Συμβάσεις της Γενεύης, Σύμβαση για την Πρόληψη και την Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας, το καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ) κλπ.). Η «RtoP» στοχεύει στην εφαρμογή της ως κανόνα στις διεθνείς σχέσεις, με. αλλαγή της συμπεριφοράς των εθνών, κρατών, ηγετών κλπ (Αναφέρεται αλλού ως «συμμόρφωση-pull»). Τα πιθανά ζητήματα που σχετίζονται με την «RtoP» είναι ότι φέρνει μαζί της μια σειρά από παραδοχές και συμπεράσματα σχετικά με την παγκόσμια κοινωνία και το δυτικού τύπου πολιτισμό γενικότερα.

ΜΕΡΟΣ 1^ο / ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Στον σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, η απειλή εναντίον ενός αποτελεί συχνά απειλή και εναντίον όλων. Μία μείζονα απειλή (τρομοκρατική επίθεση κλπ) οπουδήποτε στον ανεπτυγμένο κόσμο θα έχει κατά πάσα πιθανότητα σοβαρές επιπτώσεις και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Κάθε ένας από τα εκατομμύρια των ανθρώπων που μετακινούνται ετησίως μπορεί να γίνει ακούσιος ή και εκούσιος φορέας κάποιας θανατηφόρου μεταδοτικής ασθένειας. Επίσης, ο βαθμός ασφαλείας και προστασίας των κρατών λόγω της διάβρωσης της ισχύος των, εξασθενεί ενάντια σε υπερεθνικές απειλές όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Για κάθε Κράτος, η διεθνής συνεργασία είναι απαραίτητη ώστε αυτό να καταστεί ασφαλέστερο.

Σύμφωνα με απόψεις μελετητών των διεθνών σχέσεων υπάρχουν στην εποχή μας έξι ομάδες απειλών με τις οποίες η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να ασχοληθεί :

- Ο πόλεμος μεταξύ Κρατών.
- Η εσωτερική βία, που περιλαμβάνει τους εμφύλιους πολέμους, τις μεγάλης κλίμακας παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις γενοκτονίες.
- Η φτώχεια, οι μεταδοτικές ασθένειες και η περιβαλλοντική υποβάθμιση.
- Τα πυρηνικά, ραδιολογικά, χημικά και βιολογικά όπλα.
- Η τρομοκρατία, και
- Το υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα.

Το θετικό είναι ότι ο ΟΗΕ καθώς και άλλοι συλλογικοί θεσμοί ασφάλειας (NATO κλπ) φαίνονται να έχουν τη διάθεση και τη βούληση να αναλάβουν δράση. Την τελευταία 15ετία έχουν τερματιστεί με διαπραγματεύσεις τόσοι εμφύλιοι πόλεμοι όσοι δεν είχαν τερματισθεί τα προηγούμενα 200 χρόνια. Στην δεκαετία του 1960-70, υπήρχε η πίστη ότι ήταν θέμα χρόνου η κατοχή πυρηνικών όπλων από περισσότερα από 15 κράτη. Όμως η «Συνθήκη μη Διάδοσης των Πυρηνικών» απέτρεψε αυτό το ενδεχόμενο. Οι ενέργειες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας σταμάτησαν την εξάπλωση ασθενειών όπως του «SARS» και άλλων.

Τα επιτεύγματα όμως αυτά μπορούν να αντιστραφούν. Ο κίνδυνος είναι υπαρκτός, αν δεν ληφθεί σύντομα δράση με σκοπό την ενίσχυση του ΟΗΕ. Σε αυτό το δρόμο βρίσκεται και η αποδοχή ενός νέου δόγματος αυτού της «Ευθύνης για Προστασία».

Η εξέλιξη της «Προστασίας» και «Παρέμβασης» έχει μακρά ιστορία που στο πέρασμα των αιώνων της ανθρώπινης ανάπτυξης. Ωστόσο, για την «Ευθύνης για Προστασία», η ανάλυση της ανθρωπιστικής παρέμβασης έχει την αφετηρία στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949. Όπως γράφει Elizabeth G.

Ferris ⁷, «...Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (β'ΠΠ), το ΔΔ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναπτύχθηκε ως ακρογωνιαίος λίθος της νέας διεθνούς τάξης..». Οι εξελίξεις στην έννοια των «Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» που βγήκαν από τον Β'ΠΠ είναι πιο ενδιαφέρουσες. Συνοπτικά, ως «Ανθρωπιστική Παρέμβαση» ορίζεται η «απειλή ή χρήση βίας στο εσωτερικό ενός κράτους, από ένα άλλο κράτος ή ομάδα κρατών που αποσκοπούν στην πρόληψη ή καταστολή εκτεταμένων και σοβαρών παραβιάσεων των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των υπηκόων του κράτους με ή χωρίς την άδεια του κράτους εντός του οποίου εφαρμόζεται δράση» "(Farer, Archibugi, Μπράουν, Crawford, Weiss και Wheeler. 2005, 212).

Μερικά παραδείγματα ανθρωπιστικών παρεμβάσεων μεταξύ 1949 και των αρχών της δεκαετίας του 1990, είναι η Ινδία στο Πακιστάν το 1971, το Βιετνάμ στην Καμπότζη το 1978, την Τανζανία στην Ουγκάντα το 1979. Αυτές οι παρεμβάσεις της εποχής του Ψυχρού Πολέμου ήταν γεμάτες με ανθρωπιστική ρητορική αλλά ήταν «ψευδο-παρεμβάσεις» Με άλλα λόγια, ήταν πολιτικά αμφιλεγόμενες και διεξήχθησαν με έναν «ad hoc» τρόπο. Στη Μεταπολεμική περίοδος το κύριο διεθνές όργανο για την προσδιορισμό και την πραγματοποίηση ανθρωπιστικών επεμβάσεων, είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας (ΣΑ) των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ)

Η «RtoP» ξεκίνησε στη δεκαετία του 1990, με ένα κύμα διεθνών ανθρωπιστικών παρεμβάσεων μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Δυστυχώς η πορεία της πάγωσε σε κάποιο βαθμό από ΣΑ των ΗΕ λόγω συχνής χρήσης του βέτο. Σημαντικές παρεμβάσεις ήταν στην Σομαλία, το Κοσσυφοπέδιο και τη Ρουάντα, οι οποίες όμως δεν πέτυχαν απόλυτα τους σκοπούς τους. Ωστόσο, η σχετική αποτυχία αυτών των πράξεων δεν στάθηκε ικανή να σταματήσει ή να αποτρέψει στη διαμόρφωση της «RtoP»⁸.

Η «RtoP» ως έννοια, αν και έχει τις ρίζες της στην «Ανθρωπιστική Επέμβαση». Αυτή έρχεται βέβαια σε αντίθεση με το άρθρο 2 § 7 του Καταστατικού Χάρτη (ΚΧ) του ΟΗΕ, που απαγορεύει ρητά από στα κράτη της διεθνούς κοινότητας «να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν αποκλειστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία τους». Η κατάφωρη όμως παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου⁹ εντός της εθνικής επικράτειας ενός κράτους

⁷ Elizabeth G. Ferris (born c. 1950) is a senior fellow in the Foreign Policy Studies Program at the Brookings Institution in Washington, D.C. and serves as the co-director of the Brookings-LSE Project on Internal Displacement. In addition to her positions within the Brookings Institution, Ferris is an adjunct associate professor in Georgetown University's School of Foreign Service. She is also a commissioner of the Women's Refugee Commission, a distinguished author and a lifelong humanitarian.

⁸ Όπως σημειώνει ο Ekkehard Strauss, «η την RtoP αναπτύχθηκε ως απάντηση στην έλλειψη δράσης του Συμβουλίου Ασφαλείας σχετικά με την κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο, όπου δημιουργήθηκε μια γενικότερη συζήτηση σχετικά με το χάσμα μεταξύ νομιμότητας και νομιμοποίησης»(2010).

⁹ Μετά τη συμπερίληψη της έννοιας της στα Συμπεράσματα της Παγκόσμιας Συνόδου Κορυφής τα κριτήρια συγκεκριμενοποιήθηκαν σε «γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας».

καταδεικνύει την αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να αντιδράσει αποτελεσματικά. Η αναφορά στο ΚΧ των ΗΕ στο Κεφάλαιο VII ότι, εφόσον υφίσταται «απειλή ή διατάραξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας» δύναται να επέμβουν τα κράτη μέλη παρέχει τη νομική βάση της «RtoP».

Η αναγνώριση και η θεσμοθέτηση διεθνώς των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η πληθώρα των συμβατικών κειμένων και η υιοθέτηση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου προσδίδουν στις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ειδικά στα εγκλήματα πολέμου και στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μια διεθνή διάσταση¹⁰.

1.1 Ιστορικό πλαίσιο

Το ζήτημα της Ανθρωπιστικής Επέμβασης και της νομιμότητάς της κατά το Διεθνές Δίκαιο (ΔΔ) επανέρχεται κατά καιρούς στο διεθνές προσκήνιο. Κατά την κλασική έννοια, ως «Ανθρωπιστική Επέμβαση» («*intervention d'humanité, humanitarian intervention*») νοείται η επέμβαση από κράτος ή ομάδα κρατών στο έδαφος ξένου κράτους που συνοδεύεται ενδεχομένως και με την άσκηση βίας με σκοπό την προστασία ατόμων από κατάφωρες παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους¹¹. Το ζήτημα της ύπαρξης ή μη, ενός δικαιώματος επέμβασης πρέπει να εξεταστεί πρώτον σε σχέση με δύο θεμελιώδεις αρχές του ΔΔ, την αρχή της μη-επεμβάσεως στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών και την αρχή της αποχής από τη χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις, και δεύτερον σε σχέση με την αντίστοιχη πρακτική του ΣΑ του ΟΗΕ.

1.1.1 Οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις υπό το διεθνές δίκαιο

1.1.1.1 Η αρχή της μη επεμβάσεως στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 7 του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε., «...καμία διάταξη αυτού του Χάρτη δεν θα δίνει στα Ηνωμένα Έθνη το δικαίωμα να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους και δεν θα αναγκάζει τα Μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη. Η αρχή όμως αυτή δεν πρέπει να εμποδίζει την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπονται από το Κεφάλαιο 7 (Ενέργειες σε Περίπτωση Απειλής εναντίον

¹⁰ Η πρώτη «συμφωνημένη» από τη διεθνή κοινότητα εξαίρεση στην αρχή της μη επέμβασης αποτελεί η Σύμβαση για τη Γενοκτονία του 1948, Evans, G., "From the Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect", *Wisconsin International Law Journal*, Vol. 24, No.3, σελ. 705. που τα υπόλοιπα κράτη της διεθνούς κοινότητας. επηρεάζονται άμεσα ή υφίστανται τις συνέπειες των παραβιάσεων.

¹¹ Rougier A., [i]La Théorie de l'Intervention d'Humanité[i], *RGDIP*, 1910, σελ. 472.

της Ειρήνης, Διαταράξεως της Ειρήνης και Επιθετικών Πράξεων)»^{12, 13}. Στον Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. δεν γίνεται καμία αναφορά σε δικαίωμα ανθρωπιστικής επεμβάσεως ως εξαίρεση από την αρχή της μη-επεμβάσεως στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών.

1.1.1.2 Η αρχή της αποχής από την χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 4 του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε., «...όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών».

Κατ' εξαίρεση, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε., «καμία διάταξη αυτού του Χάρτη δεν θα εμποδίζει το φυσικό δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής νόμιμης άμυνας, σε περίπτωση που ένα Μέλος των Ηνωμένων Εθνών δέχεται ένοπλη επίθεση, ως τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πάρει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια...» και, σύμφωνα με το άρθρο 53 του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε., παρ. 1.: «Το Συμβούλιο Ασφαλείας θα χρησιμοποιεί, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, αυτές τις τοπικές συμφωνίες ή οργανώσεις για την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που θα λαμβάνονται με εντολή του. Αλλά καμία εξαναγκαστική ενέργεια δεν θα αναλαμβάνεται σε εφαρμογή τοπικών συμφωνιών ή με την εντολή τοπικών οργανώσεων, χωρίς την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εξαίρεση θα γίνεται για τα μέτρα εναντίον εχθρικού κράτους με την έννοια που δίνεται σ' αυτόν τον όρο στην παράγραφο 2 αυτού του Άρθρου .....», παρ. 2.: «...Ο όρος εχθρικό κράτος, που χρησιμοποιείται στην παράγραφο 1 αυτού του Άρθρου, αναφέρεται σε κάθε κράτος το οποίο, κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, ήταν εχθρός οποιουδήποτε από τα κράτη που υπογράφουν αυτόν το Χάρτη».

Συνεπώς, χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις μπορεί να γίνει, σύμφωνα με τον Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. μόνο σε περίπτωση νόμιμης άμυνας, ατομικής ή συλλογικής (άρθρο 51) και συλλογικής δράσης κατόπιν αποφάσεως του ΣΑ στα πλαίσια των Κεφαλαίων VII και VIII (άρθρο 53). Κατά την περίοδο 1945-1990, το ΣΑ είχε εξουσιοδοτήσει Κράτη μέλη να χρησιμοποιήσουν ένοπλη βία μόνο

¹² Το κείμενο του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. στην ελληνική γλώσσα διατίθεται στον διαδικτυακό τόπο του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών – UNRIC (http://www.unric.org/index.php?option=com_content&task=view&id=108&Itemid=196).

¹³ Πρβλ. Παζαρτζή Φ., «Η Μονομερής Ανθρωπιστική Επέμβαση και το Διεθνές Δίκαιο», ΤοΣ 4/2001, υποσημ. 10.: «Απόφαση ΓΣ ΟΗΕ 2625 (XXV) του 1970. Σύμφωνα με αυτήν, “κανένα κράτος ή ομάδα κρατών δεν έχει το δικαίωμα να επέμβει, άμεσα ή έμμεσα, στα εσωτερικά ή εξωτερικά ζητήματα άλλου κράτους. Κατά συνέπεια, όχι μόνον η ένοπλη επέμβαση, αλλά και κάθε μορφή επεμβάσεως ή κάθε απειλή, που στρέφεται κατά της προσωπικότητας ενός κράτους ή κατά των πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών του στοιχείων, είναι αντίθετη προς το διεθνές δίκαιο”».

περίπτωση της Κορέας το 1950 και στην περίπτωση της Ροδεσίας το 1966, ενώ από το 1990 και έπειτα, το ΣΑ εξουσιοδότησε πολλές φορές ομάδες Κρατών να συστήσουν σε συνεργασία μεταξύ τους ή στο πλαίσιο διεθνών περιφερειακών οργανισμών πολυεθνικές στρατιωτικές δυνάμεις προκειμένου να παρέμβουν σε διεθνείς κρίσεις, λαμβάνοντας όλα τα απαραίτητα μέτρα, όπως είναι οι περιπτώσεις της κρίσης του Περσικού Κόλπου, της Σομαλίας, της Νέας Γιουγκοσλαβίας, της Ρουάντας, της Αϊτής, της Βοσνίας, της Αλβανίας, της Σιέρρα Λεόνε, της Δημοκρατίας της Κεντρικής Αφρικής και του Ανατολικού Τιμόρ¹⁴.

Σε ό,τι αφορά δε στο ενδεχόμενο να επιτρέπεται από το ΔΔ η χρήση βίας από κράτη εκτός των διαδικασιών που ορίζει ο Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. προς αντιμετώπιση παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο έδαφος άλλων κρατών, το σχετικό ερώτημα τέθηκε εντονότατα ιδίως στην περίπτωση της στρατιωτικής επέμβασης των νατοϊκών δυνάμεων στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας¹⁵. Η στρατιωτική επιχείρηση στο Κόσοβο (24/3/1999 – 10/6/1999)¹⁶ προκάλεσε κύμα αντιδράσεων και συζητήσεων για την ύπαρξη δυνατότητας μονομερούς επεμβάσεως που συνοδεύεται από χρήση βίας προκειμένου να αντιμετωπισθούν σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έθεσε την διεθνή κοινότητα μπροστά σε μία κρίση του ΔΔ¹⁷. Το Δ.Δ.Χ., στις προσωρινές διαταγές που εξέδωσε στις 2 Ιουνίου 1999, με αφορμή την προσφυγή της Γιουγκοσλαβίας κατά δέκα νατοϊκών συμμάχων, απέρριψε την αίτηση της Γιουγκοσλαβίας για τη λήψη προσωρινών μέτρων αλλά ταυτόχρονα εξέφρασε την έντονη ανησυχία του για τη χρήση βίας στο Κόσοβο για τον λόγο ότι δημιουργεί «σοβαρά προβλήματα ΔΔ»¹⁸.

Σημειώνεται δε ότι στον Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. δεν γίνεται καμία αναφορά σε δικαίωμα ανθρωπιστικής επεμβάσεως ως εξαίρεση από τον κανόνα αποχής από την χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις.

1.1.2 Διεθνής Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία

Η Διεθνής Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ΔΣΕΣ/ International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS)), είναι μια «ad hoc» επιτροπή η οποία συστάθηκε το 2001. Ιδρύθηκε

¹⁴ Βλ. Σισιλιάνο Λ. – Αλ., Η Στρατιωτική Δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο (KFOR), ΤοΣ4/2001.

¹⁵ Βλ. Delcourt B., [i]L'intervention de l'OTAN contre la Yougoslavie: vers la Reconnaissance d'un Nouveau Droit d'Ingérence?, σε Adam B., La guerre du Kosovo. Eclairages et Commentaires, Bruxelles, GRIP, 1999, σελ. 35-90.

¹⁶ Βλ. Kritsiotis D., [i]The Kosovo Crisis and NATO's Application of Armed Forces against the Federal Republic of Yugoslavia, International and Comparative Law Quarterly, 2/2000, σελ. 330-359.

¹⁷ Βλ. Valticos N., [i]Les Droits de l'Homme, le Droit international et l'Intervention Militaire en Yougoslavie, RGDIP, 2000/1, σελ. 5-17.

¹⁸ Case concerning Legality of Use of Force (Yugoslavia v. Belgium, Canada, France, Germany, Italy, Netherlands, Portugal, Spain, UK, USA), Request for the Indication of Provisional Measures,

από τον Gareth Evans και τον Mohamed Sahnoun υπό την εποπτεία της Καναδικής Κυβέρνησης, και αποτελούνταν από μέλη της Γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ. Σκοπός της, ήταν να καταλήξει σε μια απάντηση αναφορικά με το ερώτημα του τότε Γ.Γ. του ΟΗΕ Kofi Annan:

«Αν η Ανθρωπιστική Παρέμβαση είναι πραγματικά μια μη αποδεκτή επίθεση στην κυριαρχία, πως θα μπορούσαμε να ανταποκριθούμε στην περίπτωση της «Rwanda», της «Srebrenica», σε μεγάλες συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;».

Η ερώτηση συνόψιζε τη θέση αυτών που έθεταν πάνω από την κρατική κυριαρχία τον κανόνα της ανθρωπιστικής παρέμβασης.

Η σύνταξη της σχετικής έκθεσης αποτέλεσε ένα γεγονός-σταθμό για τη θεωρητική θεμελίωση και επεξεργασία της «RtoP». Για πρώτη φορά, αναγνωρίστηκε η ευθύνη του κράτους να προστατεύει τους πολίτες του και εντός της επικράτειας του. Επίσης, κάνοντας χρήση του νέου όρου «RtoP» αντί της «ανθρωπιστικής επέμβασης» δόθηκε έμφαση περισσότερο στην έννοια της ευθύνης, σε πρώτο βαθμό των κρατών και στη συνέχεια του συνόλου της διεθνούς κοινότητας. παρά στην έννοια της στρατιωτικής επέμβασης¹⁹.

Η κυριαρχία ενός κράτους επίσης υπό αμφισβητήθηκε, από την άποψη της νομιμότητας. Εξαρτάται από την ευθύνη του κράτους έναντι των πολιτών του. Εάν δεν εκπληρώνεται αυτή η αρχή, τότε η σύμβαση μεταξύ της κυβέρνησης και των πολιτών της, είναι άκυρη, ως εκ τούτου η κυριαρχία δεν είναι νόμιμη. Η έκθεση²⁰ της ICISS περιελάμβανε συστάσεις προς τη διεθνή κοινότητα σχετικά με την αντιδιαστολή της «ανθρωπιστικής παρέμβασης» έναντι της «κρατικής κυριαρχίας».

Προσεγγίσθηκε το ζήτημα του μεγέθους-εύρους της θηριωδίας που απαιτείται για την «Ανθρωπιστική Παρέμβαση» χωρίς όμως να προσδιορισθεί με οποιονδήποτε συγκεκριμένο ορισμό²¹.

¹⁹ Ο όρος διαθέτει μία περισσότερο «ολιστική» προσέγγιση, προσεγγίζοντας όχι απλά «το δικαίωμα στην επέμβαση» αλλά δίνοντας έμφαση στην έννοια της πρόληψης και της αποκατάστασης μίας κοινωνίας, Bellamy, A., op. cit, σελ.43-45

²⁰ <https://web.archive.org/web/20070731161527/http://www.iciss-ciise.gc.ca/report2-en.asp>. Archived from the original on July 31, 2007. Retrieved February 29, 2008. Missing or empty |title= (help)

²¹ «... Σε αμφότερες τις γενικές προϋποθέσεις που προσδιορίζονται - απώλεια της ζωής και της εθνικάθαρσης - έχουμε περιγράψει ότι η εν λόγω δράση, χρειάζεται να είναι «μεγάλης κλίμακας», προκειμένου να δικαιολογηθεί η στρατιωτική επέμβαση. Δεν γίνεται καμία προσπάθεια να ποσοτικοποιηθεί η έννοια της «μεγάλης κλίμακας». Οι απόψεις μπορεί να διαφέρουν σε ορισμένες οριακές περιπτώσεις (για παράδειγμα, όπου μια σειρά από περιστατικά μικρής κλίμακας μπορεί σημαντικά να καταλήξουν σε μια θηριωδία μεγάλης κλίμακας). Στην πράξη δεν υπήρξαν σημαντικές διαφωνίες. Αυτό που έγινε σαφές, ωστόσο, είναι ότι η στρατιωτική δράση μπορεί να είναι νόμιμη ως απάντηση ή ένα προληπτικό μέτρο για σαφείς ενδείξεις πιθανών δολοφονιών μεγάλης κλίμακας. Χωρίς αυτή τη δυνατότητα προληπτικής δράσης, η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να υιοθετήσει την ηθικά αστήρικτη θέση του να απαιτείται να περιμένει μέχρις ότου αρχίσει η γενοκτονία, προτού να είναι σε θέση να αναλάβει δράση για να το σταματήσει.»

Η έννοια της επιλεκτικής άμυνας μπορεί να υποστηριχθεί από την εξωτερική πολιτική ενός μεμονωμένου κράτους, δεν υποστηρίζεται όμως από Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ), ούτε τον ΚΧ των ΗΕ²².

Η στρατιωτική επέμβαση βάσει των αποδεικτικών στοιχείων «πιθανής μεγάλης κλίμακας δολοφονιών» εμφανίζεται προβληματική. Ιδιαίτερα όταν η πρόθεση δεν ακολουθείτε κατευθείαν από ενέργεια.

Η Επιτροπή ήθελε να κατευθύνει την προσοχή προς τις ανάγκες των ανθρώπων που πλήττονται από ανθρωπιστικές καταστροφές, αποφεύγοντας να θίξει το θέμα του σεβασμού της κυριαρχίας σε αντιδιαστολή με την ηθική υποχρέωση της παρέμβασης. Επίσης τόνισε τη συνεργασία με μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ/Non Governmental Organization(NGO)), όπως η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (Red Cross), για την πρόληψη ανθρωπιστικών κρίσεων.

Οι επικριτές της έκθεσης ICISS τονίζουν ότι η έκθεση αγνοεί τις κυβερνήσεις που έχουν αποδυναμωθεί από συγκρούσεις ή άλλες καταστροφές που είναι πιθανό να αυξήσουν τον κίνδυνο κρίσεων. Πολιτικά οι ανθρωπιστικές κρίσεις, όπως αυτές της Ρουάντα, συμβαίνουν όταν η κοινωνία των πολιτών δεν μπορεί να λειτουργήσει σωστά ή αν η κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει καίρια ζητήματα ασφάλειας²³.

Το 2003, δύο χρόνια μετά την κυκλοφορία της έκθεσης, τα μέτρα εξωτερικής πολιτικής που ελήφθησαν από την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών κατά του Ιράκ στη βάση της «νόμιμης αιτίας» για ανθρωπιστικής παρέμβαση. Σχετικά είχε αναφερθεί ο Πρόεδρος George W. Bush²⁴.

«...Οι άνθρωποι των Ηνωμένων Πολιτειών και οι φίλοι και σύμμαχοι μας δεν θα αφαιθούν στο έλεος ενός εκτός νόμου καθεστώτος που απειλεί την ειρήνη με τα όπλα μαζικής δολοφονίας. Θα αντιμετωπίσουμε την απειλή τώρα, με το Στρατό μας, την Πολεμική Αεροπορία μας, το Ναυτικό, του Λιμενικό Σώμα και πεζοναύτες, έτσι ώστε να μην χρειάζεται να το αντιμετωπίσουμε αργότερα με στρατιές των πυροσβεστών, αστυνομίας και γιατρών στους δρόμους των πόλεων μας»²⁵.

1.1.3 Σύνοδος Κορυφής του 2005.

²² Macrae, J & Harmer, A (eds.) 2003, "Humanitarian Action and the 'Global War on Terror': A Review of Trends and Issues", HPG Report 14

²³ Weiss, Thomas 2004, 'The Sunset of Humanitarian Intervention: The Responsibility to Protect in a Unipolar Era', *Security Dialogue*, vol. 35, iss. 2.

²⁴ ο Πρόεδρος George W. Bush. είχε δηλώσει: «...Οι άνθρωποι των Ηνωμένων Πολιτειών και οι φίλοι και σύμμαχοι μας δεν θα αφαιθούν στο έλεος ενός εκτός νόμου καθεστώτος που απειλεί την ειρήνη με τα όπλα μαζικής δολοφονίας. Θα αντιμετωπίσουμε την απειλή τώρα, με το Στρατό μας, την Πολεμική Αεροπορία μας, το Ναυτικό, του Λιμενικό Σώμα και πεζοναύτες, έτσι ώστε να μην χρειάζεται να το αντιμετωπίσουμε αργότερα με στρατιές των πυροσβεστών, αστυνομίας και γιατρών στους δρόμους των πόλεων μας ».

²⁵ President Bush Addresses the Nation (March 19, 2003)

Στην Οικουμενική Σύνοδο του 2005, η Γενική Συνέλευση, υιοθέτησε το δόγμα της «RtoP» με κάποιες διαφοροποιήσεις από την αρχική εκδοχή του 2001. Το Καταληκτικό Κείμενο της Συνόδου²⁶, το οποίο αναφέρεται στην «RtoP» στις παραγράφους 138²⁷ και 139²⁸, περιόρισε το πεδίο εφαρμογής της στις τέσσερις περιπτώσεις της γενοκτονίας, της εθνοκάθαρσης, των εγκλημάτων πολέμου και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

Το Κείμενο δίνει έμφαση στην συλλογική ευθύνη μέσω διπλωματικών, ανθρωπιστικών και άλλων ειρηνικών μέσων και σε ό, τι αφορά στη συλλογική δράση με χρήση ένοπλης βίας, οι αρχηγοί των κρατών δεσμεύτηκαν ότι τα κράτη είναι πρόθυμα να δράσουν εγκαίρως και κρίνοντας κατά περίπτωση. Σημαντική διαφορά με τα προηγούμενα κείμενα είναι ότι δεν αναγνωρίζεται κάποια συγκεκριμένη ευθύνη του ΣΑ για ανάληψη δράσης, ούτε φυσικά γίνεται αναφορά σε δυνατότητα δράσης χωρίς εξουσιοδότηση από αυτό. Επίσης, εγκαταλείφθηκαν τελείως τα κριτήρια που είχαν προταθεί για τη λήψη μέτρων που περιλαμβάνουν τη χρήση βίας και προστέθηκε στη διατύπωση περί συλλογικής ανάληψης της ευθύνης, η ανάγκη πρόδηλης αποτυχίας (manifest failure) του κράτους να προστατέψει τον πληθυσμό του, σε αντίθεση με τη μέχρι τότε απαιτούμενη απλή αποτυχία.

1.1.4. Γενική Συνέλευση του 2009 – Οι τρεις (3) πυλώνες²⁹.

Το 2009 ο Μπάν Κι-Μούν συνέταξε την έκθεση «Εφαρμόζοντας την RtoP» με σκοπό να αποσαφηνίσει την έννοια, και να προσδιορίσει τα δυνατά μέτρα υλοποίησης της και τους υπεύθυνους για τη λειτουργικότητα του δόγματος. Ο ΓΓ, στηριζόμενος στις παραγράφους «138» και «139» του

²⁶ Για το Καταληκτικό Κείμενο βλέπε: http://globalr2p.org/media/pdf/WSOD_2005.pdf

²⁷ Άρθρο 138 : ... «... Κάθε κράτος έχει την RtoP του πληθυσμού του από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Αυτή η ευθύνη περιλαμβάνει την πρόληψη τέτοιων εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της ευθύνης για την τιμώρηση τους μέσω κατάλληλων και αναγκαίων μέτρων. Δεχόμαστε την ευθύνη αυτή και θα δρούμε σύμφωνα με αυτή. Η διεθνής κοινότητα θα πρέπει, καταλλήλως, να ενθαρρύνει και να βοηθάει τα Κράτη στην άσκηση αυτής της ευθύνης και να υποστηρίζει τα Η.Ε. στην εγκαθίδρυση δυνατότητας έγκαιρης προειδοποίησης»...

²⁸ Άρθρο 139 : ... «... Η διεθνής κοινότητα, μέσω των Η.Ε., φέρει επίσης την ευθύνη να χρησιμοποιεί κατάλληλα διπλωματικά, ανθρωπιστικά και άλλα ειρηνικά μέσα, σε συμφωνία με τα Κεφάλαια 6 και 8 του Χάρτη, για την προστασία πληθυσμών από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, είμαστε έτοιμοι να αναλάβουμε συλλογική δράση, εγκαίρως και αποφασιστικά, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, σε συμφωνία με το Χάρτη, συμπεριλαμβανομένου του Κεφαλαίου 7, κατά περίπτωση και σε συνεργασία με σχετικούς περιφερειακούς οργανισμούς, εφόσον τα ειρηνικά μέτρα αποβούν ανεπαρκή και οι εθνικές αρχές αποτυγχάνουν προδήλως στην προστασία του πληθυσμού τους από γενοκτονία, (...). Τονίζουμε την ανάγκη να συνεχίσει η Γενική Συνέλευση να εξετάζει την RtoP πληθυσμών από γενοκτονία, (...) και τις συνέπειες της, έχοντας υπόψη τις αρχές του Χάρτη και του διεθνούς δικαίου. Επίσης, αναγκαία και κατάλληλα, δεσμευόμαστε να βοηθούμε τα Κράτη, να χιτίζουν τη δυνατότητα προστασίας του πληθυσμού τους από γενοκτονία, (...) και να βοηθούμε εκείνα που τελούν υπό πίεση, πριν ξεσπάσουν κρίσεις και συγκρούσεις».

²⁹ Για το κείμενο της Έκθεσης βλέπε:

<http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20%284%29.pdf>

Καταληκτικού Κειμένου, πρότεινε την αντιμετώπιση της ευθύνης προστασίας ως ένα σύστημα τριών πυλώνων:

1^{ος} Πυλώνας: Κάθε κράτος έχει την «RtoP» του πληθυσμού του από γενοκτονία, εθνοκάθαρση, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

2^{ος} Πυλώνας: Η διεθνής κοινότητα έχει την ευθύνη παροχής βοήθειας στα κράτη με στόχο την ενίσχυση της δυνατότητας τήρησης της υποχρέωσης τους εκ του πρώτου πυλώνα. Όσο για τα κράτη στα οποία ήδη έχει διαμορφωθεί μια τεταμένη κατάσταση, η διεθνής κοινότητα οφείλει να παρέχει βοήθεια για την αποφυγή εξέλιξης της σε κρίση. Αυτό μπορεί να γίνει με τέσσερις τρόπους:

- Ενθάρρυνση των κρατών να τηρούν τις υποχρεώσεις τους από τον πρώτο πυλώνα.
- Παροχή βοήθειας προς επίτευξη του στόχου αυτού.
- Παροχή βοήθειας για το χτίσιμο της απαραίτητης υποδομής για την παροχή προστασίας.
- Παροχή βοήθειας σε κράτη με τεταμένη κατάσταση πριν ξεσπάσει η κρίση.

3^{ος} Πυλώνας: Η διεθνής κοινότητα έχει την ευθύνη ανάληψης δράσης εγκαίρως και κατά τρόπο αποφασιστικό για την παύση των τεσσάρων κατηγοριών εγκλημάτων, όταν ένα κράτος αποτυγχάνει παταγωδώς να προστατέψει το ίδιο τον πληθυσμό του. Η πρόταση του Γενικού Γραμματέα περιλαμβάνει ειρηνικά μέτρα κατά το Κεφάλαιο 6 του Χάρτη και συνεργασία με περιφερειακούς οργανισμούς κατά το Κεφάλαιο 8. Μόνο όταν τα ειρηνικά μέτρα αποτύχουν, προτείνει την καταφυγή σε δράση στο πλαίσιο του Κεφαλαίου 7. Αναφέρεται και η δυνατότητα της Γενικής Συνέλευσης να δράσει στο πλαίσιο της διαδικασίας «Ενωμένοι για την ειρήνη», εάν το ΣΑ αποτύχει στην υποχρέωση ανάληψης δράσης, λόγω ασυμφωνίας των πέντε μόνιμων μελών³⁰.

Στο κείμενο του αναγνώρισε τη δική του υποχρέωση να ειδοποιεί εγκαίρως και αποφασιστικά το ΣΑ³¹ και επανέλαβε την παλαιότερη παράκληση για περιορισμένη χρήση του δικαιώματος αρνησικυρίας από τα μόνιμα μέλη³², ενόψει ανθρωπιστικών κρίσεων. Αυτό που τόνισε ο Γ.Γ. ήταν ότι οι κινήσεις των κρατών ή των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των §§138 και 139 του Καταληκτικού Κειμένου και ιδιαίτερα ό, τι αφορά στη χρήση βίας, πρέπει πάντα να γίνονται σε συμφωνία με το Χάρτη. Η έσχατη λύση επομένως της ένοπλης επέμβασης προϋποθέτει εξουσιοδότηση από το Σ.Α. Παρόλα αυτά ο Γ.Γ. αναγνώρισε και τη δυνατότητα ανάληψης δράσης από τη Γ.Σ. στο πλαίσιο της

³⁰ Έκθεση Γ.Γ. σελ.27

³¹ Έκθεση Γ.Γ. σελ.26

³² Έκθεση Γ.Γ. σελ.27

διαδικασίας «Ενωμένοι για την ειρήνη», δεν άφησε όμως κανένα περιθώριο για δράση από μία «συμμαχία προθύμων» σε περίπτωση αδράνειας και των δύο βασικών οργάνων του Οργανισμού.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η παρατήρηση του Γ.Γ. σχετικά με τη σειρά των κινήσεων που πρέπει να ακολουθούνται ενόψει μίας εξελισσόμενης κρίσης. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες περιστάσεις υπό τις οποίες συμβαίνουν τα εγκλήματα που εμπίπτουν στην «RtoP» και η προσοχή να επικεντρώνεται στην έγκαιρη δράση.

1.1.5 Συμβούλιο Ασφαλείας

Η πρακτική του ΣΑ σε σχέση με τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις έχει ως εξής :

Το ΣΑ εξέφρασε με το υπ' αριθμ. 688/1991 ψήφισμά του την σοβαρή ανησυχία του για την καταπίεση του αστικού πληθυσμού σε πολλές περιοχές του Ιράκ, η οποία οδήγησε στην δημιουργία ενός μαζικού ρεύματος προσφύγων και σε παραβιάσεις συνόρων, με αποτέλεσμα να απειληθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή, καθώς και την βαθεία ενόχλησή του για το μέγεθος του ανθρώπινου πόνου, καλώντας αφενός μεν το Ιράκ να επιτρέψει την άμεση πρόσβαση διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων σε όλες τις περιοχές όπου υπήρχε ανάγκη παροχής βοήθειας αφετέρου δε τα κράτη και τις ανθρωπιστικές οργανώσεις να συμβάλουν στις προσπάθειες παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας^{33, 34}. Επί τη βάση του ψηφίσματος αυτού, οι δυτικές δυνάμεις επενέβησαν με στρατιωτικά μέσα και δημιούργησαν ανθρωπιστικούς θύλακες στο Β.Ιράκ. Το σχετικό ψήφισμα δεν παρείχε καμία εξουσιοδότηση για χρήση βίας ούτε πρόβλεψη για χρήση άλλων μέτρων προς εξασφάλιση της ανθρωπιστικής βοήθειας ή δημιουργία ανθρωπιστικών θυλάκων. Θεωρήθηκε όμως, ότι αποτελεί την βάση για την δημιουργία κανόνα του διεθνούς δικαίου, κατά τον οποίο τα κράτη νομιμοποιούνται σε χρήση βίας σε ανθρωπιστικές επεμβάσεις σε άλλα κράτη σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου³⁵ (πχ Σομαλία³⁶,), Ρουάντα³⁷, Κόσσοβο³⁸, Σουδάν³⁹..

1.2 Κρατική Κυριαρχία

Η «Κυριαρχία» είναι μια πανάρχαια έννοια. Όλα τα έθνη εξακολουθούν να την τηρούν τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Μια από τις βασικές

³³ Ψήφισμα Σ.Α. 688/1991: [βλέπε παράρτημα «Δ»

³⁴ Πρβλ. το Ψήφισμα του Σ.Α. 1239/1999[βλέπε παράρτημα «Δ»

³⁵ Βλ. ενδεικτικά Dupuy P.-M., *Apres la Guerre du Golfe*, RGDIP, 1991, σελ. 621-638.

³⁶ Ψήφισμα του Σ.Α. 751/1992[βλέπε παράρτημα «Δ»]

³⁷ Ψήφισμα του Σ.Α. 794/1992: και Ψήφισμα του Σ.Α. 929/1994[βλέπε παράρτημα «Δ»]

³⁸ Ψήφισμα του Σ.Α. 1244/1999[βλέπε παράρτημα «Α»]

³⁹ Ψήφισμα του Σ.Α. 1769/2007[βλέπε παράρτημα «Α»]

προτάσεις του ICISS το 2001 είναι αυτή του επαναπροσδιορισμού της. Η έννοια αυτή συνεπάγεται τόσο ελευθερίες όσο και απαγορεύσεις. Οι εμπνευστές της έννοια της «RtoP» έχουν ως πρωταρχικό στόχο τους τον επαναπροσδιορισμό της⁴⁰.

Με βάση λοιπόν τα νέα δεδομένα, η «κρατική κυριαρχία» δε παρέχει απλά και μόνο δικαιοδοσίες και δικαιώματα προς τις κρατικές αρχές αλλά αντίθετα, συνεπάγεται και ανάλογες ευθύνες απέναντι στους πολίτες τους. Αποσαφηνίζονται και οριοθετούνται οι ευθύνες του κράτους έναντι των πολιτών του. Το κράτος εγγυάται και αναλαμβάνει την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων του συνόλου των πολιτών. Σύμφωνα με τη νέα έννοια, η κρατική κυριαρχία είναι απόλυτα συνδεδεμένη και συνυφασμένη με τα δικαιώματα του ανθρώπου⁴¹ Το ICISS και άλλοι φορείς, έχουν υποστηρίξει ότι πολλά έχουν αλλάξει από την ίδρυση των ΗΕ. Η επικρατούσα βιβλιογραφία για «RtoP» δείχνει ότι υπάρχουν περαιτέρω χαρακτηριστικά της κυριαρχίας από αυτό που περιλαμβάνονται στη παραδοσιακή Westphalian Sovereignty⁴² Η «RtoP» και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει γίνει μέρος του ορισμού της κυριαρχίας. Ο ορισμός της εθνικής κυριαρχίας, όπως έχει επί του παρόντος είναι απαραίτητος για την λειτουργία της αρχής RtoP και τις δυνατότητες αποδοχής της ως κανόνα. Όπως περιέχεται στην έκθεση του ICISS το 2001 : ...«Η υπεράσπιση της κρατικής κυριαρχίας, ακόμη και από τους ισχυρότερους υποστηρικτές της, δεν περιλαμβάνει καμία αξίωση απεριόριστης εξουσίας του κράτους να κάνει ό, τι θέλει επί των πολιτών του. Η Επιτροπή δεν άκουσε καμία τέτοια αξίωση σε οποιοδήποτε στάδιο κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων. Αναγνωρίζεται γενικώς ότι η κυριαρχία συνεπάγεται μια διπλή ευθύνη: εξωτερικά - να σέβονται την κυριαρχία των άλλων κρατών, και εσωτερικά, να σεβαστούν την αξιοπρέπεια και τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των ανθρώπων εντός της επικράτειας. Στις διεθνείς συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στην πράξη των Ηνωμένων Εθνών...» και «...η κυριαρχία είναι πλέον κατανοητό ότι περικλείει αυτό τη διπλή ευθύνη».

⁴⁰ Η νέα «ανάγνωση» της έννοιας της κρατικής κυριαρχίας πραγματοποιείται υπό το πρίσμα όχι της απόλυτης και χωρίς περιορισμούς κυριαρχίας αλλά και των συνεπαγόμενων ευθυνών που υπέχουν οι κρατικές αρχές απέναντι στην προστασία των πολιτών τους, βλ. Abbas, T., M., "The Shifting Discourse of the "Responsibility to Protect": Any Significance to the "Humanitarian Intervention" debate?", 23.08.2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.e-ir.info/2012/08/23/the-shifting-discourse-of-the-responsibility-to-protect/> (προσπελάστηκε στις 07.09.2013)

⁴¹ Η Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής του 2005 αποτελεί την πρώτη φορά που τα κράτη της διεθνούς κοινότητας αποδέχθηκαν ότι «δε διέθεταν το δικαίωμα να πράττουν κατά το δοκούν εντός των εθνικών τους συνόρων», Hehir, A., "Responsibility to Protect: Sound and Fury Signifying Nothing?", *International Relations*, Vol. 24, Issue 2, σελ 229

⁴² Ο Weiss ισχυρίζεται, «...Εκτός από τα συνήθη χαρακτηριστικά ενός κυρίαρχου κράτους που μαθαίνουν οι σπουδαστές στις διεθνείς σχέσεις και τα μαθήματα του νόμου (Σύμβαση Μοντεβιδέο 1934) - άνθρωποι, αρχή, έδαφος, και την ανεξαρτησία - Υπάρχει και μια άλλη: μια μικρή ποσότητα του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου »(Weiss et al 2011, 9..).

Η καθολική προσέγγιση αναφέρει ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ή θα πρέπει να διαθέτουν τα ίδια βασικά ανθρώπινα δικαιώματα στο μέτρο που η έννοια έχει αναπτύχθηκαν στο ΔΔ. Αυτό επιτρέπει τη λογική της πολυμερούς ανθρωπιστικής παρέμβασης να λειτουργήσει, αλλά απαιτεί επίσης ότι ο ισχυρισμός είναι πράγματι αλήθινός.

Οι ανησυχίες ορισμένων αναπτυσσόμενων εθνών είναι ότι παρά την ενίσχυση της κυριαρχίας, όπως η Επιτροπή ισχυρίζεται η «RtoP» υπονομεύει την κυριαρχία, ανοίγοντας το πόρτα για ένα σχέδιο παρέμβασης στις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν έχουν στρατιωτική ικανότητα να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και οι οποίες μπορεί να έχουν τα συστήματα αξιών και κυβερνήσεις διαφορετικές από τους παρεμβαίνοντες. Επιπλέον, ορισμένα έθνη ανησυχούν για το συγκριτικά περιορισμένο ρόλο τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στον επίσημος οργανισμός για την «RtoP», το ΣΑ των ΗΕ. Αυτές οι αντιρήσεις συνοψίζονται εν μέρει από Αλγερινό πρόεδρο Abdelaziz Bouteflika⁴³: Οι χώρες των βλέπουν την «RtoP» ως ένα εργαλείο που αποδυναμώνει την κυριαρχία. Επίσης, αναδεικνύεται ένα άλλο σημαντικό ζήτημα σε σχέση με το ρόλο του ΣΑ, η απόλυτη εξουσία, όταν ζητούν την έγκριση για την παρέμβαση. Οι μεγάλες δυνάμεις είναι ουσιαστικά απρόσβλητες, ενώ δεσμεύονται οι μικρότερες. Επιπλέον, τα καταναγκαστικά μέτρα ή ακόμα και απλώς ο προσδιορισμός των παραβιάσεις ενάντια σε κάθε μόνιμο μέλος του ΣΑ των ΗΕ θα είναι, με μια λέξη, αδύνατη. Σε αυτό το πλαίσιο, η ευθύνη να προστατεύουν μόνο ισχύει και για τα έθνη που δεν έχουν τη δυνατότητα να προστατεύσουν τον εαυτό τους από εξωτερική παρέμβαση. Μόνο η παραδοσιακή έννοια της κυριαρχίας ενδεχομένως να προστατεύει τα μικρά κράτη από αυτό το είδος της παρέμβασης. Από νομική άποψη, αυτό σημαίνει ουσιαστικά ότι δεν υπάρχει «δίκαιος» τρόπος για να εφαρμοσθούν οι έννοιες της «RtoP» και πραγματοποιούν παρεμβάσεις που να εξακολουθούν να σέβονται την κυριαρχία.

Στο ΣΑ κεντρικό ζήτημα είναι :

«...Ποιος ή τι σώμα ή έθνος έχει την εξουσία και νομιμότητα για να επιτρέψει την παρέμβαση που βασίζεται στις αρχές «RtoP»;».

Η βιβλιογραφία σχετικά με «RtoP» θεωρεί ως ο μόνο νόμιμο φορέας για την επιβολή της, το ΣΑ των ΗΕ (Bellamy 2005, Weiss 2004, ICISS 2001). Το 2001 η ICISS αναφέρει ότι το ΣΑ είναι το πιο «κατάλληλο» όργανο για την έγκριση. Ο ΟΗΕ δεν είναι μόνο ο ελεγκτής, αλλά και το κύριο σώμα νομιμοποιητικών νέων διεθνών κανόνων. Έχει καταστεί το κύριο νόμιμο όργανο λήψης αποφάσεων για το ΔΔ, ακόμη και αν αυτό δεν ήταν ποτέ η αρχική πρόθεση του Χάρτη (Alvarez 2009). Από αυτό μπορούμε να συμπεράνουμε ότι

⁴³ «...Δεν αρνούμαστε ότι τα Ηνωμένα Έθνη έχουν το δικαίωμα και το καθήκον να βοηθήσουν την ανθρωπότητα που υποφέρει, αλλά παραμένουμε εξαιρετικά ευαίσθητοι σε οποιαδήποτε υπονόμευση της κυριαρχίας μας, όχι μόνο λόγω του ότι η κυριαρχία είναι η τελευταία μας άμυνα έναντι στους κανόνες ενός άνισου κόσμου, αλλά επειδή εμείς δεν συμμετέχουμε στην διαδικασία λήψης αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας. (Weiss 2004)».

τα ΗΕ και το ΣΑ θεωρούνται ότι είναι η νόμιμες οργανώσεις/θεσμοί μέσω των οποίων επιβάλλεται «RtoP».

Παρά τα επιχειρήματα για τη νομιμότητα του ΣΑ και την προφανή γενική αποδοχή της απάντησης του ΣΑ για το ζήτημα αρχής, υπάρχει ένας αριθμός ερευνητών και των νομικών μελετητών που πιστεύουν ότι πρέπει να υπάρξει ένας τρόπος για να παρακαμφθεί το ΣΑ στην περίπτωση όπου υπάρχει αδιέξοδο από τη χρήση του βέτο από κάποιο από τα Πέντε Μόνιμα μέλη. Η μελέτη του Κοσσυφοπεδίου στο κεφάλαιο 3 παρουσιάζει αυτή τη δυσκολία.

Η χρήση του βέτο δεν είναι μόνο ένα πρακτικό εμπόδιο, αλλά μια πολιτική. Από πολλούς θεωρείται αυθαίρετη χρήση του βέτο, ή απειλή της χρήσης του, και πιθανόν να είναι το κύριο εμπόδιο για την αποτελεσματική διεθνή δράση σε περιπτώσεις όπου απαιτείται ταχεία και αποφασιστική δράση για να σταματήσει ή να αποτραπεί μια σημαντική ανθρωπιστική κρίση. Υπάρχει ένα σημαντικό ποσό της επιστημονικής βιβλιογραφίας σχετικά με την διάφορους τρόπους με τους οποίους μπορεί να ενισχυθεί η νομιμότητα του ΣΑ. Το μεγαλύτερο μέρος αυτής της βιβλιογραφία αφορά τη μεταρρύθμιση του ΣΑ, είτε με διεύρυνση (Hoffman και Ariyoguk 2005), με μεταρρύθμιση ή κατάργηση του βέτο (Weiss 2003, Fassbender 2003), ή κάποιο άλλου είδους ενδιάμεσης μεταρρύθμισης.(Martini 2009).

Το βέτο δεν αποτελεί μόνο πρόβλημα στο ΣΑ. Η ικανότητα των ισχυρών κρατών να χειραγωγήσουν το ποιος μπορεί να συμμετέχει στο θεσμικό όργανο, η επιλεκτική καταδίκη των κρατών «παρίες», ή άνιση πρόσβαση ή συμμετοχή σε θεσμοθετημένη επίλυση διαφορών, δημιουργεί αμφιβολίες.

Τα λιγότερο ισχυρά έθνη κινδυνεύουν περισσότερο να παραβιασθεί η κυριαρχία τους από εφαρμογή της «RtoP». Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί προβλήματα για τη νομιμότητα της «RtoP» και του ίδιου του Συμβουλίου. Αντίθετα, τα «ισχυρά» κράτη είναι πολύ πιο πιθανό να αποφύγουν να χαρακτηριστούν δράστες εγκλημάτων της «RtoP». Επίσης, πώς μπορεί ένα σώμα να είναι νόμιμο, όταν το ίδιο δεν δεσμεύεται με τον ίδιο τρόπο από τους κανόνες που επιβάλλει; Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, «RtoP» βασίζεται σε συγκεκριμένες ηθικές απόψεις. Ως εκ τούτου, η αποδοχή του δικαιώματος βέτο των Μονίμων Μελών του ΣΑ είναι σημαντική για την κατανόηση της RtoP. Όσον αφορά την παρέμβαση στη Λιβύη, η Κίνα, η οποία διακήρυξε ότι είναι «Πάντα κατά της χρήσης βίας», όπως και η Ρωσία, και δήλωσαν ότι αυτό θα μπορούσε «δυσνητικά να ανοίξει την πόρτα σε μεγάλης κλίμακας στρατιωτική επέμβαση».

Η Γενική Συνέλευση στο «In Larger Freedom» (2005) αναφέρει, «...το έργο δεν είναι να βρεθούν εναλλακτικές λύσεις στο ΣΑ ως πηγή της εξουσίας, αλλά αυτό να λειτουργήσει καλύτερα».

1.3 Ανθρωπιστική Παρέμβαση

Η Ανθρωπιστική Παρέμβαση είχε παρουσιάσει ιδιαίτερες προκλήσεις για τα ΗΕ, την ΕΕ και το ΝΑΤΟ στις διάφορες συγκρούσεις που οδήγησαν στη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και συνεχίζουν να απειλούν την ειρήνη και τη σταθερότητα στην Βόρεια Αφρική αλλά και στα Βαλκάνια.

Η Ανθρωπιστική παρέμβαση συνεπάγεται τη χρήση βίας για την αντιμετώπιση μιας κρίσης και η χρήση της στηρίζεται πάντοτε σε ορισμένες γενικές αρχές που προβλέπονται από το υφιστάμενο ΔΔ. Η δέσμευση των κρατικών φορέων ή οργανισμών σε επιχειρήσεις ανθρωπιστικής παρέμβασης, εμπεριέχει εγγενείς εντάσεις μεταξύ του σκοπού της παρέμβασης και του πλαισίου εκτέλεσης της. Όπως κατέδειξαν στο παρελθόν οι εσωτερικές συγκρούσεις στη Γιουγκοσλαβία, οι εντάσεις αυτές είναι ιδιαίτερα σοβαρές, αν ο σκοπός της παρέμβασης ανταγωνίζεται παράγοντες όπως η εθνική κυριαρχία και τα διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα, ανεξάρτητα αν εσκεμμένα ή όχι, η παρέμβαση θα είναι αμερόληπτη ή εάν θα ωφελεί μια συγκεκριμένη πλευρά σε μια συγκεκριμένη σύγκρουση, ή αν θα έχει βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες, κλπ.

Ο ορισμός και η χρήση της έννοιας της ανθρωπιστικής παρέμβασης, φαίνεται να βασίζεται σε κατά περίπτωση εξέταση διαφόρων παραγόντων, καταστάσεων, συμφερόντων και δεν βασίζεται σε αυστηρά νομικές ερμηνείες του ΔΔ. Η έννοια αυτή είναι ολοένα και περισσότερο βασισμένη στις νομικές ερμηνείες σχετικά με την ευρύτερη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οδηγεί στην αναπόφευκτη διάβρωση της εθνικής κυριαρχίας σε καταστάσεις όπου και όποτε κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβαίνουν.

Για παράδειγμα, οι αμερικανικής έμπνευσης και εκτελεσμένες από το ΝΑΤΟ, «Ανθρωπιστικές Παρεμβάσεις», στον εμφύλιο πόλεμο της Βοσνίας που οδήγησαν στις συμφωνίες του Dayton του 1995, και στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, δεν εμποδίστηκαν, αποτράπηκαν από έννοιες όπως, η γιουγκοσλαβική εθνική κυριαρχία, τα διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα, και η εδαφική ακεραιότητα. Αυτές στόχευαν σε προσωρινή ή οριστική επίλυση των ενόπλων συγκρούσεων με τη χρήση κυρίως στρατιωτικών μέσων όταν η κατάσταση έχει πάρει καταστροφικές διαστάσεις. Η αποδεκτή νομική βάση για τις ανθρωπιστικές παρεμβάσεις συνεχίζει να βρίσκεται σε διαφωνία, ιδίως στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, όπου ο βομβαρδισμός του ΝΑΤΟ⁴⁴ εναντίον της Γιουγκοσλαβίας δεν στηρίχθηκε στην αυστηρή ερμηνεία του διεθνούς δικαίου. Σύμφωνα με τον Χάρτη του ΟΗΕ, ο βομβαρδισμός του ΝΑΤΟ δεν

⁴⁴ Στη Διάσκεψη Κορυφής της Ουάσινγκτον το 1999, συμφωνήθηκε για πρώτη φορά το ΝΑΤΟ να αναλάβει επιχειρησιακές αποστολές εκτός των ορίων του άρθρου 5 του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, που ρητά προβλέπει τη χρήση βίας μόνο για άμυνα σε εξωτερική επίθεση εναντίον ενός μέλους του ΝΑΤΟ

βασίζονταν, στις αρχές της αυτοάμυνας εναντίον άμεσης επίθεσης, ή σε σχετικό ψήφισμα του ΣΑ που αποσκοπούσε στη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας..

Είναι προφανές ότι ο ορισμός για το μέγεθος της προστασίας των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η απόφαση για μια ανθρωπιστική παρέμβαση αποτελούν τις περισσότερες φορές υποκειμενική απόφαση. Η τακτική, της κατά περίπτωση υποκειμενικής εξέτασης μιας κρίσης, αλλά και της υποκειμενικής απόφασης για επέμβαση, σε μια εξελισσόμενη κρίση(Λιβύη), γίνεται πολύ πιο εύκολα αποδεκτή στις μέρες μας. Όπως είναι γνωστό, όλοι γνώριζαν ότι το καθεστώς Muammar Gaddafi ήταν δικτατορικό και όλοι το στήριζαν. Όλοι γνωρίζουν τι ακριβώς είναι το καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας και των υπολοίπων κρατιδίων του κόλπου και θα έχει ενδιαφέρον αν θα υπάρξει ποτέ κάποια σκέψη για «ανθρωπιστικές επεμβάσεις» εκεί.

Ο υποκειμενικός ορισμός και η εφαρμογή των ηθικών αρχών ακόμη και σε δικαιολογημένες ανθρωπιστικές επεμβάσεις δεν είναι χωρίς κινδύνους, καθώς αυτή η προσέγγιση δεν οδηγεί αναγκαστικά στην διατύπωση και εφαρμογή συνεπών πολιτικών. Οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις πρέπει να επικεντρώνεται στα βαθύτερα αίτια των διαφόρων κρίσεων.

Στην περίπτωση της Λιβύης, η επέμβαση εμπεριέχει αρκετούς κινδύνους, καθώς μπορούσαν να διευρυνθούν σημαντικά οι συγκρούσεις μεταξύ των διαφόρων φυλών της Λιβύης με αρνητικά αποτελέσματα, να αυξηθούν τα αντιαμερικανικά και αντιευρωπαϊκά αισθήματα του Λιβυκού, και όχι μόνο, λαού, με αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των τρομακτικών ενεργειών σε ευρωπαϊκό έδαφος. Μπορεί να αυξηθεί δραματικά ο αριθμός των μεταναστών προς τις ευρωπαϊκές χώρες.

Επιπλέον, η χρήση της ηθικής για την αιτιολόγηση των ανθρωπιστικών επεμβάσεων κάνει δυσδιάκριτα τα όρια του τι μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση την συγκεκριμένη και ομοιόμορφη εφαρμογή του ΔΔ και τι μπορεί να καταλήξει σε αδικαιολόγητη μονομερή ή πολυμερή παρέμβαση στις «εσωτερικές υποθέσεις» ενός κυρίαρχου έθνους-κράτους.

Με λίγα λόγια, η εφαρμογή της ηθικής μπορεί να είναι και συχνά είναι μια πολιτική σκοπιμότητα στην αιτιολόγηση των ανθρωπιστικών παρεμβάσεων.

1.4 Μετάβαση από την «Ανθρωπιστική Παρέμβαση» στην «Ευθύνη για Προστασία»

Ποια θα πρέπει να είναι η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας όταν έρχεται αντιμέτωπη με καταστάσεις κατάφορης και ακραίας παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των κρατών, όπου το εν λόγω κράτος ισχυρίζεται ασυλία από την παρέμβαση η οποία βασίζεται στην «εθνική κυριαρχία»;

Πότε, είναι σωστό τα κράτη να λάβουν κατασταλτικά μέτρα, ιδίως στρατιωτική δράση, εναντίον ενός άλλου κράτους με σκοπό την προστασία των ατόμων που κινδυνεύουν μέσα σε αυτό;

Τα ζητήματα αυτά, δεν έχουν επιλυθεί ακόμα, παρά την ανησυχία στη μετά-9/11 εποχή για αναδυόμενες απειλές όπως: η παγκόσμια τρομοκρατία, ισλαμιστικός εξτρεμισμός, ενεργειακή ασφάλεια, διάδοση των πυρηνικών όπλων, και αναζωπύρωση εθνικισμού. Αυτές οι απειλές βρίσκονται στο επίκεντρο των διεθνών σχέσεων. Στην πράξη συνεχίζουν να έρχονται και να μας στοιχειώσουν (πχ η κατάσταση στο Νταρφούρ, όπου κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών τουλάχιστον διακόσιες χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, πάνω από δύο εκατομμύρια έχουν εκτοπιστεί, και πέντε χιλιάδες περισσότεροι πεθαίνουν κάθε μήνα από τον πόλεμο -σχετικών ασθενειών και του υποσιτισμού, καθώς και από τις συνεχιζόμενη ολοκληρωτική βία. και όπου οι διεθνείς ειρηνευτικές προσπάθειες ήταν προφανώς ανεπαρκέστατες, οι πολιτικές συνομιλίες για τη διευθέτηση έχει παραδέρνουν, ανθρωπιστική βοήθεια είναι διστακτική, και η γενική κατάσταση είναι και πάλι επιδεινώνεται⁴⁵).

Αυτό που έχουμε δει τα τελευταία πέντε χρόνια είναι η άμεση εμφάνιση, σχεδόν σε πραγματικό χρόνο, ενός νέου διεθνούς κανόνα (new international norm), ο οποίος μπορεί τελικά να καταστεί κανόνας του διεθνούς εθιμικού δικαίου με πραγματικά ηθική διάσταση, και ιδιαίτερα καινοτόμος. Η εξέλιξη μακριά από τον όρο της «Ανθρωπιστικής Παρέμβασης», η οποία ήταν περισσότερο διχαστική παρά συνεκτική, και προς την κατεύθυνση αυτής της νέας έννοιας «της ευθύνης για την προστασία» υπήρξε ένα συναρπαστικό κομμάτι της πνευματικής διάνοησης από μόνη της.

1.4.1 Η γένεση της «RtoP».

Αντιλαμβανόμενοι σε ποιο σημείο έχουμε φτάσει, αλλά με αρκετό ακόμα δρόμο μπροστά μας, το ιδανικό μέρος για να ξεκινήσουμε είναι ο ΚΧ των ΗΕ.. Ο ΚΧ έθετε εκτός νόμου οποιαδήποτε χρήση βίας, εκτός μόνο της περίπτωσης της αυτοάμυνας σε επίθεση⁴⁶, και με την έγκριση του ΣΑ.

Σχετικά ωστόσο με το θέμα, της εξωτερικής δύναμης που εφαρμόζεται σε απάντηση μιας εσωτερικής καταστροφής, επεσήμανε με μια σαφή δήλωση την αρχή της μη επέμβασης στο άρθρο 2 (7)⁴⁷.

⁴⁵ Βλέπε «INT'L CRISIS GROUP, TO SAVE DARFUR, AFRICA REPORT» 105,1-4, n.9(2006), διαθέσιμη στην ιστοσελίδα :

http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/105_to_save_darfur.pdf.

⁴⁶ U.N. Charter art. 51.

⁴⁷ άρθρο 2 (7): «...Τίποτα από όσα περιέχονται στον παρόντα Χάρτη εγκρίνει, τα Ηνωμένα Έθνη να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους.» ("Nothing contained in the present Charter shall authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any state.")

Η τάση να διαβάσετε ο ΚΧ όσο πιο περιορισμένα γίνεται, ενισχύθηκε όχι μόνο από τον Ψυχρό Πόλεμο, αλλά και από τη μεγάλη αύξηση του αριθμού των μελών των ΗΕ κατά τη διάρκεια της εποχής της από-αποικιοποίησης. Τα νέα μέλη, υπερήφανα για την ταυτότητά τους και με συνείδηση σε πολλές περιπτώσεις της αστάθειας τους, είδαν τον κανόνα της μη παρέμβαση ως μια από τις λίγες άμυνες τους ενάντια στις απειλές και πιέσεις από πιο ισχυρούς διεθνείς φορείς που επιδίωκαν να προωθήσουν τα δικά τους οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα. Αυτό ήταν εξαιρετικά ανασταλτικό την ανάπτυξη κάθε αίσθηση υποχρέωσης να ανταποκριθούν με αποτελεσματικό τρόπο σε καταστάσεις καταστροφικών εσωτερικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μια μεγάλη εξαίρεση από την αρχή της μη επέμβασης ήταν η Σύμβαση για τη Γενοκτονία των 1948,⁴⁸.

Τίποτα περισσότερο δεν έγινε όλα αυτά τα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου για να δώσει πρακτική ισχύ και αποτελεσματικότητα στα απλά λόγια της ίδιας της Σύμβασης Γενοκτονίας, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου τα νομικά επιχειρήματα για την έλλειψη αποδεδειγμένης πρόθεσης, δεν ήταν το ζητούμενο.

Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου προέκυψαν και άλλες σχετικές πράξεις, όπως η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁴⁹ και το 1966 συμβάσεις για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, καθώς και την οικονομικά, κοινωνικά, και πολιτιστικά δικαιώματα⁵⁰

Στη δεκαετία του 1990, και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, και τη νέα εποχή της φαινομενικής συνεργασίας μεταξύ των πρώην εμπολέμων, φάνηκε να υπάρχει μια νέα ελπίδα για ένα νέο ενεργό και αποτελεσματικό διεθνές σύστημα ασφαλείας. Η διεθνής υπεράσπιση του Κουβέιτ κατά την εισβολή του Ιράκ το 1991 ήταν ένα κλασικό παράδειγμα της λειτουργίας του διεθνούς συστήματος όπως επρόκειτο να απαντά σε πράξεις διακρατικής επιθετικότητας. Αλλά η ευφορία για ένα τέτοιο σύστημα, δεν κράτησε πολύ.

Ακόμα και όταν οι καταστάσεις απαιτούσαν κάποιου είδους απάντησης της διεθνούς κοινότητας, και αυτή αντέδρασε μέσω του ΟΗΕ, πολύ συχνά ήταν ακανόνιστη, ελλιπής, ή αντιπαραγωγική. Έτσι είχαμε την πανωλεθρία στην παρέμβαση στη Σομαλία(Somalia) το 1993, την αξιοθρήνητα ανεπαρκή

⁴⁸ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, G.A. Res. 260A(III), U.N. GAOR, 3d Sess., 179th plen. mtg., U.N. Doc. A/810 (1948), entered into force Jan. 12, 1951, διαθέσιμο σε http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/p_genoci.htm.

⁴⁹ Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ο.Α. Res. 217A, σε 71, U.N. GAOR, 3d Sess., 1o PLEN. MTG., U.N. Doc A / 810 (12 του Δεκεμβρίου, 1948).

⁵⁰ International Covenant on Civil and Political Rights, G.A. Res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, 7th Sess., U.N. Doc. A/6316 (1966), entered into force Mar. 23, 1976, available at <http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>; International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, G.A. Res. 2200A, 21 U.N. GOAR Supp. (No. 16) at 49, 7th Sess., U.N. Doc. A/6316 (1966), 993 U.N.T.S. 3, entered into force Jan. 3, 1976, διαθέσιμο σε <http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>.

αντίδραση στη γενοκτονία στη Ρουάντα(Rwanda) το 1994, και την επίσης αξιοθρήνητη αποτυχία να αποτραπεί η δολοφονική εθνοκάθαρση στα Βαλκάνια, ιδίως στη Σρεμπρένιτσα(Srebrenica), το 1995. Το 1999 η διεθνής κοινότητα παρενέβη στο Κοσσυφοπέδιο όπως θα έπρεπε αλλά χωρίς την έγκριση του ΣΑ(η απόφαση του ΣΑ απειλείτο από το βέτο της Ρωσίας).

Όλα αυτά δημιούργησαν πολύ έντονη συζήτηση σχετικά με το τι καλείται «Ανθρωπιστική Παρέμβαση»⁵¹ Από τη μία πλευρά, υπήρχαν εκείνοι που υποστήριζαν σθεναρά για «το δικαίωμα να παρέμβει» («droit d'ingérence»)⁵² Από την άλλη πλευρά, εξίσου ισχυρά επιχειρήματα υπήρχαν σχετικά με την υπεροχή και συνεχή αναγνώριση της έννοιας της «εθνικής κυριαρχίας» («national sovereignty»), η οποία θεωρείται ως ένας πλήρης αναστολέας σε οποιαδήποτε καταναγκαστική παρέμβαση.

Αυτό οδήγησε το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Κόφι Ανάν να κάνει μια ταραγμένη έκκληση του προς τη Γενική Συνέλευση το 2000, αναδεικνύοντας το θέμα στην κορυφή της δημοσιότητας, το οποίο συνεχίζει να έχει απήχηση ακόμα και σήμερα: «... εαν η ανθρωπιστική παρέμβαση είναι, πράγματι, μια απαράδεκτη επίθεση στην κυριαρχία, πώς θα έπρεπε να αντιδράσουμε σε μια Ρουάντα, σε μια Σρεμπρένιτσα-σε κατάφορες, μαζικές και συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;»⁵³ Η προσωπική θέση του Γενικού Γραμματέα Κόφι Ανάν σε αυτό το πρόβλημα ήταν ότι σε αυτές τις περιπτώσεις η εθνική κυριαρχία θα έπρεπε να ζυγιστεί ισόρροπα με αυτή της ατομικής κυριαρχίας («national sovereignty» VS «individual sovereignty»)⁵⁴. Αλλά αυτή τη διατύπωση, στην πραγματικότητα, δεν έκανε τίποτα περισσότερο από το να επαναδιατυπώσει το βασικό δίλημμα: Πότε ακριβώς η αξίωση «ατομικής κυριαρχίας» («individual sovereignty») αναλαμβάνει την υπεροχή της έναντι της «κρατικής κυριαρχίας» («national sovereignty»);

Αντιμετωπίζοντας το πρόβλημα της παρέμβασης του NATO το 1999 η οποία δεν είχε εγκριθεί από το ΣΑ, η έκθεση περιέγραψε την επέμβαση ως «αναπόφευκτη», επειδή «οι διπλωματικές επιλογές είχαν εξαντληθεί, και οι δύο πλευρές είχαν εμπλακεί σε μια σύγκρουση, η οποία απειλούσε με μια ανθρωπιστική καταστροφή.»⁵⁵ Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι: «...η παρέμβαση ήταν νομιμοποιημένη, αλλά όχι νόμιμη («...the intervention was legitimate, but not legal(!)»). Αναγνώρισε την ανάγκη «να κλείσει το χάσμα

⁵¹ Αυτή η ορολογία εξακολουθεί χρησιμοποιείται από ανθρωπιστικές οργανώσεις αρωγής, ξεκινώντας με τον Ερυθρό Σταυρό, που δεν αποδέχονται την ιδέα της αντιπαράθεσης ή του προσδιορισμού της έννοιας του ανθρωπισμού με εκείνη της στρατιωτικής δύναμης σε καμία περίπτωση.

⁵² Βλέπε, π.χ., Μπερνάρ Κουσνέρ, θεμελιώνουν δικαίωμα να παρέμβει ενάντια στον πόλεμο, την καταπίεση, Los Angeles Times, 18 Οκτώβρη 1999, στο B7.

⁵³ Ο Γενικός Γραμματέας, Έκθεση «Millennium» του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, εμείς οι άνθρωποι: Ο Ρόλος των Ηνωμένων Εθνών στον 21ο αιώνα, στα 48, UN Doc A / 54/20 (2000), που διατίθεται στη διεύθυνση [http : //www.un.org/millennium/sg/report/ch3.pdf](http://www.un.org/millennium/sg/report/ch3.pdf).

⁵⁴ Βλέπε Κόφι Ανάν, 2 έννοιες της κυριαρχίας, Οικονομολόγος, 18η Σεπτεμβρίου 1999, σε 49.

⁵⁵ INDEP. INT'L COMM'N ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ, η έκθεση ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ: ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ, διεθνή αντίδραση, ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ (2000).

μεταξύ νομιμότητας και νομιμοποίησης» και συνέστησε στη Γενική Συνέλευση να εγκρίνει ένα «πλαίσιο αρχών για ανθρωπιστική παρέμβαση που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να καθοδηγήσει τις μελλοντικές αντιδράσεις σε επικείμενες ανθρωπιστικές καταστροφές»⁵⁶

Το έργο στην Διεθνή Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ΔΣΕΣ/ International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS)). Υπό την προεδρία του Αλγερινού διπλωμάτη Mohamed Sahnoun. Η έκθεσή της, με τίτλο «The Responsibility to Protect», προς τον ΓΓ των ΗΕ στο τέλος του 2001⁵⁷ έθεσε τέσσερις (4) κύριες βάσεις, συνεισφέροντας στη διεθνή πολιτική συζήτηση.

Η πρώτη ήταν να εφευρεθεί ένας νέος τρόπος για την «ανθρωπιστική παρέμβαση». Επιδίωξε να μετατρέψει τη συζήτηση σχετικά με το «δικαίωμα να παρέμβει» και να την επαναδιατυπώσει ως επιχείρημα για μια «ευθύνη»⁵⁸, να προστατεύσει τους ανθρώπους από σοβαρούς κινδύνους⁵⁹. Ελπίδα και της Επιτροπής μέχρι σήμερα, και σε γενικές γραμμές αυτό που η εμπειρία έχει δείξει είναι ότι οι περιχαρακωμένοι αντίπαλοι έχουν βρει νέο έδαφος στο οποίο θα συμμετάσχουν πιο εποικοδομητικά. Όπως ακριβώς και οι σχέσεις μεταξύ αυτών που υποστηρίζουν την ανάπτυξη και των περιβαλλοντολόγων βελτιώθηκε μετά την «Επιτροπής Brundtland» εισήγαγε την έννοια της «Αειφόρου Ανάπτυξης»⁶⁰

Η δεύτερη συνεισφορά της Επιτροπής, ήταν να επιμείνει σε έναν νέο τρόπο για την κυριαρχία. Ρητά στο Χάρτη των ΗΕ τονίζεται ο σεβασμός που οφείλεται στην «κρατική κυριαρχία» με την παραδοσιακή έννοια (traditional Westphalian sense), αλλά πρακτικά η πραγματική κατάσταση έχει εξελιχθεί μέσα στις έξι δεκαετίες από την υπογραφή του Χάρτη των ΗΕ, με έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα και, πιο πρόσφατα, στην ανθρώπινη ασφάλεια⁶¹. Η κυριαρχία πλέον συνεπάγεται ευθύνες, καθώς και δικαιώματα: το να είναι κυρίαρχο ένα κράτος σημαίνει να είναι υπεύθυνο για τους ίδιους τους πολίτες του και στην ευρύτερη διεθνή κοινότητα⁶² Το σημείο εκκίνησης είναι ότι κάθε

⁵⁶ .σε 10.

⁵⁷ INT'L COMM'N για την επέμβαση και την κρατική κυριαρχία, την RtoP (2001), που διατίθεται στη <http://www.iciss.ca/report-en.asp> (τελευταία επίσκεψη 25 Νοέμβρη, 2006).

⁵⁸ Id. ¶ 2.4.

⁵⁹ Επίκεντρο είναι οι ανάγκες όχι αυτών που επεμβαίνουν, αλλά από τη μεριά των αιτούντων την παρέμβαση, και πιο σωστά, από εκείνους που χρειάζονται υποστήριξη Αυτή η νέα αντιμετώπιση και διατύπωση του θέματος ήταν σαφώς πολύ πιο χρήσιμη για να μειώσει τις εντάσεις, να βοηθήσει στους δρώντες να αλλάξουν τις γραμμές τους και να σκεφτούν εκ νέου για το ποια είναι τα πραγματικά ζητήματα. Id. ch. 2.

⁶⁰ World Comm'n για Env't & Dev. [WCED], Το κοινό μας μέλλον, ch. 2, U.N. έγγρ. Ένας / 42/427 (Aug 4, 1987). Η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη είναι επίσης γνωστή ως η Επιτροπή Brundtland, το όνομά του από τον πρόεδρό της, Γκρο Χάρλεμ Μπρούντλαντ. Η επιτροπή συγκλήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ως απάντηση στην 1983 της Γενικής Συνέλευσης το ψήφισμα A / 38/1961 και εκπόνησε την έκθεση, κοινό μας μέλλον, το 1987. Id.

⁶¹ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ¶ 2.7.

⁶² INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ¶ 2.27.

κράτος έχει την κύρια «RtoP» εσωτερικά⁶³. Αλλά όπου το κράτος αποτυγχάνει, τότε υπάρχει μια δευτερεύουσα «RtoP» από τη διεθνή κοινότητα, κατά κύριο λόγο μέσω του ΟΗΕ

Η τρίτη συμβολή ήταν να καταστεί σαφές ότι η «RtoP» είναι κάτι πολύ περισσότερο από την παρέμβαση και, ειδικότερα, την στρατιωτική επέμβαση. Εκτείνεται σε μια ολόκληρη σειρά υποχρεώσεων:

Η ευθύνη για την πρόληψη: να αντιμετωπίσει τόσο τα βασικά αίτια, όσο και τις άμεσες αιτίες των εσωτερικών συγκρούσεων καθώς και άλλες τεχνητές κρίσεις οι οποίες θέτουν τον πληθυσμό σε κίνδυνο.⁶⁴

Η ευθύνη να αντιδράσουν: να ανταποκρίνονται σε καταστάσεις επιτακτικών αναγκών των ανθρώπων με τα κατάλληλα μέτρα, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν μέτρα καταναγκασμού, όπως κυρώσεις, διεθνή ποινική δίωξη, και, σε ακραίες περιπτώσεις, ακόμη και στρατιωτική επέμβαση⁶⁵ και

Η ευθύνη για την ανοικοδόμηση:, ιδιαίτερα μετά από μια στρατιωτική επέμβαση, να παρέχει πλήρη βοήθεια για την ανάκτηση, την ανοικοδόμηση και τη συμφιλίωση. Για την αντιμετώπιση των αιτίων της βλάβης η παρέμβαση έχει σχεδιαστεί για να σταματήσει ή να αποτρέψει.⁶⁶

Από τις τρεις αυτές διαστάσεις για την RtoP, η Επιτροπή έκανε πολύ σαφή την άποψή της ότι η πρόληψη είναι η πιο σημαντική⁶⁷. Όμως, το ζήτημα της στρατιωτικής δράσης παραμένει, ως το πιο σημαντικό και αμφιλεγόμενο θέμα στην όλη συζήτηση. Ό, τι άλλο περιλαμβάνει, η RtoP προϋποθέτει πάνω απ' όλα την ευθύνη να αντιδράσει, όπου είναι αναγκαίο, καταναγκαστικά, και σε ακραίες περιπτώσεις, και με στρατιωτικό εξαναγκασμό, σε καταστάσεις επιτακτικής ανάγκης για την προστασία των ανθρώπων.

Η τέταρτη συμβολή ήταν να καταλήξει σε κατευθυντήριες γραμμές για το πότε η στρατιωτική δράση είναι κατάλληλη εξέλιξη τόσο για τη νομιμότητα όσο και για τη νομιμοποίησή της, με τους όρους της έκθεσης της επιτροπής για το Κοσσυφοπέδιο (Independent International Commission on Kosovo)⁶⁸. Η αποτελεσματικότητα του παγκόσμιου συλλογικού συστήματος ασφάλειας, όπως και με οποιοδήποτε άλλα έννομη τάξη, εξαρτάται τελικά όχι μόνο σχετικά με τη νομιμότητα των αποφάσεων, αλλά και για την κοινή αντίληψη τους για τη νομιμότητα.

Όσον αφορά τη νομιμότητα, αναγνωρίστηκαν πέντε κριτήρια τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιούνται και να εφαρμόζονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς και από τον κόσμο γενικότερα, ώστε να ελέγχετε η

⁶³ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ¶ 2.8.

⁶⁴ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ch. 3.

⁶⁵ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ch. 4.

⁶⁶ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ch. 5.

⁶⁷ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, ¶ 7.15.

⁶⁸ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, σε κεφ. XII-XIII.

εγκυρότητα της κάθε περίπτωσης για την οποία έχουμε, μια καταναγκαστική ανθρωπιστική παρέμβαση. Αυτά είναι τα εξής:

(1) Δίκαιη Αιτία (Just Cause): Υπάρχει «σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία που συμβαίνει σε ανθρώπους, ή επίκειται πιθανότατα να συμβεί, ένα από τα ακόλουθα είδη:

Μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωών, με πρόθεση γενοκτονίας ή όχι, το οποίο είναι το προϊόν είτε ηθελημένης κρατικής δράσης ή κρατική αμέλεια, ανικανότητα να δράσει, ή μια κατάσταση αποτυχημένου κράτους ή Μεγάλης κλίμακας εθνοκάθαρση, είτε πραγματοποιούνται με τη δολοφονία, αναγκαστική εκδίωξη, τρομοκρατικές πράξεις, ή βιασμό. »⁶⁹

Το όριο για στρατιωτική επέμβαση εδώ έχει οριστεί σκόπιμα υψηλό και σφιχτό και αποκλείει πολλά είδη παράλογη συμπεριφορά (π.χ., φυλάκιση και τα βασανιστήρια των πολιτικών αντιπάλων ή ανατροπή μιας δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης) που θα δικαιολογούσε σίγουρα άλλες μορφές καταναγκασμού (π.χ., στοχοθετημένες κυρώσεων).

(2) Σωστή Πρόθεση (Right Intention): Είναι ο πρωταρχικός σκοπός της προτεινόμενης στρατιωτικής δράσης για να σταματήσει ή να αποτρέψει τον ανθρωπινό πόνο, και ό, τι άλλα κίνητρα μπορεί να είναι σε εξέλιξη ⁷⁰;

(3) Τελευταία Επιλογή (Last Resort): Κάθε μη στρατιωτική επιλογή για την πρόληψη ή την ειρηνική επίλυση της κρίσης έχει διερευνηθεί, και υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστεύεται ότι μικρότερα/ηπιότερα μέτρα δεν θα πετύχουν ⁷¹. κξΑυτή η κατευθυντήρια γραμμή δεν είχε την πρόθεση να σημαίνει ότι κάθε μη στρατιωτική επιλογή πρέπει κυριολεκτικά να έχει δοκιμαστεί και να έχει αποτύχει. Δεδομένου ότι συχνά απλά δεν υπάρχει χρόνος για αυτή τη διαδικασία είναι απαραίτητο να υπάρχουν εύλογες υπόνοιες, ότι σε όλες τις περιπτώσεις, αυτά τα άλλα μέτρα δεν θα λειτουργήσουν.

(4) Αναλογικά Μέσα (Proportional Means): Είναι το μέγεθος, η διάρκεια και η ένταση της σχεδιαζόμενης στρατιωτικής δράσης να είναι η ελάχιστη αναγκαία για την εξασφάλιση του καθορισμένου στόχου προστασίας των ανθρωπίνων ⁷²;

(5) Λογικές Προοπτικές (Reasonable Prospects): Να υπάρχει μια λογική πιθανότητα η στρατιωτική δράση να είναι επιτυχής στην αντιμετώπιση της εν λόγω απειλής, και οι συνέπειες της δράσης δεν είναι πιθανό να είναι χειρότερες από τις συνέπειες της αδράνειας ⁷³;

Αυτή η τελευταία δοκιμή πέρα από οτιδήποτε άλλο, αυτό αποκλείει ουσιαστικά τη στρατιωτική δράση εναντίον σε κάθε ένα από τα πέντε μόνιμα

⁶⁹ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16, . σε XII.

⁷⁰ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16,

⁷¹ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16,

⁷² INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16,.

⁷³ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16,

μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, (π.χ., εναντίον της Ρωσίας με την Τσετσενία ή κατά της Κίνας λόγω των γεγονότων στο Xinjiang), ακόμη και αν όλες οι προϋποθέσεις για την παρέμβαση πληρούνταν. Το ίδιο ισχύει και για άλλες μεγάλες δυνάμεις. Όλα αυτά θέτουν το γνωστό ζήτημα των διπλών μέτρων και σταθμών, για το οποίο μπορεί να δοθεί η μοναδική απάντηση: «η πραγματικότητα ότι οι παρεμβάσεις μπορεί να μην είναι σε θέση να συμβούν σε κάθε περίπτωση, ..., δεν είναι λόγος για να μην συμβαίνουν σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση».

Η ύπαρξη συμφωνημένων κριτηρίων θα μεγιστοποιήσει την δυνατότητα επίτευξης της συναίνεσης του Συμβουλίου, για το αν είναι σκόπιμο ή όχι να πάνε στον πόλεμο, θα μεγιστοποιήσει τη διεθνή υποστήριξη, και θα ελαχιστοποιήσει την πιθανότητα μεμονωμένων κρατών μελών να το παρακάμπτουν ή να το αγνοούν⁷⁴

Παρέμεινε όμως το πρόβλημα της νομιμότητας (legality). Τι θα συμβεί αν, λαμβάνοντας υπόψη τα πέντε κριτήρια νομιμότητας, σε μια πολύ ξεκάθαρη περίπτωση όπου θα μπορούσε να γίνει για καταναγκαστική παρέμβαση, το ΣΑ, απλά δεν ψηφίσει για να εγκρίνει αυτό; Αυτό ήταν ακριβώς το ζήτημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, όταν όλα τα στοιχεία μιας τρομακτικής νέας εθνοκάθαρσης ήταν εμφανή, αλλά η Ρωσία κατέστησε σαφές ότι θα ασκήσει βέτο σε οποιαδήποτε στρατιωτική παρέμβαση.

Σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει ένα πραγματικό δίλημμα που τίθεται: ποια από τα δύο κακά είναι το χειρότερο: η ζημιά στη διεθνή τάξη, αν παρακαμφθεί το ΣΑ ή η ζημιά στους ανθρώπους, για όσο το ΣΑ βρίσκεται σε αναμονή. Η απάντηση της Επιτροπής σε αυτό το δίλημμα δεν ήταν να προσπαθήσει να καθιερώσει κάποια εναλλακτική βάση για τη νομιμότητα των παρεμβάσεων σε αυτές καταστάσεις⁷⁵

Έχουμε επιλέξει ένα σαφές πολιτικό μήνυμα: εάν ένα μεμονωμένο κράτος ή μια «ad hoc» συμμαχία, εμφανιστεί, το οποίο τηρεί πλήρως και σέβεται όλα τα κριτήρια νομιμότητας, και φαίνεται στην παγκόσμια κοινή γνώμη να το έχει πράξει επιτυχώς, παρεμβαίνει με επιτυχία, τότε αυτό είναι πιθανό να έχει διαρκώς σοβαρές συνέπειες για το κύρος και την αξιοπιστία του ίδιου του ΟΗΕ⁷⁶. Αυτό είναι ουσιαστικά ό, τι συνέβη με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την επέμβαση του NATO στο Κοσσυφοπέδιο, όταν τα Ηνωμένα Έθνη δεν μπόρεσαν επέμβουν και οι ΗΠΑ και το NATO τα αγνόησαν.

1.4.2 Η Εξέλιξη του δόγματος «RtoP».

Άλλο πράγμα είναι η ανάπτυξη μιας ιδέας αυτού του είδους, ενός συνόλου αρχών και εντελώς άλλο ένας φορέας χάραξης πολιτικής να λάβει

⁷⁴ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16., ¶ 4.14.

⁷⁵ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16., ¶ 8.4.

⁷⁶ INT'L COMM'N ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY, 16., ¶ 6.4.

οποιαδήποτε απόφαση με βάση αυτή. Το πιο ενδιαφέρον πράγμα της έκθεσης για την «RtoP» είναι ο τρόπος με τον οποίο το κεντρικό θέμα της συνέχισε να κερδίζει διεθνώς έδαφος. Η ιδέα για την «RtoP» αγκαλιάστηκε με ενθουσιασμό από τον Γ.Γ. Ανάν, ο οποίος αναγνώρισε, ότι είχε μάλλον τη δυνατότητα να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ «κυριαρχίας» και «παρέμβασης» καλύτερα και να βρει μια μορφή συναίνεσης γύρω από την ιδέα της εξισορρόπησης κρατικής κυριαρχίας και ατομικής κυριαρχία.

Η αρχή υιοθετήθηκε στο δόγμα της νεοεμφανιζόμενης «Αφρικανικής Ένωσης». Και μέσα στα επόμενα δύο με τρία χρόνια, απέκτησε την αποδοχή της ακαδημαϊκής κοινότητας και διεθνών νομικών. Ένας αριθμός από τους προαναφερθέντες ήταν διατεθειμένος να δεχθεί, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, την εκτίμηση της Επιτροπής όσον αφορά την RtoP της ως αναδυόμενο διεθνές πρότυπο που θα μπορούσε, σε εύθετο χρόνο, να γίνει αποδεκτή και ως διεθνές «εθιμικό δίκαιο». Επιστέγασμα και τελική πράξη αναγνώρισης της και αποδοχής της, αποτελεί τώρα η χρήση σχεδόν καθολικά της συντομογραφίας «R2P» ή «RtoP» ως ακρωνύμιο του νέου δόγματος.

Στο διεθνές δίκαιο, το οποίο εξελίσσεται τόσο μέσα από την πράξη και σχολιασμό, όσο και μέσω της επίσημης οδού των συνθηκών, συμφωνιών και συμβάσεων, η υιοθέτηση και αποδοχή τέτοιων ιδεών είναι σε κάποιο βαθμό αυτοεκπληρούμενη. Αν η έννοια «RtoP» γίνει κύριο πλαίσιο αναφοράς, εντός του οποίου θα αξιολογούνται οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θα ανταποκρίνεται η διεθνής κοινότητα στο μέλλον, η αποδοχή της θα έπρεπε να γίνει πολύ πιο ορατή και καθολική.

Μια μεγάλη προσπάθεια έχει γίνει για να διατηρηθεί αυτή η δυναμική, και πολλά μεγάλα ορόσημα έχουν πλέον επιτευχθεί.

Πρώτον, η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για τις Απειλές, Προκλήσεις και την Αλλαγή («*High-level Panel on Threats, Challenges and Change*»), με την έκθεσή της : «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η Ευθύνη μας»⁷⁷. Η επιτροπή, αποδέχτηκε ότι τα κριτήρια της νομιμότητας θα πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για οποιαδήποτε προσφυγή σε στρατιωτική δράση. Η μόνη διαφορά ήταν ότι η επιτροπή πρότεινε ότι τα κριτήρια αυτά πρέπει να εφαρμόζονται από το ΣΑ, όταν εξετάζει το ενδεχόμενο να χρησιμοποιήσει στρατιωτική δύναμη σε

⁷⁷ Ο Γενικός Γραμματέας, Έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου για τις Απειλές, Προκλήσεις και την Αλλαγή, «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Ευθύνη μας», ¶ 203, παραδόθηκε στη Γενική Συνέλευση, U.N. έγγρ. A / 59/565 (2 Δεκέμβρη του 2004), που διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.un.org.secureworld/report2.pdf>. («...We endorse the emerging norm that there is a collective international responsibility to protect, exercisable by the Security Council authorizing military intervention as a last resort, in the event of genocide or other large-scale killing, ethnic cleansing or serious violations of international humanitarian law which sovereign Governments have proved powerless or unwilling to prevent. «...Εγκρίνουμε τον αναδυόμενο κανόνα ότι υπάρχει συλλογική διεθνής RtoP, ασκούμενη από το Συμβούλιο Ασφαλείας που επιτρέπει στρατιωτική επέμβαση ως έσχατη λύση, σε περίπτωση γενοκτονίας ή άλλων μεγάλης κλίμακας δολοφονιών, την εθνοκαθάρσεων ή σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου όπου οι κυρίαρχες κυβερνήσεις έχουν αποδειχθεί ανίκανες ή απρόθυμες να προλάβουν).

οιοδήποτε πλαίσιο, όχι μόνο σε εσωτερικές καταστάσεις ανθρωπιστικής παρέμβασης.

Το δεύτερο ορόσημο ήταν η υιοθέτηση αυτών των συστάσεων από τον ίδιο τον ΓΓ⁷⁸. Οι προτάσεις του για τη μεταρρύθμιση που δημοσιεύθηκαν τον Μάρτιο του 2005 ως «Μεγαλύτερη ελευθερία: ανάπτυξη, ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα για όλους» (*«In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All»*), αποτέλεσαν βασικό έγγραφο εργασίας για την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής είχε προγραμματιστεί στο πλαίσιο της εξηκοστού επετείου του ΟΗΕ⁷⁹.

Το τρίτο ορόσημο που επιτεύχθηκε, ήταν η ομόφωνη υιοθέτηση της αρχής της «ευθύνης για την προστασία» από τη Γενική Συνέλευση, όπως και από την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής⁸⁰. Τα αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής συνολικά ήταν, από τη σκοπιά της μεταρρύθμισης του ΟΗΕ, βαθιά απογοητευτικά, ιδιαίτερα αν ειδωθούν σε σχέση με το εύρος των προτάσεων του Γενικού Γραμματέα⁸¹. Η συμπερίληψη της «RtoP», σε αυτό το πλαίσιο, ήταν ένα πολύ σημαντικό επίτευγμα και ένα από τα λίγα πραγματικά επιτεύγματα της συνόδου (μαζί με τη δημιουργία της Επιτροπής Οικοδόμησης της Ειρήνης («Peacebuilding Commission») και της συμφωνίας που θα αντικαταστήσει την δυσλειτουργική της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα («Commission on Human Rights») με ένα νέο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων («Human Rights Council»)).

Σχεδόν όλες οι διαπραγματεύσεις σχετικά με το τελικό έγγραφο⁸² της συνόδου κορυφής έλαβαν χώρα στο πολύ δύσκολο περιβάλλον του

⁷⁸ Ο Γ.Γ. σε επανάληψη, των όσον διατύπωσε η Ομάδα Υψηλού επιπέδου, είπε: «... είμαι πλήρως ενήμερος για τις λεπτομέρειες του θέματος, Συμφωνώ απόλυτα με την προσέγγιση αυτή. Πιστεύω ότι πρέπει να αγκαλιάσουμε την RtoP, και, όταν είναι αναγκαίο, πρέπει να δράσουμε για αυτή. »

⁷⁹ Ο Γενικός Γραμματέας, Έκθεση του Γενικού Γραμματέα, Μεγαλύτερη ελευθερία: ανάπτυξη, ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα για όλους, η οποία εκδόθηκε από τη Γενική Συνέλευση, U.N. έγγρ. A / 59/2005 (21 Μαρ 2005) [εφεξής Μεγαλύτερη ελευθερία], η οποία διατίθεται σε <http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm>.

⁸⁰ O.A. Res. 60/1, U.N. έγγρ. A / RES / 60/1 (24 του Οκτώβρη του 2005).

⁸¹ Μεγαλύτερη ελευθερία, ανωτέρω σημείωση 39.

⁸² Το κείμενο του εγγράφου της Συνόδου Κορυφής συμπεριελάμβανε αυτά ακόλουθα κρίσιμα χωρία: «... Κάθε μεμονωμένο κράτος έχει την ευθύνη να προστατεύει τον πληθυσμό του από τη γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Η ευθύνη αυτή συνεπάγεται την πρόληψη τέτοιων εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης και της υποκίνησης τους, μέσω των κατάλληλων και αναγκαίων μέσων. Αποδεχόμαστε αυτή την ευθύνη και θα ενεργήσουμε σύμφωνα με αυτή... » («... Each individual State has the responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. This responsibility entails the prevention of such crimes, including their incitement, through appropriate and necessary means. We accept that responsibility and will act in accordance with it ....»), «... Η διεθνής κοινότητα, μέσω των Ηνωμένων Εθνών, έχει επίσης την ευθύνη να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα διπλωματικά, ανθρωπιστικά και άλλα ειρηνικά μέσα, σύμφωνα με τα κεφάλαια VI και VIII του Χάρτη, για να βοηθήσουν στην προστασία των πληθυσμών από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, είμαστε έτοιμοι να αναλάβουμε συλλογική δράση, έγκαιρα και αποφασιστικά, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, σύμφωνα με τον Χάρτη, συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου VII, για κάθε περίπτωση χωριστά και σε συνεργασία με

διπλωματικού σώματος των Ηνωμένων Εθνών και όχι σε πολιτικό επίπεδο στις πρωτεύουσες των εθνών. Δόθηκε αγώνας σχεδόν ως την τελευταία στιγμή από μια μικρή ομάδα αναπτυσσόμενων χωρών συνδέονται με τη Ρωσία, οι οποίες ουσιαστικά αρνούσαν να παραχωρήσουν κάθε είδους περιορισμό σχετικά με την πλήρη και ανεμπόδιστη άσκηση της κρατικής κυριαρχίας, όσο ανεύθυνη και αν μπορεί να είναι αυτή η άσκηση.

Αυτό που έφερε αποτέλεσμα μάλλον, ήταν η επίμονη υπεράσπιση από χώρες της Αφρικής νοτίως της Σαχάρας υπό την ηγεσία από της Νότιας Αφρικής, η σαφής αποδοχή των αρχών της περιορισμένης εθνικής κυριαρχίας από βασικές χώρες της Λατινικής Αμερικής, και η πολύ αποτελεσματική προσωπική διπλωματία τελευταίας στιγμής ηγετών με μεγάλων αμφιταλαντευόμενων χωρών, όπως ο πρωθυπουργός του Καναδά Paul Martin.

Λαμβάνοντας υπόψη τις «μάχες» που δόθηκαν στη Γενική Συνέλευση, η ομόφωνη έγκριση από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας, στο ίδιο παγκόσμιο φόρουμ, ήταν ένα σημαντικό επίτευγμα. Από κάθε άποψη, είναι μια εξαιρετικά ενθαρρυντική εξέλιξη. Μέσα σε μόλις πέντε έτη η RtoP από μια ιδέα μιας επιτροπής εξελίχθηκε σε έναν ευρέως αποδεκτό διεθνή κανόνα. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι δημιουργήθηκε μια διαδικασία-πλαίσιο για μια πολύ πιο αποτελεσματική απάντηση της διεθνούς κοινότητας σε ακραίες καταστάσεις από ό, τι έχει καταφέρει στο παρελθόν.

Η αναγνώριση της ευθύνης για την προστασία των ως αρχής είναι η μια όψη. Η πρακτική εφαρμογή της όμως, είναι κάτι εντελώς διαφορετικό. Υπάρχουν αρκετά προβλήματα που μένει να ξεπεραστούν σε αυτό το θέμα, και θα τα περιγράψουμε εν συντομία στη συνέχεια.

1.4.3 Εφαρμογή της «RtoP».

1.4.3.1 Το Πρόβλημα του Συμβουλίου Ασφαλείας (BUY-IN)

Ένα ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης είναι χρήσιμο για την αναγνώριση σχετικών αρχών, αλλά το ΣΑ είναι το όργανο που έχει μεγαλύτερη σημασία όταν πρόκειται για την εκτελεστική δράση.

τις σχετικές περιφερειακές οργανώσεις και όπου κρίνεται σκόπιμο, εάν τα ειρηνικά μέσα αποδειχτούν να είναι ανεπαρκή και οι εθνικές αρχές αδυνατούν πρόδηλα να προστατεύσουν τους πληθυσμούς τους από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁸²(«...The international community, through the United Nations, also has the responsibility to use appropriate diplomatic, humanitarian and other peaceful means, in accordance with Chapters VI and VIII of the Charter, to help to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. In this context, we are prepared to take collective action, in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII, on a case-by-case basis and in cooperation with relevant regional organizations as appropriate, should peaceful means be inadequate and national authorities are manifestly failing to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity....»)

Η συζήτηση σχετικά με το ψήφισμα που αφορά την προστασία των αμάχων σε ένοπλες συγκρούσεις, η οποία ενσωματώνεται σ' αυτή τη διακήρυξη, έχει το τεθεί υπό αμφισβήτηση, δεδομένου ότι εισήχθη από την Προεδρία του Ηνωμένου Βασιλείου τον Δεκέμβριο του 2005, η Ρωσία και η Κίνα όμως υποστηρίζουν, με τη συνηθισμένη σοβαρότητά τους, ότι το όλο θέμα θα πρέπει πρώτα να αντιμετωπιστεί με μεγαλύτερη λεπτομέρεια από τη Γενική Συνέλευση.⁸³

Το πρόβλημα του ΣΑ έχει επιδεινωθεί από την απροθυμία των σχεδόν όλων, να δεχτούν το σύνολο των κριτηρίων για τη νομιμοποίησης της χρήσης στρατιωτικής βίας. Στο ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ακολούθησε στο ΣΑ στη συνέχεια, παραλείπει οποιαδήποτε αναφορά σε αυτές τις αρχές, είτε σε ένα συγκεκριμένο ή γενικό πλαίσιο της «RtoP».

Αν και τα πέντε κριτήρια νομιμότητας, κατάφεραν να επιβιώσουν, προσέκρουσαν στο τελευταίο εμπόδιο. Στην πραγματικότητα, βρέθηκαν σε ένα κλοιό, μεταξύ, αφενός, της εχθρότητα των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες δεν ήθελαν τυχόν κατευθυντήριες γραμμές που θα εκδίδονταν να περιορίσουν με οποιονδήποτε τρόπο το ίδιο το ΣΑ, δηλ. της πλήρους ελευθερίας του να κάνει κρίσεις για κάθε περίπτωση χωριστά, και από την άλλη, στην εχθρότητα ενός αριθμού των αναπτυσσόμενων χωρών, οι οποίες υποστήριζαν, με πάθος, ότι το να έχουν ένα σύνολο αρχών που υποτίθεται ότι περιορίζει τη χρήση βίας σε εξαιρετικές περιπτώσεις, σε ιδιαίτερες περιπτώσεις κατά κάποιο τρόπο θα ενθάρρυνε τη χρήση της.

1.4.3.2 Το Πρόβλημα των Ψεύτικων Φίλων (FALSE FRIENDS)

Μεγαλύτερος αναστολέας για την αποδοχή της «RtoP» είναι η κακή χρήση της στο πλαίσιο του πολέμου στο Ιράκ. Η λογική για στρατιωτική επέμβαση στο Ιράκ βασίστηκε: στο ζήτημα της υποτιθέμενης κατοχής όπλων μαζικής καταστροφής, ή τουλάχιστον ικανότητας να τα κατασκευάσει, και συμπληρώθηκε από τη λιγότερο πειστική άποψη ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν ήταν δίπλα και σε συνεργασία με διεθνείς τρομοκράτες.

Το σκεπτικό για καταναγκαστική ανθρωπιστική παρέμβαση δεν είναι τιμωρία για αμαρτίες του παρελθόντος, αλλά για να αποτρέψουν, εδώ και τώρα, απειλές για μεγάλο αριθμό ανθρώπων που συμβαίνουν πραγματικά ή επείκειται να συμβούν. Δεν είναι για να επιτρέψει σ' ένα καθεστώς με ένα αιματηρό

⁸³ Δεδομένου ότι αυτό γράφτηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας που έχει υιοθετήσει την RtoP της αρχής με το ψήφισμα 1674, και στη συνέχεια ενσωμάτωσε με αναφορά στο ψήφισμα 1706 για το Νταρφούρ. Δείτε S.C. Res. 1674, U.N. έγγρ. S / RES / 1674 (24 του Απριλίου 2006)? S.C. Res. 1706, U.N. έγγρ. S / RES / 1706 (31, Αύγ, 2006). Αλλά αποτελεσματική λειτουργική εφαρμογή της αρχής εξακολουθεί να παραμένει σε κάποια απόσταση.

παρελθόν να δεχθεί επίθεση από τους άλλους σε μια στιγμή της επιλογής τους⁸⁴.

Το πρόβλημα των «false friends» επιδεινώνεται όταν υποστηρικτές της «RtoP» βασιζόμενοι στις αρχές της, αποφασίσουν να την χρησιμοποιήσουν ως εφαλτήριο για άλλες μορφές τυχοδιωκτισμών. Η Anne-Marie Slaughter και ο Lee Feinstein έκαναν την αρχή με ένα άρθρο το 2004, όπου προσπάθησαν να χτίσουν πάνω στα θεμέλια της «RtoP» ένα νέο οικοδόμημα, το οποίο ονομάζεται «Καθήκον για την Πρόληψη» («Duty to Prevent»)⁸⁵ Η έννοια αυτή τη στιγμή τείνει να πάρει ζωή, με την συζήτηση για τις πυρηνικές φιλοδοξίες του Ιράν, (αν μη τι άλλο στη στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας του 2006 επαναδιατύπωθηκε από τη διοίκηση η αποφασιστικότητα της «εάν είναι απαραίτητο, να ενεργούν προληπτικά, κατά την άσκηση του εγγενούς δικαιώματός μας για αυτοάμυνα»⁸⁶

Όταν κάποιος προσπαθεί να χτίσει προσεκτικά μια διεθνή συναίνεση εκεί που δεν υπήρχε στο παρελθόν, για κάτι το οποίο σε πραγματικό χρόνο θα κινητοποιείται για την πρόληψη γενοκτονιών και άλλων εγκλημάτων ιδιαίτερης αγριότητας, δεν είναι μια προς βοήθεια να διατυπωθεί η θέση ότι τα προληπτικά χτυπήματα εναντίον κρατών που υποθετικά διαθέτουν πυρηνικά όπλα είναι ένα φυσικό επακόλουθο της «RtoP».

1.4.3.3 Το Πρόβλημα της Ικανότητας (CAPACITY).

Αυτό είναι το επιπλέον πραγματικό και σοβαρό πρόβλημα, που τίθεται ιδιαίτερα στο πλαίσιο της χρήσης στρατιωτικής βίας. Ακόμη και με πλήρη συμφωνία, σχετικά με τη νομιμότητα και τη νομιμοποίηση της στρατιωτικής επέμβασης και την καλύτερη θέληση στον κόσμο για την ανάπτυξη στρατιωτικής δύναμης, μπορεί απλά να μην υπάρχει η ικανότητα να το πράξουν ή τουλάχιστον η ικανότητα να αναπτύξουν τις απαιτούμενες δυνάμεις για την αποστολή.

Τα προβλήματα εδώ είναι πολύ γνωστά και κοινά σε όλους. Οι χώρες με φαινομενικά τεράστιες δυνατότητες, τόσο από άποψη ανθρώπινου δυναμικού όσο και από άποψη μέσων και εξοπλισμού, είναι συχνά απασχολημένες με συγκρούσεις και αναπτύξεις αλλού ή δεν έχουν τον κατάλληλο εξοπλισμό είδος ή σύνθεση των στρατευμάτων για να εκτελέσουν γρήγορα και ευέλικτα τις όποιες εργασίες απαιτούνται. Σε όλη την Ευρώπη, ιδίως, στη μια χώρα μετά την άλλη, ο αριθμός των στρατευμάτων που μπορούν λειτουργικά

⁸⁴ Ken Roth, πόλεμος στο Ιράκ: Δεν Ανθρωπιστικής Δράσης, το Human Rights Watch World Report, 2004: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΟΠΛΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ 13, 22 (2004), που διατίθεται στη <http://www.hrw.org/wr2k4/download/wr2k4.pdf>.

⁸⁵ Lee Feinstein & Anne-Marie Slaughter, καθήκον να προστατεύει, 83 ΞΕΝΕΣ AFF. 136, 137 (2004).

⁸⁶ Ο Λευκός Οίκος, ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ 18 (2006), που διατίθεται στη <http://www.whitehouse.gov/nsc> (ακολουθούν «Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής το 2006" υπερ-σύνδεση? Τότε ακολουθήσει "το πλήρες έγγραφο PDF" (τελευταία επισκέφθηκε 25 Νοεμβρίου 2006).

αναπτυχθούν σε μια δεδομένη στιγμή είναι ένα πολύ μικρό ποσοστό των ενεργείων ανδρών και των γυναικών των ενόπλων δυνάμεων. Αλλού στον κόσμο, μπορεί να μην υπάρχει εμφανής έλλειψη στρατευμάτων να μεταφερθούν, αλλά υπάρχουν θέματα εκπαίδευσης, ικανότητας διοίκησης, ελέγχου και επικοινωνιών, δυνατότητας μεταφοράς, και γενικά υλικοτεχνικής υποστήριξης. Και για κάθε προτεινόμενη πολυεθνική ανάπτυξη, θα υπάρχουν θέματα σχεδιασμού, ελέγχου της αποστολής, καθώς και στο πεδίο εντολών/διαταγών ποιος-που-γιατί είναι υπεύθυνος και πως θα υπάρξει διαλειτουργικότητα.

1.4.3.4 Το Πρόβλημα της Πολιτικής Βούλησης (POLITICAL WILL)

Ακόμη και αν υπάρχει η ικανότητα αντίδρασης με τον τρόπο που απαιτείται, είναι απαραίτητη η πολιτική βούληση. Αυτό δεν ισχύει μόνο για την πιο ακραία μορφή καταναγκαστικής αντίδρασης (χρήση στρατιωτικής βίας). Η ανάγκη, για πολιτική βούληση υπάρχει, ακόμη και για τη χρήση εντελώς μη-καταναγκαστικών προληπτικών δράσεων, οι οποίες μπορεί, ωστόσο, να περιλαμβάνουν τη δέσμευση ακριβών πόρων για να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά (εφαρμογή των κυρώσεων, άσκηση διώξεων υπόπτων εγκλημάτων θηριωδίας ενώπιον Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων, κλπ)..

Το πρόβλημα της εύρεσης της αναγκαίας πολιτικής βούλησης να κάνει κάτι δύσκολο ή ακριβό ή πολιτικώς ευαίσθητο είναι απλά ένα δεδομένο στις δημόσιες υποθέσεις. Η εμφανής απουσία τέτοιας βούλησης δεν θα πρέπει να είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας, αλλά αντίθετα θα πρέπει να είναι ένα κίνητρο για κινητοποίηση.

Το ICISS έκρινε ότι η ενεργοποίηση της πολιτικής βούλησης είναι θέμα των θεσμικών οργάνων αλλά όχι μόνο αυτών. Θα πρέπει να χρησιμοποιείται κάθε δυνατό μέσο, από τις κάμερες του CNN μέχρι τη δύναμη του "Γενικού Γραμματέα [του ΟΗΕ] σύμφωνα με το άρθρο 99 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών για να «...φέρει στη προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας οποιοδήποτε θέμα που κατά τη γνώμη του μπορεί να απειλήσει τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας»⁸⁷ Είναι επίσης ένα θέμα ότι έξυπνα, ενεργητικά και καλά επιχειρήματα, ίσως να μην είναι επαρκής προϋπόθεση, αλλά είναι πάντα απαραίτητα για να ληφθεί μια δύσκολη πολιτική απόφαση και δράση.

Τα επιχειρήματα αυτά μπορεί να είναι :

- Κομματικά επιχειρήματα (*party interest*) σχεδιασμένα από μια κυβέρνηση για να εδραιωθεί μια ισχυρή εγχώρια βάση (πχ πάντα υπήρχε ένα σημαντικό στοιχείο προς το συμφέρον της κυβέρνησης Μπους στο Σουδάν)
- Επιχειρήματα εθνικού συμφέροντος (*national interest*) (πολύ πιο εύκολο να κάνουν τώρα σε σχέση με την «φιλονικίες σε μακρινές χώρες μεταξύ

⁸⁷ INT'L COMM'N για την επέμβαση και την κρατική κυριαρχία, ανωτέρω υποσημείωση 16, ¶ 3.14.

των ανθρώπων από τους οποίους δεν γνωρίζουμε τίποτα», από την άποψη του Τσάμπερλεν, λόγω του ό,τι γνωρίζουμε τώρα σχετικά με την ικανότητα των αποτυχημένων κρατών, σε αυτόν τον παγκοσμιοποιημένο κόσμο, να είναι μια πηγή όλεθρο για τους άλλους)

➤ Οικονομικά επιχειρήματα (*financial arguments*) (από την άποψη της αξίας των εκατομμυρίων δολαρίων της προληπτικής δράσης σήμερα έναντι μιας αξίας δισεκατομμυρίων δολαρίων της στρατιωτικής επέμβασης αργότερα).

Και αν όλα τα άλλα αποτύχουν.

➤ Μπορούν ακόμη να είναι και ηθικά επιχειρήματα (*moral arguments*) (οι πολιτικοί θέλουν πάντα να θεωρείται ότι ενεργούν με βάση τα υψηλότερα ηθικά κίνητρα)⁸⁸

Υπάρχουν, πολλά για να ενεργοποιηθεί και να υλοποιηθεί η αρχή της ευθύνης για την προστασία. Στα προβλήματα που παραμένουν, έχει γίνει πρόοδος σε εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα, δεδομένου του ρυθμού με τον οποίο αλλάζουν τα διεθνή πρότυπα και τα πρότυπα της αλλαγής συμπεριφοράς. Η διεθνής κοινότητα βρίσκεται σε καλό δρόμο προς την οικοδόμηση μιας διεθνούς έννομης τάξης, παρ'όλες τις προκλήσεις που εξακολουθούν να είναι αντίθετες. Αυτό σημαίνει ότι, δεν είναι μόνο λάθος το να οδηγούμαστε σε πόλεμο, δεν θα έπρεπε, αλλά και το ό,τι μπορεί μερικές φορές να είναι το ακόμη μεγαλύτερο λάθος να πάμε σε πόλεμο για την προστασία των συνανθρώπων μας από την καταστροφή, όταν θα έπρεπε.

---

⁸⁸ Gareth Evans, Πρόεδρος, Int'l Crisis Group, εναρκτήρια ομιλία στην τηλεόραση της επιρροής σε ένα Σεμινάριο Κρίση Η κατάσταση στο Ελσίνκι, Φινλανδία: Πρόληψη των συγκρούσεων και Αναπτυξιακής Συνεργασίας (9 Μαΐου 2006), διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.crisisgroup.org/home/index>

ΜΕΡΟΣ 2^ο / ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ «ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ» ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ ΤΟ 2011

Οι χώρες της Μεσογείου διαχρονικά, για διαφορετικούς κάθε φορά λόγους είχαν ιδιαίτερη στρατηγική αξία. Αυτό και οι ανταγωνισμοί, φυλετικοί και θρησκευτικοί, ο ανταγωνισμός συμφερόντων των υπερδυνάμεων, τα ενεργειακά αποθέματα και οι φυσικοί πόροι της περιοχής κατέστησαν την περιοχή εξαιρετικά ασταθή. Θα πρέπει οπωσδήποτε να αναζητηθούν πέραν των όποιων ιδεαλιστικών λόγων και κάποιοι άλλοι, πιο «πρακτικοί», που συντέλεσαν στην παρέμβαση.

Στην κορυφή του καταλόγου εγγράφεται το θέμα του πετρελαίου.

Πριν την απόφαση να χρησιμοποιηθεί βία για την προστασία άμαχου πληθυσμού της Λιβύης από τις ένοπλες επιθέσεις από το καθεστώς της Λιβύης, θα έπρεπε να λάβουμε υπόψη τα εξής :

Ο πολιτικός στόχος ήταν αλλαγή καθεστώτος. Στον απόηχο των επιτυχημένων κινημάτων κατά των καθεστώτων σε Τυνησία και Αίγυπτο, οι περισσότερες από τις κυβερνήσεις που ενεπλάκησαν καθώς και παρατηρητές έβλεπαν ως θέμα χρόνου την απομάκρυνση από την εξουσία του Συνταγματάρχη Μουαμάρ αλ-Μουαμμάρ Muammar Gaddafi . Η ίδια η αλλαγή του καθεστώτος δεν πληροί κανένα κριτήριο της «RtoP» συνελώς, ο σκοπός της χρήσης βίας δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από την ανθρωπιστική επέμβαση.

Ένας άλλος στόχος ήταν να καταδείξει την αλληλεγγύη εντός της συμμαχίας του NATO. Σίγουρα δεν είναι ένα κριτήριο «RtoP», αλλά αποτελεί πίεση για τα μέλη της συμμαχίας να ενταχθούν στην συμμαχία. Η Γερμανία έχει επικριθεί έντονα για την έλλειψη αλληλεγγύης, επειδή απέιχε από την ψηφοφορία του ΣΑ.

Στο πλαίσιο της έννοιας της ασφάλειας, η μόνη αιτία, θα ήταν η προστασία των αμάχων από συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για το Στέιτ Ντιπάρτμεντ των ΗΠΑ, οι ανθρωπιστικοί λόγοι ήταν καθοριστικός παράγοντας.

Η απόφαση για μια στρατιωτική επέμβαση χαρακτηρίστηκε από αντιφατικά κριτήρια, έσχατη ανάγκη και αναλογικότητα. Σε αυτό το σημείο, υπήρξε μια συμφωνία μεταξύ των μεγάλων κρατών ότι έπρεπε να υποστηριχθούν με στρατιωτικά μέσα οι λιβυκές δυνάμεις της αντιπολίτευσης.

Το ψήφισμα 1973 του ΣΑ επιτρέπει στα συμμετέχοντα κράτη «να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα ... για την προστασία των αμάχων και των κατοικημένων περιοχών που βρίσκονται υπό την απειλή της επίθεσης» Το ψήφισμα ήταν σύμφωνο με τα κριτήρια «RtoP» με μόνα όμως κριτήρια τη δίκαιη αιτία και τη σωστή πρόθεση.

Οι γεωπολιτικές εκτιμήσεις μπορούν να αγνοηθούν. Η Λιβύη είναι μια μικρή χώρα σε σχέση/αντίθεση με την Αίγυπτο. Συνεπώς, δεν έχει την ίδια γεωπολιτική Αξία. Το 2% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου θα μπορούσε εύκολα να αντικατασταθεί από άλλες πηγές. Αν υπήρχαν «γεωπολιτικά» ή «ζωτικά συμφέροντα», αυτά θα ήταν σε έντονη αντίθεση με την «RtoP».

Η έκθεση «RtoP» αναφέρει ότι: «τη δίκαιη πρόθεση είναι καλύτερα εξασφαλισμένη με πολυμερείς δραστηριότητες, και υποστηρίζεται σαφώς από τις περιφερειακές γνώμη και αφορούν τα θύματα» Υπάρχει μια εντολή του ΣΑ που έχει τέθηκε σε εφαρμογή από ένα συνασπισμό των μελών του NATO. Το ψήφισμα είχε εγκριθεί και από τον Αραβικό Σύνδεσμο. Εν ολίγοις, θα μπορούσε ειπωθεί ότι η Λιβυκή υπόθεση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως περίπτωση «RtoP», διότι το ψήφισμα 1973 αναφέρει ότι η Λιβύη αποτελεί «απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια».

Ο πολιτικός στόχος της αλλαγής του καθεστώτος και η περιορισμένη εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας για την προστασία των αμάχων δεν είναι απαραίτητα σύμφωνες. Επίσης, η δυνατότητα επίτευξης ανθρωπιστικών στόχων με στρατιωτικά μέσα παραμένει αμφισβητήσιμη (οι διαφορές μεταξύ του Πενταγώνου και του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, καθώς και μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, το αποδεικνύουν).

2.1. Ιστορικό

Ο συνταγματάρχης Muammar Muammar Gaddafi ανέβηκε στην εξουσία το 1969, και παρέμενε για 42 χρόνια. Η έκθεση «Human Development Report» αναδείκνυε τη Λιβύη ως τη 2^η πιο ανεπτυγμένη χώρα της Αφρικής μετά τις «Seychelles»⁸⁹. Στις αρχές του 2011, μια σειρά διαδηλώσεων εξαπλώθηκε στις αραβικές χώρες με αιτήματα περισσότερων δικαιωμάτων, δημοκρατίας, και οικονομικής ανάπτυξης, (μετά από την αυτοπυρπόλυση ενός νέου από την Τυνησία, του «Mohammad Bouazizi»⁹⁰). Η ένταση στην περιφέρεια της Μέσης Ανατολής, οδήγησε σε «τεκτονικές αλλαγές» το γεωστρατηγικό τοπίο. Το κύμα των διαδηλώσεων έφτασε στη Λιβύη το Φεβρουάριο του ίδιου έτους προκαλώντας τη βίαιη αντίδραση του Muammar Gaddafi . Η διεθνής κοινότητα ως σύνολο αλλά και πολλές χώρες σε κλήθηκαν να διαχειρισθούν αυτή τη μείζονα υπόθεση.

Στις 16 Φεβρουαρίου διαδηλωτές αντίθετοι στο καθεστώς εισήλθαν στην Βεγγάζη(Benghazi), τη 2^η μεγαλύτερη πόλη της Λιβύης, και σχεδόν αμέσως

⁸⁹ UNDP, *Human Development Report 2011*, http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_EN_Complete.pdf, και Human Rights Watch, «Truth and Justice Can't Wait: Human Rights Developments in Libya Amid Institutional Obstacles», December 2009, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya1209web.pdf>.

⁹⁰ Ian Black, «Where the Arab spring will end is anyone's guess», *Guardian*, June 17, 2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/jun/17/arab-spring-end-anyone-guess>.

εξαπλώθηκε το κύμα διαδηλώσεων και σε άλλες μεγάλες πόλεις της Λιβύης.⁹¹¹²⁸

Ακολούθησε η πτώση των «Ben Ali» στην Τυνησία and «Hosni Mubarak» στην Αίγυπτο, ενώ ο Muammar Gaddafi προσπάθησε να εκτονώσει την ένταση υποσχόμενος μεταρρυθμίσεις και εκδημοκρατισμό. Οι διαδηλωτές δεν αποδέχτηκαν τους όρους του, και αυτό προκάλεσε τη βίαιη αντίδρασή του.⁹² Μέχρι τα τέλη του μήνα, εκατοντάδες είχαν σκοτωθεί από τις δυνάμεις ασφαλείας και τις αεροπορικές επιδρομές. Η UNHCR ανέφερε γύρω στις 100,000 πρόσφυγες.

Το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο (National Transitional Council / NTC) ιδρύθηκε στις 26 Φεβρουαρίου και ενεργούσε ως κυβέρνηση στο ανατολικό 1/3 της χώρας, όπου το καθεστώς Muammar Gaddafi είχε χάσει τον έλεγχο. Στο συμβούλιο συμμετείχε και ένας αριθμός αξιωματούχων του προηγούμενου καθεστώτος που άλλαξαν στρατόπεδο εγκαταλείποντας τον. Το ΣΑ υιοθέτησε ομόφωνα το ψήφισμα 1970 (Resolution 1970), με το οποίο επιβλήθηκαν περιορισμοί στη Λιβύη και έγινε παραπομπή στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ/International Criminal Court) για τη διερεύνηση του ενδεχομένου διάπραξης εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Μεταξύ άλλων επιβλήθηκε εμπάργκο όπλων αλλά και πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων αξιωματούχων του καθεστώτος. Με το ίδιο ψήφισμα, καλούνταν η πολιτική ηγεσία της Λιβύης να καταβάλει προσπάθειες προκειμένου να τερματιστεί άμεσα η βία στη χώρα.

Το ψήφισμα 1970 αποτελούσε και προειδοποίηση για τον Muammar Gaddafi, ο οποίος όχι μόνο το αγνόησε παντελώς αλλά έσπευσε να καταστείλει τη μετασχηματισθείσα από απλές διαδηλώσεις σταδιακά σε εξέγερση του. Με την επέκταση και την εντατικοποίηση της καταστολής φαίνεται τελικά ότι πραγματοποίησε την απειλή του για «χωρίς έλεος» συντριβή όσων επαναστάτησαν και την πόρτα-πόρτα εκκαθάριση της χώρας του από «τους γεμάτους ναρκωτικά πράκτορες του εχθρού». Με τη συντριπτική ισχύ και τη βοήθεια ξένων μισθοφόρων που δρούσαν κυρίως εντός των αστικών περιοχών (στις περισσότερες των περιπτώσεων ως ακροβολιστές που έβαλλαν αδιακρίτως κατά των αμάχων), επέτυχε σε μεγάλο βαθμό την ανακατάληψη και τον έλεγχο των περισσότερων πόλεων που είχαν περάσει στον έλεγχο των επαναστατών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα, και κυρίως τον κίνδυνο να καταληφθεί το προπύργιο των επαναστατών στη Βεγγάζη, όπου εγκαταστάθηκε η έδρα της ήδη αναγνωρισθείσας από τη Γαλλία την 11η Μαρτίου 2011, Εθνικής Μεταβατικής Κυβέρνησης της Λιβύης, το ΣΑ του ΟΗΕ συνεδρίασε εκ νέου μετά από αίτηση του Αραβικού Συνδέσμου και εξέδωσε την 17η Μαρτίου 2011 το

⁹¹ *The Economist*, –Time to Leave, II February 22, 2011, http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/02/libyas_uprising.

⁹² International Crisis Group, —CrisisWatch 91, II March 1, 2011, 11.

υπ'. αριθμ. 1973 ψήφισμα του. Σύμφωνα με αυτό (Κεφ. VII / Chapter VII), επιβλήθηκε μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων (imposing a no-fly zone) πάνω από τη Λιβύη. Επιπλέον επέτρεπε την ανάληψη όλων των αναγκαίων μέτρων για να εξασφαλιστεί η προστασία του πληθυσμού της Λιβύης⁹³ και παρείχε τη νομική βάση. Από τη ψηφοφορία απείχαν η Κίνα, η Ρωσική Ομοσπονδία, η Γερμανία, η Ινδία και η Βραζιλία (οι 3 τελευταίες διεκδικούν θέση μόνιμου μέλους) ενώ οι 3 Αφρικανικές χώρες, Γκαμπόν, Νιγηρία και Νότια Αφρική (μέλη της Αφρικανικής Ένωσης), μη μόνιμα μέλη, ψήφισαν υπέρ.

Στις 19 Μαρτίου Ο συνασπισμός των κρατών με ηγέτιδες χώρες τις Γαλλία (France), ΗΠΑ (USA) και Ηνωμένο Βασίλειο (UK) άρχισαν αεροπορικές προσβολές σε στρατιωτικούς στόχους στη Λιβύη οι οποίοι προσέγγιζαν τη Βεγγάζη.⁹⁴

Αυτό που ακολούθησε ήταν μήνες μαχών στη παραθαλάσσια ζώνη της χώρας με την προώθηση των επαναστατικών δυνάμεων. Η πόλη της «Misrata» πολιορκήθηκε επί μήνες⁹⁵. Στα δυτικά, οι επαναστατικές δυνάμεις είχαν μικρή πρόοδο, ενώ μεγαλύτερη ήταν αυτή στα ανατολικά της χώρας⁹⁶ παρά τις επιδρομές του NATO οι οποίες εξουδετέρωσαν το 30-40% των Λιβυκών επίγειων δυνάμεων^{97, 138}.

Τον Αύγουστο οι επαναστάτες έφτασαν στην Τρίπολη καταλαμβάνοντας διάφορα σημεία της πόλης⁹⁸. Από τότε οι συγκρούσεις επικεντρώθηκαν στις μεγάλες πόλεις της χώρας (Sabha, Bani Walid και Sirte). Η Sirte καταλήφθηκε στις 20 Οκτωβρίου, ενώ ο Muammar Gaddafi βρέθηκε και συνελήφθη στην πόλη. Η εκτέλεσή του, αποτελεί κατά κάποιο τρόπο έγκλημα πολέμου.⁹⁹

Η Λιβύη διατυπώθηκε από το National Transitional Council ότι απελευθερώθηκε από τον Οκτώβριο¹⁰⁰, παρ' όλο που οι μάχες συνεχίζονταν σε πολλές περιοχές της χώρας (Bani, Walid, and Sirte).

Το NATO τερμάτισε την επιχείρηση μετά τη υιοθέτηση του ψηφίσματος 2016 (Resolution 2016) με το οποίο τερματίζονταν η εξουσιοδότηση για την επέμβαση,¹⁰¹ παρά τις εκκλήσεις της νέας Λιβυκής κυβέρνησης για παράταση των επιχειρήσεων μέχρι το τέλος του έτους.

⁹³ SC Res. 1973, paras. 4, 6-12, UN Doc. S/RES/1973 (March 17, 2011)

⁹⁴ BBC, -Libya: US, UK and France Attack Gaddafi Forces, II March 20, 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12796972>.

⁹⁵ Andrew Harding, —Libya: Misrata Breathes as Gaddafi Siege Lifted, II BBC, May 17, 2011, www.bbc.co.uk/news/world-africa-13421646.

⁹⁶ William Booth, -Libya Rebels Making Steady Progress in Western Mountains, II *Washington Post*, July 31, 2011, http://articles.washingtonpost.com/2011-07-31/world/35236922_1_nafusa-mountains-mahmoud-shammam-libya-rebels

⁹⁷ International Crisis Group, —CrisisWatch 93, II May 1, 2011, 12

⁹⁸ *Al Jazeera*, -Libyan rebels in Tripoli's central square, II August 22, 2011,

⁹⁹ Human Rights Watch, —Libya: Investigate Deaths of Gaddafi and Son, II October 22, 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/10/22/libya-investigate-deaths-gaddafi-and-son>.

¹⁰⁰ International Crisis Group, —CrisisWatch 99, II November 1, 2011, 11.

¹⁰¹ SC Res. 2016, UN Doc. S/RES/2016 (October 27, 2011).

Σήμερα η Λιβύη απέχει πολύ από το να θεωρηθεί μια σταθερή και ασφαλής χώρα. Επιθέσεις σε πολιτικούς, στρατιωτικούς, διπλωματικούς πολίτες είναι ιδιαίτερα συχνές (θάνατος του πρέσβη των ΗΠΑ το 2012)¹⁰². Παρ' όλα αυτά έγιναν εκλογές στη Λιβύη, και έχει αναδειχθεί ένα κοινοβούλιο που δουλεύει για την αναστήλωση της χώρας¹⁰³.

2.2 Διεθνής Νομιμοποίηση

Μελετώντας τα κύρια σημεία των ψηφισμάτων (Res. 1970, 1973, 2016) :

- Ψήφισμα 1970 Επιβολή Κυρώσεων / Παραπομπή στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ),
- Ψήφισμα 1973 Εξουσιοδότηση για επιβολή «Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων.
- Ψήφισμα 2016 Άρση Εξουσιοδότησης – Τερματισμός Επέμβασης.

.... συμπεραίνεται ότι η όλη διατύπωση αφορά την προστασία του πληθυσμού από επιθέσεις προερχόμενες από την κυβέρνηση της χώρας. Επιπροσθέτως υπάρχει η ειδική μνεία ότι η κατάσταση στη Λιβύη αποτελεί «απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια» γεγονός που δίνει τη νομική βάση για χρήση στρατιωτικής ισχύος σύμφωνα με το κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

Το ψήφισμα εξουσιοδοτεί τα μέλη του οργανισμού είτε ατομικά είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε μέσω των περιφερειακών οργανισμών ασφαλείας, είτε ακόμα και μέσω άλλων διευθετήσεων, για τη λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων, για την προστασία των πολιτών που βρίσκονται υπό την απειλή των Λιβυκών κυβερνητικών δυνάμεων.

Η Ζώνη Απαγόρευσης Πτήσεων (ΖΑΠ) και το εμπάργκο όπλων είναι οι δυο βασικοί πυλώνες για την υλοποίηση των προαναφερθέντων. Ο αποκλεισμός της ξένης κατοχής και ότι είναι μια επιχείρηση με σαφή όρια είναι άλλα δυο άξια μνείας στοιχεία, ενώ στο ψήφισμα τονίζεται ο σημαντικός ρόλος του Αραβικού Συνδέσμου. Με τη συγκεκριμένη διατύπωση εμφανίζεται ότι η αντίδραση στη λιβυκή κρίση δεν είναι απλώς μια δυτική ενέργεια των Δυτικών» όπως ισχυρίσθηκε ο Muammar Muammar Gaddafi.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι η παύση των εχθροπραξιών και η ανακωχή δεν προϋπέθετε κατά ανάγκη την «απομάκρυνση Muammar Gaddafi».

¹⁰² BBC, -US Confirms Its Libya Ambassador Killed in Benghazi, II September 21, 2012, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19570254>.

¹⁰³ Freedom House, -Country Status and Ratings, 1973-2013, II 2013, http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Country%20Status%20and%20Ratings%2C%201973-2013%20%28FINAL%29_0.xls

2.3 Εφαρμογή της «Ευθύνης Προστασίας»

2.3.1 Δίκαιος Λόγος (Just Cause)

Οι διαδηλωτές αντιμετωπίστηκαν με εξαιρετικά βίαιο τρόπο από τις κυβερνητικές δυνάμεις από την αρχή. Η «Human Rights Watch» ανέφερε τουλάχιστον 233 θύματα μέσα στις 5 πρώτες ημέρες από την δράση των δυνάμεων ασφαλείας¹⁰⁴. Υπήρχαν αναφορές για αεροπορικές επιδρομές και άλλες μη αποδεκτές επιχειρήσεις εναντίων πολιτών που μεταδίδονταν σχεδόν σε πραγματικό χρόνο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Μετά τη έναρξη της επέμβασης η επιτροπή ICRC, ανέφερε την ανακάλυψη ομαδικών τάφων εκτελεσθέντων διαδηλωτών¹⁰⁵.

Όλα αυτά αποδεικνύουν τη βαρβαρότητα του καθεστώτος. Το ΔΠΔ (ICC) κατηγορήσε τον Muammar Gaddafi, το γιό του Saif Al-Islam και τον επικεφαλής πληροφοριών Abdullah Senussi για τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν.

Ο Saif Al-Islam, δήλωσε σε τηλεοπτικό διάγγελμα οι Λίβυοι, θα πολεμούσαν μέχρι τον τελευταίο άνδρα ή γυναίκα, και ότι αν η Λιβύη κυλούσε σε έναν εμφύλιο πόλεμο αυτός θα είχε χιλιάδες νεκρούς¹⁰⁶. Ο Muammar Gaddafi από τη μεριά του δήλωνε για τους επαναστάτες ότι καθοδηγούνταν από «τους γεμάτους ναρκωτικά πράκτορες του εχθρού», και τους απείλησε με θανατική ποινή. Επιπρόσθετα έλεγε ότι θα πέθαινε σαν «μάρτυρας», ενώ ήταν ήδη γνωστή η βιαιότητα του καθεστώτος (σε μια εξέγερση στις φυλακές του He added he would not step down and that he would die a «Abu Salim» τερματίστηκε με 1,200 νεκρούς κρατουμένους¹⁰⁷.

Όταν οι επαναστάτες άρχισαν να υποχωρούν ήταν βέβαιο ότι ο Muammar Gaddafi δεν θα έδειχνε κανένα έλεος και όχι μόνο προς τους επαναστάτες αλλά και προς τις οικογένειές του, αλλά και σε κάθε πολίτη που θεωρούσε ότι τους είχε βοηθήσει.. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στο ανατολικό τμήμα της Λιβύη ήταν εκτός ελέγχου, και στην «Cyrenaica» δεν υπήρχαν δυνάμεις προσκείμενες στο καθεστώς του, ήταν βέβαιο ότι οι διώξεις θα έφταναν πολύ πέρα από τη «Benghazi».

Η προώθηση των δυνάμεων του Muammar Gaddafi δεν άφηναν πολλά χρονικά περιθώρια για καθυστερήσεις για έρευνες και αναφορές ιδιαίτερα και με τη απουσία δημοσιογράφων και ΜΚΟ.

¹⁰⁴ Human Rights Watch, —Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings, ll February 20, 2011, <http://www.hrw.org/en/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>.

¹⁰⁵ International Crisis Group, —CrisisWatch 98, ll October 1, 2011, 11.

¹⁰⁶ BBC, —Libya Protests: Gaddafi's Son Warns of Civil War, ll February 21, 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12520586>.

¹⁰⁷ Human Rights Watch, —Libya: June 1996 Killings at Abu Salim Prison, ll 2003, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya2003.pdf>.

Το Res.1973 που εξουσιοδότησε τη χρήση κάθε πρόσφορου μέσου για την προστασία του πληθυσμού υιοθετήθηκε στις 17 Μαρτίου. Οι πρώτες αεροπορικές επιδρομές εναντίων των δυνάμεων του Muammar Gaddafi άρχισαν στις 19 Μαρτίου, ενώ οι μάχες είχαν φτάσει στα προάστια της «Benghazi».

2.3.2 Νόμιμη Εξουσία (Right Authority)

Αρχικά με το ψήφισμα 1970 το ΣΑ ομόφωνα καταδίκασε τις βιαιότητες από μέρους των κυβερνητικών δυνάμεων, επέβαλε περιορισμούς στην κυβέρνηση της Λιβύης, και παρέπεμπε την υπόθεση στο ΔΠΔ για περαιτέρω έρευνες. Η απόφαση για επέμβαση λήφθηκε με το ψήφισμα 1973 (UNSC Resolution 1973) από το ΣΑ, στις 17 Μαρτίου. Ψήφισαν 10 μέλη υπέρ και υπήρχαν 5 αποχές (2 μόνιμα μέλη : η Ρωσία και η Κίνα και επιπλέον η Βραζιλία, η Γερμανία και η Ινδία). Το ψήφισμα ανέφερε το «Δικαίωμα για Προστασία» επέβαλε Ζώνη απαγόρευσης πτήσεων πάνω από τη Λιβύη και χρησιμοποιούσε τον όρο «χρήση κάθε αναγκαίου μέσου» (...«all means necessary»...).¹⁰⁸

Η Ρωσία είχε εκφράσει την αντίθεσή της στην επέμβαση πιστή στη αρχή της «μη επέμβασης», και αν είχε έγκαιρα αντιληφθεί την επικείμενη έκταση της επέμβασης θα έθετε «VETO»¹⁰⁹.

Στη συνέχεια Ρωσία¹¹⁰ και Κίνα¹¹¹ ζήτησαν την απομάκρυνση του Muammar Gaddafi¹¹², και άρχισαν επαφές με τη μεταβατική κυβέρνηση (National Transitional Council)..

2.3.3 Δίκαιη Πρόθεση (Right Intention)

Είναι εμφανές ότι η διεθνής επέμβαση δεν άρχισε νωρίς, και είναι γενικά αποδεκτό ότι και ανθρωπιστικοί λόγοι την επέβαλαν.

Κάποιοι άλλοι λόγοι που έχουν διατυπωθεί αφορούν την απομάκρυνση ενός ανεπιθύμητου ηγέτη και μιας βίαιης κυβέρνησης από τις δυνάμεις της Δύσης. Αυτό βέβαια δεν ευσταθεί διότι μέχρι και λίγο προ της επέμβαση Η Λιβύη βρισκόταν σε φάση επαναπροσέγγισης με τις Δυτικές δυνάμεις. Το 2003 ο Muammar Gaddafi αποφάσισε να διακόψει το πρόγραμμα κατασκευής όλων

¹⁰⁸ ICISS Supplementary Volume, 86. Ο όρος «..all means necessaryll...» είχε χρησιμοποιηθεί για την περίπτωση του Ιρακ το 1991, και ήταν κατόπιν συμφωνίας των ΗΠΑ και της Ρωσίας σε υψηλότατο επίπεδο.

¹⁰⁹ Spencer Zifcak, «The Responsibility to Protect after Libya and Syria», *Melbourne Journal of International Law* 13 (2012), 7

¹¹⁰ *Russia Today*, «Russia Recognizes Libya's National Transitional Council», II September 1, 2011, <http://rt.com/news/russia-recognize-transitional-council-585/>.

¹¹¹ Tania Branigan, «Libya's NTC Gains Chinese Recognition», *Guardian*, September 12, 2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/sep/12/libya-ntc-chinese-recognition>.

¹¹² International Crisis Group, «CrisisWatch 94», II June 1, 2011, 12.

μαζικής καταστροφής¹¹³. Muammar Gaddafi Είχε αποφασίσει να αποζημιώσει τις οικογένειες των θυμάτων της τραγωδίας του «Lockerbie».¹¹⁴ Είχε αυξανόμενα καλές σχέσεις με δυτικούς ηγέτες, (συμπεριλαμβανομένων των, Γάλλου προέδρου Sarkozy και Ιταλού πρωθυπουργού Berlusconi).

Η άποψη ότι ήταν στρατηγικός σχεδιασμός των ΗΠΑ η «Αραβική Άνοιξη» και η απομάκρυνση του Muammar Gaddafi με την επέμβαση είναι αβάσιμη. Η «Αραβική Άνοιξη» βρήκε τους πάντες σχεδόν απροετοίμαστους. (καθεστώτα θεωρούμενα φιλικά προς τις ΗΠΑ όπως της Αιγύπτου, Μπαχαρέιν, Υεμένης βρέθηκαν υπό πίεση, με τις ΗΠΑ να επαναπροσδιορίζουν την πολιτική τους απέναντί τους).

Μια δεύτερη σκέψη όσο αφορά την επέμβαση είναι ότι αυτή έγινε για τον έλεγχο των πετρελαϊκών αποθεμάτων της Λιβύης. Ο ισχυρισμός αυτός δεν ευσταθεί διότι ήδη το Λιβυκό πετρέλαιο έρρεε προς τις χώρες της Δύσης. Δυτικές εταιρίες είχαν συνεργασίες με τη πετρελαϊκή βιομηχανία της Λιβύης. Στην πραγματικότητα η αναταραχή στη Λιβύη μάλλον επέδρασε αρνητικά στην υπόθεση «Λιβυκό Πετρέλαιο» περιορίζοντας την παραγωγή και διάθεση αυτού¹¹⁵.

Οι πετρελαϊκές εταιρίες παρέμειναν σε Λιβυκά χέρια, και οι χώρες της δύσης δεν απέκτησαν κανενός είδους έλεγχο επί των αποθεμάτων της Λιβύης. Συνεπώς και αυτό το επιχείρημα μάλλον είναι αβάσιμο.

Οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις συνασπισμών κρατών καθιστούν δυσδιάκριτες τις πραγματικές προθέσεις των μεμονωμένων κρατών. Η επέμβαση εδώ άρχισε αρχικά από τις ΗΠΑ, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Καναδά, και εξελίχθηκε σε επιχείρηση του NATO. Οι σύμμαχοι είχαν τη υποστήριξη και άλλων χωρών όπως του ΚΑΤΑΡ (Qatar).

Παρ' όλα αυτά το γεγονός ότι το NATO σταδιακά άλλαξε την αποστολή του από καθαρά ανθρωπιστική (προστασία αμάχων) σε συνεισφορά στην αποδόμηση του καθεστώτος είναι ένα σοβαρό θέμα από την ηθική άποψη της επέμβασης.

Επιπρόσθετα, το πρόβλημα με τη επέμβαση στη Λιβύη είναι ότι οι NATOϊκες δυνάμεις παρέμειναν μάλλον περισσότερο απ' όσο έπρεπε απλά για να προστατεύσουν τον τοπικό πληθυσμό, συμμετείχαν στην απομάκρυνση του Muammar Gaddafi.

¹¹³ CNN, -Bush, Blair: Libya to Dismantle WMD Programs, II December 20, 2003, <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/africa/12/19/bush.libya/>.

¹¹⁴ Matthew Weaver, -Families of Lockerbie Bombing Victims Receive Compensation from Libya, II *Guardian*, November 21, 2008, <http://www.theguardian.com/uk/2008/nov/21/lockerbie-libya>.

¹¹⁵ BBC, —Libyan PM Ali Zeidan Warns Oil Port Protesters, II August 16, 2013, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-23721160>.

Αυτά ίσως καταστήσουν στο μέλλον περισσότερο δύσκολη την αποδοχή και εξουσιοδότηση αποστολών στα πλαίσια της «RtoP»¹¹⁶.

2.3.4 Τελευταία Επιλογή (Last Resort)

Για να εξετάσουμε αυτό το κριτήριο θα πρέπει να δούμε αν η επέμβαση έγινε αφού εξαντλήθηκε κάθε άλλο μέσο για να σταματήσουν οι ακρότητες. Αυτό φυσικά δεν είναι εύκολο να εξετασθεί. Στην περίπτωση της Λιβύης, ο Muammar Muammar Gaddafi δεν επεδίωξε να έρθει σε κάποια συνεννόηση ή διάλογο πριν την έναρξη της επέμβασης.

Αν και είχε συγκροτήσει μια επιτροπή μεταρρυθμίσεων προ της επέμβασης αυτή συγκροτήθηκε αφού είχαν ήδη κατασταλεί με αιματηρό τρόπο τις πρώτες διαδηλώσεις.¹¹⁷ Αμέσως μετά στράφηκε εναντίων των διαμαρτυρομένων, απειλώντας τους να τους εξαφανίσει ή να πεθάνει στην διαδικασία.

Η αντίδρασή του ήταν μεγάλη απειλή όχι γιατί θα σκοτώνονταν άνθρωποι σε μάχες αλλά άμαχοι που δεν είχαν σχέση με τις μάχες.

Τελικά ο Συνταγματάρχης Muammar Gaddafi ο οποίος κυβερνούσε τη Λιβύη για 42 χρόνια, αν ήθελε να κάνει μεταρρυθμίσεις θα τις είχε κάνει όλα αυτά τα χρόνια που κυβερνούσε. Αντιθέτως κυβερνούσε με σκληρό τρόπο με αποτέλεσμα η Λιβύη να κατατάσσεται πλέον ανελεύθερες χώρες του κόσμου.

2.3.5 Αναλογικότητα (Proportional Means)

Είναι δύσκολο να ειπωθεί ότι η επέμβαση δεν ήταν σε αναλογία με την απειλή. Η επέμβαση πραγματοποιήθηκε χωρίς επίγεια στρατεύματα, χωρίς κατοχή, ακόμα και αν αυτό περιλαμβανόταν στην εξουσιοδότηση (Resolution 1973)¹¹⁸. Μπορεί να θεωρηθεί ότι η προσβολές από απόσταση ήταν μια μορφή άνισου αγώνα, αλλά η αεροπορικές προσβολές δεν απαγορεύονταν.

Η επιχείρηση τερματίστηκε τον Οκτώβριο, αφού είχε σκοτωθεί ο Muammar Gaddafi και είχε «απελευθερωθεί» η χώρα. Το ΣΑ με το ψήφισμα 2016 στις 27 Οκτωβρίου τερμάτισε την εξουσιοδότηση στο NATO για την επέμβαση. Το NATO σταμάτησε τις επιχειρήσεις στις 31 του μηνός, παρά τις εκκλήσεις των Λίβυων να συνεχιστούν μέχρι το τέλος του έτους..

Αλλά το ερώτημα παραμένει αν το NATO θα μπορούσε να είχε ολοκληρώσει την επέμβαση νωρίτερα. ,καθώς ήταν πλέον προφανές ότι ο Muammar Gaddafi δεν είχε τη δυνατότητα να συνεχίσει επί μακρόν τις χερσαίες επιχειρήσεις. Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων οι δυνάμεις των επαναστατών καταλάμβαναν και ρν συνεχεία έχαναν πολλές σημαντικές

¹¹⁶ David Berman and Christopher Michaelson, «Intervention in Libya: Another Nail in the Coffin for the Responsibility-to-Protect?», *International Community Law Review* 14 (2012), 355.

¹¹⁷ International Crisis Group, «CrisisWatch 91», March 1, 2011, 11

¹¹⁸ SC Res. 1973, para. 4

πόλεις. Στην παρούσα όμως φάση του πολέμου ο Muammar Gaddafi είχε φτάσει στο όριο του και δεν είχε άλλες δυνατότητες. Συνεπώς οι δυνάμεις του ήταν θέμα χρόνου να νικηθούν και στο έδαφος, οπότε δεν υπήρχε η ανάγκη συνέχισης των αεροπορικών επιδρομών.

Η παράταση των επιχειρήσεων του NATO στη Λιβύη συνεπώς υπό αυτή την οπτική δεν είναι απόλυτα συμβατή με το κριτήριο της αναλογικότητας. Παρ' όλα αυτά το NATO υποστήριξε ότι συνέχισε τις επιχειρήσεις καθαρά για ανθρωπιστικούς λόγους. Δεν παρείχε όμως στη HRW τις απαραίτητες αποδείξεις/διευκρινήσεις¹¹⁹ για τους ισχυρισμούς του. Επιπρόσθετα μετά το πέρας των συγκρούσεων αναφέρθηκαν και ακρότητες από μέρους των επαναστατών με θύματα υποστηρικτές του Muammar Gaddafi. Αυτά τα εγκλήματα δεν μπορεί «cannot ex post facto» κρίνουν τη νομιμότητα αυτής καθ' εαυτής της επέμβασης.

Μπορούν όμως να αποτελέσουν προβληματισμούς για επόμενες-μελλοντικές επιχειρήσεις.

2.3.6 Λογική Προοπτική (Reasonable Prospects)

Ο συνασπισμός των κρατών που άρχισε τις επιδρομές αποτελούνταν από ισχυρές δυνάμεις των ΗΠΑ, Γαλλίας, Ηνωμένου Βασιλείου και Καναδά, οι οποίες στην πορεία ενισχύθηκαν με πρόσθετες δυνάμεις κρατών εκτός NATO, όπως από το Κατάρ.

Οι αντίπαλες δυνάμεις των Λίβυων ήταν ανεπαρκώς εξοπλισμένες. Επιπρόσθετα υπήρχαν φήμες ότι εσκεμμένα ο Muammar Gaddafi παραμέλησε τις ένοπλες δυνάμεις του, για να μην είναι σε θέση να δράσουν εναντίων του, κρατώντας μόνο ένα μέρος καλά εκπαιδευμένων και εξοπλισμένων δυνάμεων για την προστασία του¹²⁰. Επιπρόσθετα, ορισμένες «φυλές» στάθηκαν παραδοσιακά στο πλευρό του (πχ Werfala στη Νότια Λιβύη), και σε αυτές τις δυνάμεις υπήρχαν και μισθοφόροι από Αφρικανικές χώρες καθώς και Ευρωπαίοι¹²¹.

Οι επαναστατικές ομάδες ήταν ένα ανομοιόμορφο σύνολο. Κάθε ομάδα είχε τις δικές της αρχές, σύμφωνα με τη φυλή, την πόλη ακόμα και τη συνοικία προέλευσής της. Αρχικά ήταν στο ανατολικό τρίτο της χώρας και σταδιακά επεκτάθηκαν και προς τα δυτικά. Οι δυνάμεις των επαναστατών δέχτηκαν

¹¹⁹ Human Rights Watch, –Unacknowledged Deaths: Civilian Casualties in NATO's Air Campaign in Libya, II May 2012, 6, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya0512webwcover_0.pdf. This report provides records of 72 civilian deaths attributed to NATO

¹²⁰ Sylvia Poggioli, –Gadhafi's Military Muscle Concentrated In Elite Units, II NPR, <http://www.npr.org/2011/03/10/134404618/gadhafis-military-muscle-concentrated-in-elite-units>.

¹²¹ For more on the treatment of alleged mercenaries, see Human Rights Watch, –Libya: Stop Arbitrary Arrests of Black Africans, II September 4, 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/09/04/libya-stop-arbitrary-arrests-black-africans>

βοήθεια σε όπλα, πυρομαχικά τόσο από το NATO όσο και από χώρες εκτός NATO.

Ήταν προφανές ότι οι αεροπορικές επιχειρήσεις του NATO απέτρεψαν σε μεγάλο βαθμό την πτώση της «Benghazi» στις δυνάμεις του Muammar Gaddafi. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού οι επιχειρήσεις συνεχίστηκαν κατά μήκος της παραθαλάσσιας οδού, γύρω από τη «Misrata» και τα βουνά στα δυτικά. Τον Αύγουστο υπήρξε μια διακοπή των επιχειρήσεων με την πτώση της «Tripoli», και τους επόμενους δυο μήνες οι μάχες συνεχίστηκαν γύρω από τις πόλεις «Bani», «Walid» και την περιοχή της «Sirte».

Η επέμβαση είχε πολύ καλές προοπτικές από την αρχή κυρίως λόγω της ισχύος των κρατών του συνασπισμού. Όμως η σύγκρουση δεν παρέμεινε στο εσωτερικό της Λιβύης. Οι δυνάμεις των καλά εξοπλισμένων και εκπαιδευμένων «Tuareg», πιστών στο καθεστώς του Muammar Gaddafi, μτάε τη δυσμενή εξέλιξη των επιχειρήσεων πέρασαν στα εδάφη των γειτονικών «Niger» και «Mali». Εκεί σε μεγάλο βαθμό αποσταθεροποίησαν τα κράτη στις αρχές του 2012¹²².

Μαχητές των «Tuareg» καθώς και ομάδες Ισλαμιστών αποσταθεροποίησαν το «Mali», θέτοντας σε αμφισβήτηση και αναταραχή μεγάλο μέρος της έκτασης του κράτους θέτοντας θέμα αυτονομησης της περιοχής του «Azawad». Η απειλή για όλη την περιοχή ήταν μεγάλη και μόνο μετά από την επέμβαση δυνάμεων των ΗΕ το 2012 αποτράπηκαν περισσότερα προβλήματα. Το NATO καθώς και τα ΗΕ θα έπρεπε να είχαν κάποιο σχέδιο για την αποτροπή αυτής της εξέλιξης από την αρχή.

2.3.7 Ανάλυση Δράσης κατά της Λιβύης

Με τις αεροπορικές επιχειρήσεις γαλλικών μαχητικών ξεκίνησε η επέμβαση της πολυεθνικής δύναμης η οποία σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ πρόκειται να απαγορεύσει τις πτήσεις πάνω από τη Λιβύη και να αποτρέψει την περαιτέρω αιματοχυσία αμάχων.

Οι πρώτες εκτιμήσεις για την επέμβαση μετά τα ψηφίσματα του ΣΑ άφησαν να διαφανεί ότι τον κύριο όγκο των επιχειρήσεων θα υποστήριζαν αρχικά οι Ευρωπαίοι και οι μεσανατολικές δυνάμεις, σε μια προσπάθεια να φανεί ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν συμμετείχαν ιδιαίτερα ενεργά στην επέμβαση σε ένα ξένο κράτος, το οποίο μάλιστα κατέχει «ιδιαιτέρα» θέση στο ενεργειακό μωσαϊκό. Παρ' όλα αυτά, αξιωματούχοι της Αμερικανικής αεροπορίας (USAF) δεν απέκλεισαν το ενδεχόμενο της συμμετοχής τους.

Σύμφωνα με πληροφορίες από ανοικτές πηγές, Γαλλικά μαχητικά πέταξαν πάνω από τη Βεγγάζη και άλλες μεγάλες πόλεις, και έπληξαν στρατιωτικά οχήματα που συμμετείχαν σε επιχειρήσεις ανακατάληψης πόλεων

¹²² Thomas Fessy, —Gaddafi's Influence in Mali's Coup,|| BBC, March 22, 2012, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17481114>.

από τις δυνάμεις του Muammar Gaddafi . Παράλληλα Αμερικανικές πηγές ανέφεραν ότι είχαν προγραμματισθεί το πρωί ναυτικές επιχειρήσεις των αμερικανικών δυνάμεων οι οποίες με πυραύλους «Cruise» τύπου «Tomahawk» θα έπλητταν στόχους της Λιβυκής αεράμυνας.

2.4 Διεθνείς Περιβάλλον

Η επέμβαση της πολυεθνικής δύναμης καταδεικνύει, για μία ακόμα φορά, ότι η διεθνής κοινότητα έχει τη δυνατότητα να επεμβαίνει συνεργατικά στις περιπτώσεις που απαιτούν στρατιωτική ισχύ για την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου (στη συγκεκριμένη περίπτωση, το δικαίωμα στη ζωή των αμάχων).

Ωστόσο, η καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων και κυρίως η επιλεκτικότητα των επεμβάσεων καταδεικνύει ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι στην πραγματικότητα πολύ χαμηλά στην ατζέντα των μεγάλων δυνάμεων και δεν αποτελούν κριτήριο για τη συνολική αξιολόγηση της πολιτικής τους. Αρκεί κανείς να αναλογιστεί τη διεθνή αντίδραση σε άλλες περιπτώσεις κατάφωρης παραβίασης δικαιωμάτων όπου οι ισχυρότερες δυνάμεις έμειναν απαθείς και με τη συμπεριφορά τους ενίσχυσαν τον επιτιθέμενο ή τον δυνάστη.

Διότι ναι μεν είναι λίγοι οι ηγέτες του σήμερα που είναι τόσο απεχθείς όσο ο Muammar Muammar Gaddafi , αλλά είναι πολλοί οι πολίτες που σφαγιάστηκαν από κρατικές δυνάμεις όταν όρθωσαν το ανάστημά τους και περιφρούρησαν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Και μιλάμε για τις τελευταίες δεκαετίες, όχι στον Ψυχρό Πόλεμο ή και παλαιότερα.

Όχι, μπορεί όμως να υπολογίζει στα συμφέροντα και στους συμμάχους. Διότι μπορεί η επέμβαση στη Λιβύη να είναι μια κλασική περίπτωση επέμβασης στα εσωτερικά ενός άλλου κράτους (μια αρχή που φαίνεται ότι στις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω έγινε σεβαστή), αλλά είναι ταυτόχρονα μια πρώτη και σωστή αντίδραση στην τρομερή αστάθεια που χαρακτηρίζει τα καθεστώτα της βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής..

Η επιλεκτικότητα της επέμβασης είναι, με βάση τα παραπάνω, αναπόφευκτη και έχει υποκειμενικά ελατήρια. Αυτό θα πρέπει να βάλει σε σκέψεις όλους εμάς που ασχολούμαστε με τον χώρο της άμυνας και της εξωτερικής πολιτικής:

Πόσο γρήγορα, με ποια κίνητρα και με τι αποτελεσματικότητα μπορεί να λειτουργήσει η διεθνής κοινότητα σε περιπτώσεις που απαιτείται επέμβαση; Σε αυτή την περίπτωση καθυστέρησε πολύ και ίσως αυτό αποβεί σε βάρος της.

2.4.1 Η Θέση των κρατών/μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας¹²³

2.4.1.1 ΚΙΝΑ

Η στάση της Κίνας, απεναντίας, ήταν περισσότερο ξεκάθαρη κλίνοντας προς το πλευρό του Muammar Gaddafi. Αποτελούσε, μία από τις χώρες - συμπεριλαμβανομένου της Ρωσίας, της Ινδίας και της Βραζιλίας- η οποία απείχε από τη ψηφοφορία της απόφασης 1973 εξαιτίας της αντίθεσης της στην επέμβαση της διεθνούς κοινότητας στη Λιβύη.

Δεδομένου -από την πλευρά της Κίνας- των οικονομικών δεσμών της με τη Λιβύη καθώς και του μεγάλου όγκου των κινεζικών επενδύσεων της στη Λιβύη¹²⁴255, μπορούμε να διαπιστώσουμε την ύπαρξη στενής σχέσης της Κίνας με το καθεστώς Muammar Gaddafi¹²⁵.

Ένα βασική θέση της Κίνας είναι η αρχή της «μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους».

Ως εκ τούτου, η Κίνα ήταν διστακτική σε κάθε μέτρο που επιτρέπει τη χρήση βίας εναντίον ενός κυρίαρχου έθνους. Επίσης αν και είχε κάποιες οικονομικές και πολιτικές σχέσεις με το καθεστώς συνταγματάρχη Muammar Gaddafi, ψήφισε για το ψήφισμα 1970 αλλά απείχε από το ψήφισμα 1973, που εξουσιοδότησε κυρώσεις και στρατιωτική δράση.

Αν και η Κίνα είχε μια φιλικές σχέσεις με το καθεστώς Muammar Gaddafi δεν έχει κάποιο άμεσο συμφέρον από την προστασία της κυβέρνησης της Λιβύης. Όταν ξεκίνησε η λιβυκή σύγκρουση, η Κίνα είχε περίπου \$ 18 δισεκατομμύρια οικονομικές συναλλαγές και πάνω από 35.000 πολίτες της ζούσαν σε Λιβύη¹²⁶. Ωστόσο, οι σχέσεις της Κίνας με την κυβέρνηση της Λιβύης ήταν τεταμένες λόγω της προσέγγισης του Muammar Gaddafi με την Ταϊβάν και κάποια στιγμή λόγω αντίθετων οικονομικών συμφερόντων στην Αφρική.

Λιβύη φιλοξένησε ο πρόεδρος της Ταϊβάν το 2006 παρά τις έντονες διαμαρτυρίες από το Πεκίνο. Επέτρεψε επίσης την Ταϊβάν να ανοίξει ένα εμπορικό γραφείο στην Τρίπολη το 2008, παρά τη σημαντική κινεζική αντίδραση¹²⁷. Ενώ οι εξαγωγές της Λιβυκού αργού προς την Κίνα υπερδιπλασιάστηκαν 2008-2011, η Λιβύη είχε μπλοκάρει την πώληση μιας

¹²³ http://www.onalert.gr/default.php?pname=Article&catid=2&art_id=5183 (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1 ΔΕΚ 2016, 22:00)

¹²⁴ Al-Jazeera, China's Interests in Gaddafi, 14.04.2011, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/04/201141195046788263.html> (προσπελάστηκε στις 22.08.2013)

¹²⁵ Συγκεκριμένα, με μία κοινή διακήρυξη του Ρώσου Προέδρου Medvedev και του Κινέζου Προέδρου Hu Jintao, Ρωσία και Κίνα έδωσαν έμφαση για μία ακόμη φορά στην ανάγκη για πολιτική λύση στη λιβυκή κρίση καθώς και ότι τα κράτη δεν πρέπει να επεκτείνουν κατά το δοκούν μία απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, βλ. Forbes, Russia and China Team Up Against NATO Libya Campaign, 17.06.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2011/06/17/russia-and-china>

¹²⁶ 38 These citizens were evacuated by March 5, 2011; Xuetong, 2011

¹²⁷ 39 Spegele, 2011

μικρής καναδικής εταιρείας πετρελαίου, της «Verenex Energy Inc». , στην κρατική China National Petroleum Corp.

Η Λίβια υπουργός εξωτερικών αποκάλυψε επίσης την κατάσταση ως «μια κινεζική εισβολή στην ήπειρο», συγκρίνοντας τις δράσεις της με την αποικιοποίηση¹²⁸

Αυτές τις πολιτικές διαφορές και απειλές για τα οικονομικά συμφέροντα της Κίνας εξηγούν γιατί η Κίνα δεν πρόσφερε ισχυρότερη υποστήριξη να Muammar Muammar Gaddafi , ήταν ένας οιονεί αναξιόπιστος σύμμαχος

Δύο άλλοι βασικοί λόγοι για τους οποίους η Κίνα ενέκρινε κυρώσεις και δεν άσκησε βέτο στη ζώνη απαγόρευσης πτήσεων ήταν το ενδιαφέρον της Κίνας για τη διεθνή εικόνα της σχετικά με το πώς το ψήφισμα 1973 θα εφαρμοστεί. Η Κίνα είδε τον κίνδυνο να απομονωθεί από τους σημαντικότερους διεθνείς φορείς και περιφερειακές οργανώσεις. Το Ψήφισμα 1970 ήταν ομόφωνο και την αποχή από την υποστήριξη ψηφίσματος 1973 τίθεται ψηφοφορία της Κίνας στην ίδια πλευρά με τις Ρωσία, Ινδία, Γερμανία και Βραζιλία¹²⁹.

Επιπλέον, η υποστήριξη τόσο της «Αφρικανικής Ένωσης» και του «Συνδέσμου Αραβικών Κρατών» ήταν ευνόητο να επηρεάσει την Κίνα με δεδομένη την καλλιέργεια οικονομικών και πολιτικών δεσμών με την Αφρική και τη Μέση Ανατολή.¹³⁰

Δαπανώντας διεθνές πολιτικό κεφάλαιο για έναν απομονωμένο και αναξιόπιστο σύμμαχο δεν συντονίζονταν με τα μεγαλύτερα κινεζικά συμφέροντα στην ενίσχυση των πολιτικών και οικονομικών σχέσεων της με τις εν λόγω περιφέρειες. Μάλιστα, ο εκπρόσωπος της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη δήλωσε ρητά ότι η χώρα του δεν θα μπλοκάρει τη δράση «λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες του Αραβικού Συνδέσμου και της Αφρικανικής Ένωσης.»¹³¹

Επίσης, δεν ήταν σαφές ότι περνώντας το ψήφισμα 1973, θα οδηγήσε αναγκαστικά σε μεγάλο ΝΑΤΟϊκή βομβιστική εκστρατεία. Οι τρεις πρώτες ρήτρες έκκληση ήταν η κατάπαυση του πυρός, μια ειρηνική λύση, και η ανεμπόδιστη ανθρωπιστική βοήθεια¹³².

Η Κίνα μπορεί να ήταν πιο θετική σε περιορισμένες δράσεις που ενδυνάμωναν μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων, τη διακοπή των επιχειρήσεων του Muammar Gaddafi προς τη Βεγγάζη, και την υπεράσπιση των πολιτών, αφήνοντας τις διεθνείς κυρώσεις και τοπικές πιέσεις να μετακινήσουν και τις δύο πλευρές προς μια κατάπαυση του πυρός. Η κινεζική αντιπρόσωπος στον ΟΗΕ,

---

128 Ibid.

129 Ponnudurai, 2011

130 Hehir, 2013

131 Security Council, 17 March 2011

132 Ibid.

Ο Κινέζος εκπρόσωπος στα ΗΕ Li Baodong, τόνισε ότι η ειρηνική λύση θα πρέπει να εξακολουθήσει να επιδιώκεται και δήλωσε ότι οι ερωτήσεις/απορίες της αντιπροσωπείας του σχετικά με το ψήφισμα 1973 δεν είχαν απαντηθεί¹³³.

Κίνα άρχισε την κριτική των στρατιωτικών επιδρομών του NATO σχεδόν αμέσως μόλις άρχισαν οι βομβαρδισμοί. Αυτή η αντίληψη θα μπορούσε να επηρέασε τη θέση της σχετικά Syria στη συνέχεια.¹³⁴

2.4.1.2 ΡΩΣΙΑ

Η στάση της Ρωσίας απέναντι στην εμφύλια σύρραξη της Λιβύης ήταν για πολλούς αναλυτές αρκετά αντιφατική εξαιτίας μεν της αντίθεσης της προς την επιχείρηση επέμβασης του NATO στο λιβυκό έδαφος, από την άλλη στη μη άσκηση του δικαιώματος της αρνησικυρίας ως μόνιμου μέλους στο Σ Α.

Συγκεκριμένα, η διπλωματία που ακολούθησε στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας υπήρξε διφορούμενη με αποτέλεσμα να μη λάβει ξεκάθαρη θέση στη ψηφοφορία για την υιοθέτηση της απόφασης 1973 και να απέχει από αυτήν διευκολύνοντας ουσιαστικά την υιοθέτηση της. Αντίθετα, ενέκρινε την απόφαση 1970, σύμφωνα με την οποία επεβλήθησαν κυρώσεις κατά του Muammar Gaddafi. Η ρωσική στάση αιφνιδίασε πολλούς αναλυτές και θεωρητικούς οι οποίοι ανέμεναν την άσκηση βέτο σε μία απόφαση η οποία «παραδοσιακά» ανήκει στα –ισχυριζόμενα από τη ρωσική πλευρά– προσχήματα «δυτικού τύπου» για άμεση και στρατιωτική επέμβαση στο εσωτερικού άλλου κράτους.

Εντούτοις, κατά τη διάρκεια της επιχείρησης των βομβαρδισμών του NATO, η Ρωσία καταδίκασε την εν λόγω επιχείρηση¹³⁵ εξαιτίας της διενέργειας επιθέσεων κατά μη στρατιωτικών στόχων με αποτέλεσμα τη σημαντική απώλεια ανθρώπινων ζώων από την πλευρά των αμάχων¹³⁶. Αυτή η δήλωση διαφοροποίησε τη ρωσική στάση

Η Ρωσία ήταν παρόμοια δύσπιστη όσον αφορά τις παρεμβάσεις καθοδηγούμενες από τη Δύση, ιδιαίτερα σε μια χώρα με την οποία είχε φιλικές σχέσεις, οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς με προοπτικές περαιτέρω βελτίωσης.

133 Ibid.

134 Evans, 2011

135 Ivanov, E., "Russia's response to the Libyan crisis: a paradigm shift?, Russia beyond the Headlines", 25.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://rbth.ru/articles/2011/03/25/russias_response_to_the_libyan_crisis_a_foreign_policy_paradigm_shif_12617.html (προσπελάστηκε στις 22.08.2013)

136 Ο Ρώσος Πρόεδρος Medvedev προέβη σε δήλωση σύμφωνα με την οποία κατηγόρησε το καθεστώς Gaddafi ότι έχει διαπράξει εγκλήματα κατά του ίδιου του λαού και συνέδεσε την «επαχθή του συμπεριφορά» με τη στάση της Ρωσίας στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας, βλ. President of Russia, Statement of Dmitry Medvedev on the situation in Libya, 21.03.2011, διαθέσιμη στην αναφορικά με την εφαρμογή της "Realpolitik" και ανέδειξε την προσέγγιση της πολιτικής με βάση τις πανανθρώπινες αξίες.

Το ψήφισμα 1970 του Συμβουλίου Ασφαλείας κόστισε τις στρατιωτικές συμβάσεις και η αποχή της σχετικά με το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας άνοιξε το δρόμο για την εκστρατεία του NATO που τελικά βοήθησε στην ανατροπή του Muammar Gaddafi . Όπως και η Κίνα, έτσι και η Ρωσία επέτρεψε αυτά τα ψηφίσματα για να ξεπεράσει από μεγαλύτερα προβλήματα στις σχέσεις της με τα κράτη της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής.

Η Ρωσία και τη Λιβύη απολάμβανε μια σχετικά στενή σχέση που χρονολογείται από την Σοβιετική Ένωση. Τα τελευταία χρόνια πριν από την κρίση, η οικονομική συνεργασία και οι πωλήσεις όπλων συνεχίζονταν κανονικά. Το 2008, η Ρωσία διέγραψε 4,5 δις \$ στο Λιβυκό χρέος σε αντάλλαγμα ρωσικές εταιρείες να λαμβάνουν μεγάλα συμβόλαια¹³⁷.

Στη συνέχεια, ο Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν πραγματοποίησε την πρώτη επίσημη επίσκεψη του Ρώσου προέδρου στη Λιβύη, όπου υπέγραψε «έναν μεγάλο αριθμό συμφωνιών» με Λιβύη, την οποία ονόμασε « μια φιλική χώρα ... με την οποία μπορούμε να εργαστούμε από κοινού για την επίλυση των προβλημάτων. »¹³⁸

Το 2010, οι συμβάσεις όπλων με τη Λιβύη ήταν αξίας \$ 10 δις που αποτελείται 12% των Ρώσων εξαγωγών¹³⁹. όπλων Παρ 'όλα αυτά, ο Muammar Gaddafi ήταν απλά ένας εκ των πολλών εταίρων, αλλά όχι ένας αρκετά σημαντικός ώστε να δικαιολογεί η Ρωσία να θέσει σε κίνδυνο τις σχέσεις με άλλα κράτη.

Όπως η Κίνα, έτσι και η Ρωσία είχε επηρεαστεί από την θέση της «Αφρικανικής Ένωσης» και του «Συνδέσμου Αραβικών Κρατών (LAS)», οι οποίες υποστήριζαν τα μέτρα του ΣΑ UNSC.

Ο Αραβικός Σύνδεσμος ιδίως «απαίτησε δράση από το Συμβούλιο Ασφαλείας».¹⁴⁰ Παρ 'όλα αυτά, η Ρωσία είχε σημαντικές επιφυλάξεις σχετικά με το ψήφισμα 1973. Ρώσος πρέσβης στον ΟΗΕ, Βιτάλι Τσούρκιν (Vitaly Churkin) έθεσε ερωτήματα σχετικά ως προς το πώς θα εφαρμοστεί η επέμβαση, και ότι η άμεση κατάπαυση του πυρός ήταν ο καλύτερος τρόπος για επίλυση του προβλήματος¹⁴¹. Ρωσία ρητά «εξήγησε την αποχή της ως μια έκφραση στήριξης για στην αίτηση LAS.»¹⁴² Αν η Ρωσία συνειδητοποιούσε ότι η εφαρμογή του ψηφίσματος θα οδηγούσε σε μαζικούς NATOϊκούς βομβαρδισμούς και ανατροπή Muammar addafi , χωρίς αμφιβολία θα είχε ασκήσει βέτο στο Ψήφισμα 1973.

2.4.1.3 ΓΑΛΛΙΑ

137 "Russia and Libya: bilateral relations." 2011

138 "Putin's visit 'historic and strategic,'" 2008

139 Anishchuk, 2011

140 Kaczmarek, 2011

141 Security Council, 17 March 2011.

142 Hehir, 2013

Η Γαλλία βλέποντας τη σταδιακή απώλεια της πολιτικής και οικονομικής ισχύος της εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) από τη Γερμανία, και παράλληλα σε παγκόσμιο επίπεδο τη σταδιακή μείωση της συνολικής της επιρροής ανέλαβε την πρωτοβουλία στην επέμβαση. Η Γαλλία ήταν η πιο ενθουσιώδης χώρα όσον αφορά την παρέμβαση και η πρώτη που ξεκίνησε αεροπορικές επιδρομές.

Σημαντικός παράγοντας της συμπεριφοράς της Γαλλίας ήταν και η «εσωτερική κατανάλωση», καθόσον το σύνολο σχεδόν των πολιτών της έβλεπαν αρνητικά την παρεχόμενη υποστήριξη προς τον πρώην πρόεδρο της Τυνησίας Ben Ali. Με τις πρωτοβουλίες¹⁴³ της έδειξε στις χώρες της Βόρειας Αφρικής ότι είναι ακόμα παρούσα και η πλέον ισχυρή στρατιωτική δύναμη στην Ευρώπη.

Ήταν επίσης η πρώτη χώρα που αναγνώρισε την Εθνική Μεταβατική Κυβέρνηση (NTC)¹⁴⁴. Λιβύης ενώ και οι ανθρωπιστικές της ανησυχίες έπαιξαν κάποιο ρόλο. Για τη στήριξη της γαλλικής κυβέρνησης στην παρέμβαση ως κίνητρο λειτούργησε και η πεποίθηση ότι η ανάληψη αποφασιστικής δράσης ήταν προς το εθνικό συμφέρον όσον αφορά την ασφάλεια, την οικονομία, και το κύρος της.

Η Γαλλία καταδίκασε τη βία από την κυβέρνηση του Muammar Gaddafi χωρίς και συχνά. Ο Πρόεδρος Nikola Sarkozy τη χαρακτήριζε «βάνουση, αιματηρή και αποκρουστική»¹⁴⁵.

Ο Muammar Muammar Gaddafi, με επαναλαμβανόμενη υποστήριξη του προς την τρομοκρατία, ήταν «το ιδανικό κακοποιός»¹⁴⁶.

Όταν ένα κράτος παίρνει αρχικές δράσεις καταδικάζοντας τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την κυβέρνηση-στόχου, γίνεται όλο και πιο πιθανό να παρέμβει, διότι «καίει γέφυρες με την κυβέρνηση-στόχο»¹⁴⁷. Αν Muammar Gaddafi είχε επικρατήσει, η μελλοντική οικονομική συνεργασία τους θα είναι λιγότερο πιθανή και η προοπτική να στραφεί προς την τρομοκρατία και πάλι θα ήταν πολύ εύλογη, ιδιαίτερα μετά το ψήφισμα 1970. Ως εκ τούτου, από τη στιγμή που η Γαλλία άρχισε να παίρνει μέτρα εναντίον του Muammar Muammar Gaddafi, για την οικονομία και την ασφάλεια της θα ήταν καλύτερα εάν στη Λιβύη σχηματίζονταν μια νέα κυβέρνηση φιλική στη Γαλλία.

Η προσφυγική κρίση που προκλήθηκε από την αναταραχή στη Λιβύη θεωρήθηκε ότι συνιστά άμεση απειλή για τη Γαλλία. Γάλλοι αξιωματούχοι, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου Sarkozy, επανειλημμένα εξέφρασαν την

143 http://www.onalert.gr/default.php?pname=Article&catid=2&art_id=5183 (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1 ΔΕΚ 2016, 22:00)

144 Davidson, 2013

145 Ibid.

146 Moisi, 2011

147 Davidson, 2013

ανησυχία ότι η «μαζική φυγή» των αλλοδαπών στη Λιβύη και των Λίβυων προς την Αίγυπτο, την Τυνησία, και τελικά σε ολόκληρη τη Μεσόγειο θέτει «έναν πραγματικό κίνδυνο για την Ευρώπη».¹⁴⁸ Όσο συνεχίζονταν η, η κατάσταση των προσφύγων θα αυξάνονταν μόνο, ωστόσο, αυτό δεν ήταν το πρωτεύον κίνητρο για την παρέμβαση. Πράγματι, εάν την ασφάλεια των συνόρων ήταν ο μοναδικός λόγος της κυβέρνησης Sarkozy, θα μπορούσε να έχει αντ' αυτού επικεντρωθεί στην ασφάλεια των συνόρων ή ακόμα και να «συνεργαστεί» με τον Muammar Gaddafi για να συντρίψει την αντιπολίτευση.¹⁴⁹

Τέλος, η Γαλλία πίστευαν ότι το κύρος της ήταν σε κίνδυνο και θα μπορούσε να βελτιωθεί. Ένας σύμβουλος του Sarkozy δήλωσε στους «Financial Times» ότι ο Πρόεδρος είχε επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις εκθέσεις ότι στη Βεγγάζη «γαλλικές» σημαίες ήταν παντού ... αν επέτρεπε ένα λουτρό αίματος εκεί, το αίμα θα λέκριαζε τη γαλλική σημαία»¹⁵⁰

Πολλοί είδαν ότι η γαλλική επιρροή στην περιοχή είχε αποδυναμωθεί όταν απέτυχε να παρέμβει στην Τυνησία ή την Αίγυπτο από την πλευρά των διαδηλωτών. Ένα άρθρο στους «New York Times» αιτιολόγησε 'ότι «...ο Sarkozy είδε τη Λιβύη ως μια ευκαιρία να ανακτήσει η Γαλλία το κύρος της στη Βόρεια Αφρική, μια περιοχή την οποία από καιρό θεωρούσε σημαντική για την οικονομία και την ασφάλεια της»¹⁵¹

Η Γαλλία πιστεύεται επίσης ότι μια χαμηλού κόστους αεροπορική παρέμβαση θα μπορούσε να είναι αποτελεσματική στην υποβοήθηση της αντιπολίτευσης και την πτώση του Muammar Muammar Gaddafi¹⁵². Γαλλία κινήθηκε προς την παρέμβαση, όταν εξασφάλισε την υποστήριξη από τη Βρετανία, τον Σύνδεσμο των Αραβικών κρατών, την Αφρικανική Ένωση, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τα Ηνωμένα Έθνη.

2.4.1.4 ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Το **Ηνωμένο Βασίλειο**¹⁵³ με γνώμονα πάντοτε τα ενεργειακά του συμφέροντα αλλά και τη δική του αύξηση επιρροής, στάθηκε δίπλα στις γαλλικές πρωτοβουλίες και ηγήθηκε από την αρχή των ενεργειών για την υλοποίηση των αποφάσεων του ΣΑ, χωρίς όμως να είναι στον ίδιο βαθμό επιθετικό με τη Γαλλία. Έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην εκστρατεία για την παρέμβαση και τις επακόλουθες στρατιωτικές ενέργειες. Όταν τέθηκε το ζήτημα για την παρέμβαση, η βρετανική κυβέρνηση ενέτεινε τη ρητορική της, με τον πρωθυπουργό Κάμερον να δηλώνει ότι υπήρχε αποδεδειγμένα ανάγκη, για

---

148 Davidson, 2013

149 Ibid.

150 Hollinger, 2011

151 Davidson, 2013

152 Ibid.

153 http://www.onalert.gr/default.php?pname=Article&catid=2&art_id=5183 (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1 ΔΕΚ 2016, 22:00)

περιφερειακή υποστήριξη και απειλή για τα βρετανικά συμφέροντα¹⁵⁴. Τα κίνητρα του, περιελάμβαναν την παραβίαση από τον Muammar Gaddafi της «RtoP», και τις ανησυχίες για την εθνική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένων των απειλών που έθεταν οι πρόσφυγες και η τρομοκρατία.

Οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι του Ηνωμένου Βασιλείου (UK) επανειλημμένα είχαν καταδικάσει τη χρήση βίας από τον Muammar Gaddafi εναντίον αμάχων. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο αντιτάχθηκε αρχικά στις κυρώσεις της ΕΕ κατά του Muammar Muammar Gaddafi, αλλάζοντας τη στάση του, όταν κατέστη σαφές ότι ο Muammar Gaddafi είχε να αντιμετωπίσει μια σημαντική πρόκληση για την εξουσία του¹⁵⁵. Αυτό μπορεί εν μέρει να οφείλεται στην αυξημένη συνεργασία με τον Muammar Gaddafi από το 1999, κυρίως από την πλευρά των Βρετανών πληροφοριών¹⁵⁶.

Μόλις η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου άρχισε ενεργά να μιλά εναντίον του Muammar Muammar Gaddafi, άρχισε να φοβάται ότι ο Muammar Gaddafi θα επιστρέψει στην υποστήριξη της τρομοκρατίας, ιδιαίτερα αν κατάφερνε να σύνθλιψη την αντιπολίτευση. Ομοίως με τη Γαλλία, και η Βρετανία μοιράζονταν τις ίδιες ανησυχίες για τους πρόσφυγες και τις απειλές από τη Λιβύη του Muammar Muammar Gaddafi, αν διατηρούσαν στην εξουσία. Ο πρωθυπουργός Κάμερον δήλωσε στις 14 Μαρτίου 2011, ότι «η αδράνεια θα οδηγήσει τη Λιβύη να γίνει ένα αποτυχημένο κράτος παρίας που απειλεί να πλημμυρίσει η Βρετανία με τους πρόσφυγες και τους οποίους απειλεί με τρόμο.»¹⁵⁷ Η διεθνής υποστήριξη διαβεβαίωσε τη Βρετανία καθώς κινήθηκε για την αντιμετώπιση αντιληπτή απειλές για την ασφάλειά της.

2.4.1.5 ΗΠΑ

Αποτέλεσαν έναν από τους βασικότερους διεθνείς δρώντες με πρωταγωνιστικό ρόλο κατά τη διάρκεια της λιβυκής εμφύλιας σύρραξης κυρίως λόγω της μέγιστης συνεισφοράς τους στην επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Λιβύη.

Καθώς οι επιθέσεις κατά των Λίβυων πολιτών πολλαπλασιάζονταν με σοβαρές επιπτώσεις για την ασφάλεια και την ελευθερία τους, οι ΗΠΑ υπήρξαν από τα κράτη που υποστήριζαν σθεναρά την άσκηση πίεσης στο καθεστώς του Muammar Gaddafi¹⁵⁸. Όσο οι επιθέσεις, όμως, συνεχίζονταν με αμείωτο ρυθμό, οι ΗΠΑ πρωτοστάτησαν στην υποστήριξη της επιβολής της Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων καθώς και του αποκλεισμού εκ θαλάσσης του λιβυκού εδάφους.

154 Ibid.

155 Davidson, 2013

156 Sengupta et. al, 2011

157 Davidson, 2013

¹⁵⁸ Βλ. Μέρος II, Κεφάλαιο 1, 1.2. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, 1.2.1. Η καθοριστική στάση του ΣΑ στην περίπτωση της Λιβύης, 1.2.1.1. Η απόφαση του ΣΑ 1970, σελ. 87

Το βασικό χαρακτηριστικό της διπλωματίας των ΗΠΑ υπήρξε η πολυσυλλεκτικότητα της δράσης του¹⁵⁹. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ τόνισαν σε μεγάλο βαθμό τον περιορισμένο ρόλο της επέμβασης τους¹⁶⁰ χωρίς ουσιαστικά να επεμβαίνουν άμεσα και στρατιωτικά στην εδαφική επικράτεια της Λιβύης. Η επιβολή της Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων στόχευε αποκλειστικά στην άσκηση πίεσης προς το καθεστώς, ώστε να τερματίσει τη βία και τις επιθέσεις του προς τους πολίτες. Εντούτοις, η επιχείρηση του NATO είχε ως αποτέλεσμα σημαντικές παράπλευρες απώλειες δυσανάλογες του επιχειρησιακού της στόχου, με αποτέλεσμα να υπερβεί του αρχικού του στόχου¹⁶¹ και να ασκηθεί δριμεία κριτική.

Η πολιτική των ΗΠΑ¹⁶² μπορεί να χαρακτηριστεί περισσότερο ως υποστηρικτική και λιγότερο πολιτική πρώτης γραμμής. Οι ΗΠΑ είχαν συμφέροντα στη συγκεκριμένη περιοχή αλλά όχι τόσο ζωτικά, για να ηγηθούν σε πολιτικό ή στρατιωτικό επίπεδο.

Παρ' όλα αυτά υποστήριξαν πολιτικά το σύνολο των πρωτοβουλιών.

Κινήθηκαν εναντίων του Muammar Gaddafi, από ανθρωπιστικούς λόγους, λόγω της μακροχρόνιας αντιπαράθεσής τους, και της αποφασιστικότητας των συμμάχων τους. Πρώτα απ' όλα, οι ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια έχουν θέσει σε πρώτη προτεραιότητα τη διακοπή των μαζικών αγριοτήτων και την «RtoP». Παρά το γεγονός ότι οι σχέσεις με την κυβέρνηση του Muammar Gaddafi είχαν βελτιωθεί από το 2003, οι δύο χώρες δεν ήταν με κανένα τρόπο φιλικές. Τέλος, η ώθηση από τους συμμάχους τους, και τους περιφερειακούς οργανισμούς, έδωσε στις ΗΠΑ την εμπιστοσύνη για να υποστηρίξουν την πολυεθνική παρέμβαση. Η πολιτική των ΗΠΑ έχει σταθερά μετατοπισθεί προς τη «RtoP» πιο σοβαρά, θεωρώντας την διεθνές πρότυπο. Η «RtoP» εντάχθηκε στην Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας των ΗΠΑ (US National Security Strategy)¹⁶³ το Μάιο του 2010.

¹⁵⁹ Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ έφεραν το ζήτημα της Λιβύης μέσω της διπλωματίας του στα ΗΕ και κατάφεραν να πείσουν τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, να προχωρήσουν σε σχετική εξουσιοδότηση σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των ΗΕ. Με την επιπρόσθετη υποστήριξη από τον Αραβικό Σύνδεσμο, οι ΗΠΑ κινήθηκαν με απόλυτη αποτελεσματικότητα παραχωρώντας αρμοδιότητες στους εταίρους τους στο πλαίσιο του NATO, βλ. Ellison, K., "U.S. role made the difference in Libya", 26.08.2011, CNN News, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://edition.cnn.com/2011/OPINION/08/26/ellison.libya.obama/index.html> (προσπελάστηκε στις 20.08.2013)

¹⁶⁰ Reuters, U.S. stresses limits to military role in Libya, 20.03.2011, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.reuters.com/article/2011/03/20/us-libya-usa-idUSTRE72A6EC20110320> (προσπελάστηκε στις 20.08.2013)

¹⁶¹ Σχετικό πόρισμα είχε δημοσιεύσει η Διεθνής Επιτροπή Έρευνας για τη Λιβύη, βλ. ΟΗΕ, Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, A/HRC/19/68, 02.03.2012, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_19_68_en%20_1_.pdf (προσπελάστηκε στις 20.08.2013)

¹⁶² http://www.onalert.gr/default.php?pname=Article&catid=2&art_id=5183 (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1 ΔΕΚ 2016, 22:00)

¹⁶³ Williams, Paul and Alex Bellamy, 2012

Στις 4 Αυγούστου 2011, με Προεδρική οδηγία οι ΗΠΑ δήλωσαν ότι «Πρόληψη μαζικές θηριωδίες και γενοκτονία είναι ένα βασικό εθνικό συμφέρον της ασφάλειας και ένας πυρήνας ηθικής ευθύνης των Ηνωμένων Πολιτειών» και ανέθεσε την δημιουργία ενός Συμβουλίου Πρόληψης Αγριότητων («Atrocities Prevention Board») ¹⁶⁴. Η Susan Rais, πρεσβευτής των ΗΠΑ στον ΟΗΕ κατά το χρόνο της λιβυκής σύγκρουσης, και Samantha Power, (βοηθός του Obama στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας), ήταν ένθερμοι υποστηρικτές της «RtoP», συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για την παρέμβαση για την πρόληψη και να σταμάτημα των θηριωδιών. Η διαφωνία στην αγριότητα της καταστολής Muammar Gaddafi κέρδισε γρήγορα την προσοχή αυτών και άλλων πολιτικών υπευθύνων.

Η σχέση των ΗΠΑ με τον Muammar Gaddafi υπήρξε ταραχώδης και αμφιλεγόμενη. Μετά από διάφορες προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης, της υποστήριξης των τρομοκρατικών ομάδων και την αναζήτηση όπλων μαζικής καταστροφής, η Λιβύη είχε τοποθετηθεί στον κατάλογο των κρατών που συνεργάζονται με τρομοκράτες ήδη από. Οι ΗΠΑ είχαν απελάσει όλους τους διπλωμάτες της Λιβύης το 1981 και είχαν καταρρίψει δύο Λιβυκά μαχητικά αεροσκάφη, τα οποία είχαν επιτεθεί σε αεροσκάφη των ΗΠΑ πάνω από τη Μεσόγειο Sea ¹⁶⁵.

Η Λιβύη, επίσης, ήταν τουλάχιστον εν μέρει υπεύθυνη για την βομβιστική επίθεση σε ντίσκο του Βερολίνου το 1986, τη βομβιστική επίθεση στην πτήση 103 της Pan Am Flight στο 1988 Λόκερμπι, και σε ένα γαλλικού επιβατικό αεροσκάφος πάνω από τον Νίγηρα το 1989, συλλογικά με αποτέλεσμα σε εκατοντάδες θανάτους ¹⁶⁶. Λιβύη ήταν υπόκειντο σε μια σειρά κυρώσεων τόσο των ΗΠΑ όσο και του ΟΗΕ επί σειρά ετών. Οι σχέσεις άρχισαν να ξεπαγώνουν το 1999, όταν η Λιβύη παρέδωσε δύο πολίτες για να δικαστεί στη Χάγη για την επίθεση στο αεροσκάφος της Pan Am ¹⁶⁷.

Οι σχέσεις βελτιώθηκαν περαιτέρω όταν η Λιβύη συμφώνησε να αποζημιώσει τα θύματα των διαφόρων βομβιστικών επιθέσεων, και αποδέχθηκε την ευθύνη της για τη βομβιστική επίθεση της Pan Am, και ματαίωσε το πρόγραμμα κατασκευής ή απόκτησης όπλων μαζικής καταστροφής το 2003. Αυτά τα βήματα, μεταξύ άλλων, έφεραν τη Λιβύη «να επιστρέψει στη διεθνή φορές» και οι ΗΠΑ επανέλαβαν τις διπλωματικές σχέσεις και να αφαιρέσαν τη Λιβύη από τον κατάλογο των κρατών που συνεργάζονται με τρομοκράτες το 2006 ¹⁶⁸. Παρ' όλα αυτά, ο σκεπτικισμός του παρελθόντος

164 The White House, 2011

165 "Chronology of Libya's Disarmament," 2014

166 Kaplan, 2007

167 Ως ανωτέρω 172.

168 "Libya compensates terror victims," 2008

και ο ανταγωνισμός μεταξύ των Αμερικανών και Muammar Gaddafi σήμαινε ότι ήταν σε καμία περίπτωση δεν ήταν φίλοι. Η αμερικανική κυβέρνηση παρέμεινε έντονα δύσπιστη στις δεσμεύσεις του Muammar Gaddafi να παραιτηθεί από την τρομοκρατία και τα όπλα μαζικής καταστροφής, και ο ίδιος δεν έδειξε καμία κίνηση προς τη βελτίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή της δημοκρατίας¹⁶⁹.

Η περιφερειακή υποστήριξη από την Αφρικανική Ένωση και τον Αραβικός Σύνδεσμος έχει ήδη αναφερθεί καθώς και η έντονη επιθυμία της Γαλλίας και της Βρετανίας για επέμβαση¹⁷⁰ βοήθησε να πεισθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες να υποστηρίξουν τα ψηφίσματα 1970 και 1973 και να συμμετάσχουν στην στρατιωτική αποστολή.

2.4.2 Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη κρίση της Λιβύης. Μέσω των οργάνων της επέδειξε συνέπεια και υπευθυνότητα δημοσιοποιώντας διακηρύξεις καταγγελτικού περιεχομένου για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου¹⁷¹ και ασκώντας διπλωματία για την αποσόβηση της κρίσης και την πολιτική της διευθέτηση¹⁷².

Επιπρόσθετα, επέβαλλε κυρώσεις και μέτρα τα οποία στόχευαν να καταστείλουν το καθεστώς της Λιβύης με γενικότερο σκοπό τον τερματισμό των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συνέβαλλε εμπράκτως διανέμοντας ανθρωπιστική βοήθεια και κεφάλαια για την κάλυψη των άμεσων αναγκών .

2.4.2.1 Διπλωματία της ΕΕ απέναντι στη Λιβύη

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ επέβαλαν κυρώσεις και περιοριστικά μέτρα εναντίον του καθεστώτος του Muammar Gaddafi, ενώ το Ευρωκοινοβούλιο και η Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικών Σχέσεων και Πολιτικής Ασφάλειας εξέφρασαν με αποφάσεις, δηλώσεις και δελτία τύπου την

---

169 Kaplan, 2007

170 Detailed in the next two subsections

171 ΕΕ, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Joint Resolution on Syria, (2012/2788(RSP)), 12.09.2012, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα

[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P7-RC-2012-0425+0+DOC+XML+V0//EN)

[//EP//TEXT+MOTION+P7-RC-2012-0425+0+DOC+XML+V0//EN](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2013-0199&language=EN), ΕΕ, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, European Parliament Resolution on Situation on Syria refugees in neighboring countries, (2013/2611 (RSP)), 20.05.2013, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2013-0199&language=EN> (προσπελάστηκε στις 05.08.2016)

172 ΕΕ, Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για τις Εξωτερικές Σχέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας, Towards a Comprehensive EU Approach to the Syrian Crisis, Βρυξέλλες, 24.06.2013, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/130624_1_comm_native_join_2013_22_communication_from_commission_to_inst_en_v10_p1_7332751.pdf (προσπελάστηκε στις 05.08.2016)

αποδοκιμασία τους για τις πράξεις βίας και τις επιθέσεις κατά του άμαχου πληθυσμού στη Λιβύη.

Το Ευρωκοινοβούλιο υιοθέτησε σειρά καταδικαστικών αποφάσεων για τη συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των αποτρόπαιων πράξεων βίας. Στην απόφαση της 10ης Μαρτίου 2011 για τη Λιβύη¹⁷³, καταδίκασε την χωρίς προηγούμενο τη βία από το καθεστώς Muammar Gaddafi, και τον κάλεσε να παραιτηθεί. Εκτός αυτού, το Ευρωκοινοβούλιο επιδοκίμασε τα μέτρα και τις κυρώσεις του ΣΑ (απόφαση 1970)¹⁷⁴. Στις 28 Σεπτεμβρίου 2011¹⁷⁵, χαιρέτισε την πτώση του καθεστώτος Muammar Gaddafi και εξέφρασε την στήριξη του στο Προσωρινό Εθνικό Συμβούλιο ως νόμιμου εκπροσώπου της Λιβύης. Επιπλέον έδωσε έμφαση με αυτή του την απόφαση στην παραπομπή των υπευθύνων για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Η παροχή της ανθρωπιστικής βοήθειας στη λιβυκή κρίση, υπήρξε πολύτιμη¹⁷⁶. Μέσω της διασύνδεσής της με διεθνείς δρώντες όπως η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες, η Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου, η ΕΕ κατάφερε να ανταποκριθεί άμεσα και αποτελεσματικά.

2.4.2.2 Κυρώσεις της ΕΕ εναντίον της Λιβύης

Οι κυρώσεις που επέβαλλε στη Λιβύη εμπεριείχαν εμπάργκο όπλων και πάγωμα λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων κρατικών τραπεζικών οργανισμών αλλά και κρατικών αξιωματούχων. Οι οικονομικές κυρώσεις προς τη Λιβύη βασίστηκαν σε αποφάσεις του ΣΑ¹⁷⁷.

¹⁷³ ΕΕ, Ευρωκοινοβούλιο, Απόφαση της 10ης Μαρτίου 2011 για τη Λιβύη, Στρασβούργο, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0095+0+DOC+XML+V0//EN> (προσπελάστηκε στις 06.08.2013)

¹⁷⁴ ΕΕ, Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικών Σχέσεων και Πολιτικής Ασφαλείας, A 116/11, 19.03.2011, Statement of EU High Representative Catherine Ashton on Libya, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/120045.pdf & ΕΕ, (προσπελάστηκε στις 07.08.2013) Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικών Σχέσεων και Πολιτικής Ασφαλείας, A 076/11, Statement by Catherine Ashton on UNSC resolution and latest developments regarding the situation on Libya, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/119511.pdf (προσπελάστηκε στις 07.08.2013)

¹⁷⁵ ΕΕ, Ευρωκοινοβούλιο, Απόφαση της 28ς Σεπτεμβρίου 2011 για τη Λιβύη, Στρασβούργο, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.globalprogressiveforum.org/european-parliament-resolution-15-september-2011-situation-libya> (προσπελάστηκε στις 06.08.2013)

¹⁷⁶ Βλ. ΕΕ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανθρωπιστική Δράση και Πολιτική Προστασία, Λιβυκή Κρίση, Γεγονότα και Αριθμοί, 11.01.2012, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/libya_factsheet.pdf (προσπελάστηκε στις 07.08.2013)

¹⁷⁷ Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας 1970 & 1973, Μέρος II, Κεφάλαιο 1, 1.2. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, 1.2.1. Η καθοριστική στάση του ΣΑ στην περίπτωση της Λιβύης, 1.2.1.1. Η απόφαση 1970, σελ. 87, 1.2.1.2. Η απόφαση 1973, σελ. 88

Η πρώτη της ΕΕ¹⁷⁸ αναφορικά με την επιβολή κυρώσεων, ήρθε σε συνέχεια και σε πλήρη συμμόρφωση της απόφασης 1970, (εμπάργκο όπλων, οικονομικοτεχνικής συνδρομής και στρατιωτικής εκπαίδευσης, αλλά και απαγόρευση εξοπλισμού που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για εσωτερική καταστολή του λιβυκού πληθυσμού, και υιοθετήθηκε ένας Κανονισμός¹⁷⁹ από το Συμβούλιο Υπουργών σύμφωνα με τον οποίο παρατίθενται αναλυτικά οι κυρώσεις και τα μέτρα που ισχύουν κατά του καθεστώτος του Muammar Gaddafi.).

Κατόπιν της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας 1973, το Συμβούλιο Υπουργών τροποποιεί την απόφαση 2011/137 και υιοθετεί την 2011/178/CFSP¹⁸⁰, στο πλαίσιο της οποίας υιοθετούνται μέτρα απαγόρευσης υπέρπτησης αεροσκαφών υπό τη δικαιοδοσία των κρατών μελών της ΕΕ στον εθνικό εναέριο χώρο της Λιβύης¹⁸¹. Εξαιρέσεις αποτελούν τα αεροσκάφη τα οποία εκτελούν πτήσεις για παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας.

Κατόπιν της στρατιωτικής επέμβασης της διεθνούς κοινότητας μέσω του NATO στη Λιβύη, υιοθετήθηκε άλλη μία απόφαση¹⁸² στο Συμβούλιο Υπουργών η οποία εξαίρεσε από το εμπάργκο όπλων. Η εν λόγω απόφαση προβλέπει εξαιρέσεις και στο πάγωμα των λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων της Κεντρικής Τράπεζας της Λιβύης καθώς και άλλων κρατικών τραπεζικών οργανισμών¹⁸³ που αφορούν την κάλυψη ανθρωπιστικών αναγκών, παροχή ηλεκτρισμού, νερού και καυσίμων καθώς και χρηματοδότηση που προορίζεται για την ανοικοδόμηση της βασικής υποδομής.

2.4.2.3 Αποτελεσματικότητα της Πολιτικής της ΕΕ στη Λιβύη

Εν προκειμένω, κάθε μέτρο που είχε ληφθεί από την ΕΕ είχε τελείως διαφορετική επίδραση. Άλλα υπήρξαν ζημιογόνα για το καθεστώς με

¹⁷⁸ ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Απόφαση 2011/137/CFSP, 28.02.2011, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:058:0053:0062:EN:PDF> (προσπελάστηκε στις 06.08.2013)

¹⁷⁹ ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Κανονισμός Νο 204/2011, 02.03.2011, διαθέσιμος στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:058:0001:0013:EN:PDF> (προσπελάστηκε στις 07.08.2013)

¹⁸⁰ ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Απόφαση 2011/178/CFSP, 23.03.2011, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:078:0024:0036:EN:PDF> (προσπελάστηκε στις 07.08.2013)

¹⁸¹ Προβλέπεται η διενέργεια ελέγχου σε αεροσκάφη και πλοία, για τα οποία υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι φέρουν όπλα και αντικείμενα προς εσωτερική καταστολή, κατευθυνόμενα από ή προς τη Λιβύη. Επίσης, προστίθεται η διάταξη σύμφωνα με την οποία προβλέπεται η απαγόρευση πτήσεων σε αεροσκάφη ή πλοία εγγεγραμμένα στο λιβυκό μητρώο ή ιδιοκτησίας λιβυκών φυσικών ή νομικών προσώπων

¹⁸² ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Απόφαση 2011/625/CFSP, 22.09.2011, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:246:0030:0032:EN:PDF> (προσπελάστηκε στις 07.08.2013)

¹⁸³ Libyan Arab Foreign Bank, Libyan Investment Authority, Libyan Africa Investment Portfolio

αποτέλεσμα να ασκήσουν πίεση, και άλλα, είχαν περιορισμένη επίδραση σε αυτά. Ορισμένα μέτρα και πολιτικές είχαν εντελώς συμβολικό χαρακτήρα (δηλώσεις της Υπάτου Εκπροσώπου για θέματα Εξωτερικών Σχέσεων και Πολιτικής Ασφαλείας σχετικά με την κατακραυγή της «ευρωπαϊκής κοινής γνώμης», οι επιβληθέντες όμως εμπορικοί περιορισμοί κλπ¹⁸⁴).

Η διακοπή της χρηματοδότησης, το πάγωμα των καταθέσεων, των λογαριασμών και των περιουσιακών στοιχείων της Κρατικής Τράπεζας της Λιβύης δεν αποτέλεσε ιδιαίτερα ισχυρό όπλο άσκησης πίεσης προς το καθεστώς Muammar Gaddafi, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Ο Λίβυος ηγέτης φέρεται να είχε συσσωρεύσει με τα χρόνια και υπό την κατοχή του μεγάλο οικονομικό απόθεμα¹⁸⁵ με το οποίο είχε τη δυνατότητα να εξαγοράσει υποστήριξη από φιλικά προς αυτόν κράτη όπως το Τσαντ, η Βενεζουέλα και η Λευκορωσία. Εντούτοις, οι οικονομικές κυρώσεις, μολονότι δεν είχαν καταλυτική επίδραση, άσκησαν πίεση προς το αυταρχικό καθεστώς και σε συνδυασμό με την επιβολή της Ζώνης Απαγόρευσης των Πτήσεων και το εμπάργκο των όπλων κατάφεραν να ανατρέψουν τον Λίβυο ηγέτη.

Επιπρόσθετα εντός της ΕΕ υπήρχαν και αντιρρήσεις.

Η Γερμανία ήθελε να περιορίσει τις Βρετανικές και γαλλικές φιλοδοξίες και γι' αυτό απείχε στην ψηφοφορία στο ΣΑ αναφορικά με το ψήφισμα 1973..

Η Ιταλία, ανταγωνιστική της Γαλλίας, έχοντας στενές επιχειρηματικές σχέσεις με τη Λιβύη, αλλά και λόγω των δεσμών της οικογένειας Muammar Gaddafi με πολλά μέλη του Ιταλικού πολιτικού κόσμου, ήταν διστακτική και είχε σοβαρές επιφυλάξεις, και δεν επιθυμούσε να ενεργήσει σε δεύτερο ρόλο υπό τη Γαλλία.

2.4.3 Αραβικός Σύνδεσμος

Ο Αραβικός Σύνδεσμος, ένας από τους βασικούς δρώντες στον αραβικό κόσμο, αποτελεί ένα σημαντικό περιφερειακό οργανισμό που περιλαμβάνει 22 αραβικά κράτη στη Βόρειο Αφρική και στη Μέση Ανατολή¹⁸⁶ Ιδρύθηκε το 1945 και αποσκοπεί στην εμβάθυνση της συνεργασίας των μελών του στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και της άμυνας.

Διαδραμάτισε κρίσιμο και εν πολλοίς καθοριστικό ρόλο κυρίως πολιτικού μεσολαβητή. Καθ' όλη τη διάρκεια της Αραβικής Άνοιξης, φάνηκε να υποστηρίζει το «στρατόπεδο» των δυνάμεων εναντίον των αυταρχικών

¹⁸⁴ Portela, C., "The EU's Sanctions against Syria: Conflict Management by Other Means", op. cit., σελ. 3

¹⁸⁵ Spiegel On Line International, Sanctions vs. Oil: EU's Libya Sanctions Unlikely to Wobble Regime, Drop in the Ocean, 14.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.spiegel.de/international/world/sanctions-vs-oil-eu-s-libya-sanctions-unlikely-to-wobble-regime-a-750798.html> (προσπελάστηκε στις 08.08.2013)

¹⁸⁶ BBC News Middle East, Profile: Arab League, 27.03.2013, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15747941> (προσπελάστηκε στις 08.08.2013)

καθεστώτων των κρατών της Τυνησίας, της Αιγύπτου και της Συρίας, με σκοπό να μειώσει τις πιθανότητες εμφάνισης παρόμοιων διαδηλώσεων στα υπόλοιπα μέλη του περιφερειακού οργανισμού.¹⁸⁷ Στη Λιβύη ενεπλάκη ενεργά, λαμβάνοντας σημαντικές πρωτοβουλίες. Πρωταρχικός σκοπός αποτέλεσε η άσκηση πίεσης με σκοπό τον τερματισμό των πράξεων βίας.

2.4.3.1 Ενέργιες του Αραβικού Συνδέσμου στην Λιβυκή κρίση

Στη λιβυκή κρίση, εφόσον κάλεσε τη διεθνή κοινότητα και συγκεκριμένα τον ΟΗΕ να επέμβει στη Λιβύη στρατιωτικά και να επιβάλλει τη Ζώνη Απαγόρευσης Πτήσεων.

Στις 23 Φεβρουαρίου 2011, **ανέστειλε την ιδιότητα του μέλους** της Λιβύης από τον οργανισμό καθώς και τη συμμετοχή του στις συνδιασκέψεις και στις συνόδους του οργανισμού. Ο Amr Moussa, Γενικός Γραμματέας του ΑΣ δήλωσε¹⁸⁸ ότι «...καλεί τη λιβυκή κυβέρνηση για τον άμεσο τερματισμό της βίας. Υποστήριξε την έναρξη του εθνικού διαλόγου καθώς και τον σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου». Ο ΑΣ επανέφερε τον Λιβύη ως μέλος στον οργανισμό στον Αύγουστο του 2011¹⁸⁹, παραδίδοντας την έδρα στο Εθνικό Προσωρινό Συμβούλιο, αναγνωρίζοντας το με αυτό τον τρόπο ως το νόμιμο εκπρόσωπο της χώρας.

Ο Αραβικός Σύνδεσμος προέβη σε μία ασυνήθιστη κίνηση αναφορικά τη λιβυκή κρίση, καλώντας για τη δυτική επέμβαση σε αραβικό έδαφος. Η συγκεκριμένη πρόσκληση προς τη Δύση να αναλάβει δράση άσκησε πίεση στη Ρωσία και στην Κίνα να αποδεχθούν και να προχωρήσουν στην εξουσιοδότηση του ΣΑ. Στο κείμενο των Συμπερασμάτων της Συνόδου του Συμβουλίου Υπουργών του Αραβικού Συνδέσμου¹⁹⁰ παρουσιάστηκε η επικίνδυνη κατάσταση στη Λιβύη καθώς τα εγκλήματα και οι παραβιάσεις που έχουν διαπραχθεί εναντίον του πληθυσμού¹⁹¹.

Το Συμβούλιο Υπουργών του ΑΣ¹⁹² κάλεσε το ΣΑ να αναλάβει τις ευθύνες του προς την ανθρωπιστική κρίση στη Λιβύη, να πάρει τα απαραίτητα

¹⁸⁷ Βλ. Lesch, D. W., op. cit., The Arab League, σελ. 183-190

¹⁸⁸ Shenker, J., "Arab League urged to condemn Gaddafi by angry protesters in Egypt", The Guardian, 23.02.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.theguardian.com/world/2011/feb/23/protesters-demand-arab-league-condemn-gaddafi>(προσπελάστηκε στις 08.08.2013)

¹⁸⁹ Al-Jazeera, Libya regains Arab League seat, 27.08.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/08/2011827223817990105.html> (προσπελάστηκε στις 30.08.2013)

¹⁹⁰ Αραβικός Σύνδεσμος, Συμβούλιο Υπουργών, Έκτακτη Σύνοδος, Συμπεράσματα Res. No. 7360, Κάιρο, 12.03.2011 (προσπελάστηκε στις 08.08.2013)

¹⁹¹ France24, Arab League condemns Gaddafi crackdown, considers no-fly zone, 03.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.france24.com/en/20110302-arab-league-moussa-libya-catastrophic-rejects-foreign-military-intervention-cairo-gaddafi>(προσπελάστηκε στις 08.08.2013)

¹⁹² Δύο κράτη έφεραν αντίρρηση στην απόφαση, η Αλγερία και η Συρία, βλ. BBC News Africa, Arab League backs Libya No-Fly Zone, 12.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12723554>(προσπελάστηκε στις 11.08.2013)

μέτρα για την άμεση επιβολή της Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων καθώς και να δημιουργήσει ασφαλείς θύλακες για την προστασία του λιβυκού πληθυσμού. Καλεσε επίσης όλους τους διεθνείς δρώντες, τους διεθνείς οργανισμούς να προσφέρουν ανθρωπιστική βοήθεια.

2.4.3.2 Αποτελεσματικότητα των Μέτρων/Πολιτικών/Κυρώσεων στη Λιβύη

Οι πολιτικές, τα μέτρα και οι κυρώσεις του ΑΣ χαρακτηρίζονται σε γενικές γραμμές από αρκετά μεγάλη αποτελεσματικότητα και συνέπεια. Ο ΑΣ ενήργησε δραστικά.

Καταρχήν, μπορούμε να επισημάνουμε ότι η δράση του ΑΣ, υπήρξε ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους ο ΟΗΕ και η διεθνής κοινότητα ενεργοποιήθηκε και δραστηριοποιήθηκε πιο εντατικά.. Επίσης, ο ΑΣ κάλεσε τον ΟΗΕ να παρέμβει άμεσα και να επιβάλλει τη Ζώνη Απαγόρευση Πτήσεων, με αποτέλεσμα ο ΟΗΕ να παρέμβει τελικά στη Λιβύη έχοντας την υποστήριξη και τη συνδρομή του ΑΣ.

Αναφορικά με τις κυρώσεις που έχουν ληφθεί ανά περίπτωση, υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Στη Λιβύη η αναστολή της ιδιότητας του μέλους και της συμμετοχής στις συνόδους και στα όργανα του ΑΣ είχε περισσότερο αποτελέσματα συμβολικού χαρακτήρα, μείωσης του γοήτρου του καθώς και κατακραυγής της διεθνούς κοινής γνώμης. Από την άλλη πλευρά, οι κυρώσεις που ελήφθησαν στο πλαίσιο του ΑΣ και αφορούν τη συριακή κυβέρνηση, αποτέλεσαν –για πολλούς- κίνηση χωρίς προηγούμενο¹⁹³ από τον οργανισμό.

Ένα μεγάλο ζήτημα παραμένει η ομοιομορφία και η συνέπεια στην εφαρμογή των κυρώσεων από τα κράτη μέλη του ΑΣ. Συγκεκριμένα, κάποια αραβικά κράτη έχουν εφαρμόσει μέρος των κυρώσεων. Την ίδια στιγμή παραμένουν ακόμα μεγάλα κενά καθώς δεν είναι σαφές μέχρι ποιο σημείο ακριβώς τα κράτη μέλη του ΑΣ εφαρμόζουν τις κυρώσεις¹⁹⁴. Επίσης, ο περιφερειακός οργανισμός μεταχειρίστηκε ιδιαίτερα ευνοϊκά τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης. Στη Λιβύη παρέδωσε στην αντιπολίτευση την έδρα του κράτους..

2.4.4 Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης

Ο Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους διακυβερνητικούς οργανισμούς διεθνώς, ο οποίος διαθέτει 57

¹⁹³ CNN Middle East, Arab League votes to impose sanctions against Syria, 28.11.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://edition.cnn.com/2011/11/27/world/meast/syria-unrest/> (προσπελάστηκε στις 08.08.2013)

¹⁹⁴ Human Rights Watch, Arab League: Carry out, Monitor Syria Sanctions, 29.03.2013, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.hrw.org/news/2012/03/29/arab-league-carry-out-monitor-syria-sanctions> (προσπελάστηκε στις 10.08.2013)

κράτη μέλη διασκορπισμένα σε τέσσερις ηπείρους. Αποτελεί τη συλλογική έκφραση του μουσουλμανικού κόσμου διασφαλίζοντας τα συμφέροντα του παγκοσμίως.

2.4.4.1 Διπλωματική Αντίδραση έναντι της Λιβύης

Ενόψει των επιθέσεων κατά του άμαχου πληθυσμού στη Λιβύη, ο Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης εξέδωσε ανακοινώσεις στις 23 Φεβρουαρίου 2011¹⁹⁵ και στις 8 Μαρτίου¹⁹⁶, με τις οποίες καταδίκασε την υπερβολική χρήση βίας της λιβυκής κυβέρνησης κατά του άμαχου πληθυσμού.

Στις 19 Μαρτίου, συγκλήθηκε μία Έκτακτη Σύνοδος¹⁹⁷. Τα κράτη μέλη καταδίκασαν τις πράξεις βίας και τις επιθέσεις κατά του άμαχου πληθυσμού, ενώ εξέφρασαν παράλληλα τη δέσμευσή τους να τηρούν την αρχή της κρατικής κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας της Λιβύης, όντας αντίθετοι σε κάθε είδους στρατιωτική επέμβαση. Από την άλλη πλευρά όμως, εγκρίθηκε η απόφαση 1973 του ΣΑ.

2.4.4.2 Αποτελεσματικότητα της Δράσης στη Λιβύη

Ο Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης κράτησε μία συνεπή στάση έναντι των αποτρόπαιων πράξεων με την έκφραση της καταδίκης. Η σύγκληση των Εκτάκτων Συνόδων συντέλεσε στην συζήτηση και εκτίμηση της ανθρωπιστικής κρίσης καθώς και στη διαμόρφωση της στάσης του οργανισμού.

Με αυτό τον τρόπο, ο συγκεκριμένος οργανισμός άσκησε επιπλέον πίεση, ενώ συμπαρατάχθηκε με τους υπόλοιπους διεθνείς οργανισμούς και τη στάση τους (ΣΑ).

2.4.5 Αφρικανική Ένωση.

Η Αφρικανική Ένωση αποτελεί ένα πολύ σημαντικό περιφερειακό οργανισμό εντός της αφρικανικής ηπείρου, καθώς η ίδρυση της αποτέλεσε ένα γεγονός μεγάλης σημασίας για τη θεσμική εξέλιξη της συγκεκριμένης ηπείρου.

¹⁹⁵ Συγκεκριμένα, δήλωσε ότι οι εν λόγω επιθέσεις θεωρούνται ως ανθρωπιστική καταστροφή η οποία αντιβαίνει στις αξίες και τα ιδανικά του μουσουλμανικού κόσμου. Καλεί, τέλος, τη λιβυκή κυβέρνηση να τερματίσει την εξαπόλυση βίας εναντίον των πολιτών και να αναζητήσει ειρηνικά μέσα επίλυσης της κρίσης, όπως η διεξαγωγή εθνικού διαλόγου, βλ. Daily Times, OIC condemns violence against civilians in Libya, 23.02.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2011\02\23\story_23-2-2011_pg7_26.pdf (προσπελάστηκε στις 11.08.2016)

¹⁹⁶ Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης, Final Communiqué issued by the Emergency Meeting of the Committee of the Permanent Representatives. to the Organization of the Islamic Conference On the Alarming Developments in Libyan Jamahiriya, 08.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://reliefweb.int/report/libya/final-communication-issued-emergency-meeting-committee-permanent-representatives.pdf> (προσπελάστηκε στις 11.08.2016)

¹⁹⁷ Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης, Communiqué on the Alarming Developments in Libyan Jamahiriya, 19.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.democraticunderground.com/discuss/duboard.php?az=view_all&address=102x4778731.pdf (προσπελάστηκε στις 11.08.2016)

Στις 9.9.1999, οι αρχηγοί κρατών και οι κυβερνήσεις του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας εξέδωσαν τη Διακήρυξη της Σύρτης¹⁹⁸ εγκαθιδρύοντας την Αφρικανική Ένωση, σύμφωνα με την οποία καλείται η επιτάχυνση της ολοκλήρωσης της αφρικανικής ηπείρου, η επίλυση των βασικών οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων των κρατών μελών και η κατοχύρωση της θέσης τους στη διεθνή οικονομία.

Η δράση της ΑΕ και οι διπλωματικές της πρωτοβουλίες για την ειρήνη έχουν υποτιμηθεί από τους περισσότερους δυτικούς θεωρητικούς και από τα δυτικά ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, έχει υποστηριχθεί¹⁹⁹ ότι εάν μπορούσε να εκτιμηθεί, όπως θα έπρεπε, θα ήταν δυνατό η διπλωματία της ΑΕ σε συνδυασμό με την πίεση του ΝΑΤΟ να έχει αποφύγει κάποια από τα προβλήματα που αναδύθηκαν κατά τη διάρκεια και μετά την αλλαγή του καθεστώτος στη Λιβύη.

2.4.5.1 Η Δράση της ΑΕ στην Περίπτωση της Λιβύης

Στις 23 Φεβρουαρίου του 2011, το Συμβούλιο Ειρήνης και Ασφάλειας εξέφρασε τη βαθιά του ανησυχία για τις εξελίξεις στη Λιβύη, καταδικάζοντας ρητά τη –χωρίς διακρίσεις και υπερβολική- χρήση βίας κατά των πολιτών.

Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια της 265ης συνόδου σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 10 Μαρτίου του 2011, το Συμβούλιο Ειρήνης και Ασφάλειας κατέληξε σε ένα «οδικό χάρτη» αναφορικά με την κρίση στη Λιβύη²⁰⁰. Προέβλεπε:

Πρώτον, τον άμεσο τερματισμό των εχθροπραξιών.

Δεύτερον, αναφερόταν στην ύπαρξη συνεργασίας με τις λιβυκές αρχές για τη διευκόλυνση της έγκαιρης παράδοσης της ανθρωπιστικής βοήθειας.

Τρίτον, προβλεπόταν η προστασία των ξένων υπηκόων, συμπεριλαμβανομένου αυτών που ανήκουν στους Αφρικανούς μετανάστες εργαζόμενους.

Τέλος, ο «οδικός χάρτης» περιλάμβανε την ύπαρξη εθνικού διαλόγου μεταξύ των εμπόλεμων μερών στη Λιβύη καθώς και η μετάβαση σε μία συναινετική κυβέρνηση.

¹⁹⁸ Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, Τέταρτη Έκτακτη Σύνοδος της Συνέλευσης των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων, Διακήρυξη της Σύρτης, 08-09.09.1999, Λιβύη, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://www.iag-agi.org/bdf/docs/sirte_declaration.pdf (προσπελάστηκε στις 18.08.2016)

¹⁹⁹ Dewaal, A., "The African Union and the Libya Conflict of 2011", World Peace Foundation, 19.12.2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://sites.tufts.edu/reinventingpeace/2012/12/19/the-african-union-and-the-libya-conflict-of-2011/>(προσπελάστηκε στις 18.08.2016)

²⁰⁰ Pambazuka News, African Union Monitor, African Union role of the Libyan crisis, 15.11.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.pambazuka.org/en/category/aumonitor/78691> (προσπελάστηκε στις 18.08.2016)

Το Συμβούλιο Ειρήνης και Ασφάλειας εγκαθίδρυσε μία υψηλού επιπέδου ad-hoc επιτροπή με σκοπό να παρακολουθεί την υλοποίηση του οδικού χάρτη. Παρόλο που δεν αναφερόταν ξεκάθαρα η παραίτηση του Muammar Gaddafi, ο «οδικός χάρτης» είχε σχεδιαστεί ακριβώς για τη μετάβαση σε μία προσωρινή κυβέρνηση.

Μία εβδομάδα αργότερα υιοθετήθηκε η απόφαση 1973, σύμφωνα με την οποία αναφέρεται ρητά η απόφαση της ΑΕ «να στείλει την ad hoc Επιτροπή στη Λιβύη με σκοπό τη διεξαγωγή εθνικού διαλόγου για την υλοποίηση των απαραίτητων πολιτικών μεταρρυθμίσεων και την εύρεση πολιτικής λύσης»²⁰¹.

Μία «δύσκολη στιγμή» για τη συνεργασία ΑΕ και ΝΑΤΟ υπήρξε η διαφωνία και η δυσαρέσκεια της ΑΕ εξαιτίας ενός τελεσίγραφου κατά τη διάρκεια της συνάντησης της Ad hoc Επιτροπής στις 19 Μαρτίου 2011 στο Noakchouff. Η κυβέρνηση της Μαυριτανίας προσφέρθηκε να παραδώσει ένα αεροπλάνο με προορισμό την Τρίπολη την επόμενη ημέρα, αλλά η επόμενη ημέρα αποτελούσε την ημέρα που τίθετο σε έναρξη η απαγόρευση των πτήσεων πάνω από τον λιβυκό εναέριο χώρο. Για αυτό ακριβώς τον λόγο, τα μέλη της Επιτροπής έλαβαν ένα τελεσίγραφο από τα μέλη των ΗΕ και ειδικότερα των ΗΠΑ δηλώνοντας ότι εάν επιθυμούν να προχωρήσουν στην επικείμενη επίσκεψη τους στη Λιβύη, δεν μπορούσαν οι ίδιοι να εγγυηθούν την ασφάλεια τους.

Εντέλει, η αποστολή της ΑΕ καταφέρνει να αποκομίσει την άδεια από τα ΗΕ και πραγματοποιεί την πτήση προς την Τρίπολη, συναντώντας τον Muammar Gaddafi την επόμενη ημέρα. Μετά από αλληλοκατηγορίες των δύο πλευρών, τα μέλη της Επιτροπής υποστήριξαν ότι η λιβυκή κυβέρνηση θα πρέπει να συνεργαστεί με την αντιπολίτευση ώστε να ανταποκριθεί στις προσδοκίες του λιβυκού λαού και ότι τα μέλη της Επιτροπής δεν χρειάζονται την άδεια του για να παραμείνουν στο λιβυκό εδαφικό χώρο. Εντέλει, ο Muammar Gaddafi αποδέχεται τον «οδικό χάρτη» της ΑΕ, ενώ την ίδια στιγμή ο επικεφαλής του Προσωρινού Εθνικού Συμβουλίου τον απορρίπτει επειδή δεν συμπεριλάμβανε την παράδοση της εξουσίας από τον Muammar Gaddafi.

Ο «οδικός χάρτης», πέρα από την απόρριψη του από την αντιπολίτευση, αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα. Πρώτον, ο τρόπος παραίτησης του Muammar Gaddafi δεν ξεκαθαρίστηκε ποτέ, δηλαδή δεν διευκρινίστηκε εάν θα έπρεπε να αναχωρήσει από τη χώρα ή θα παρέμενε στο εσωτερικό της περιφρουρημένος από στρατιωτική δύναμη. Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα υπήρξε στην παροχή άοπλων παρατηρητών από τα κράτη μέλη της ΑΕ, εφόσον τα κράτη μέλη δεν έδειξαν την αναγκαία προθυμία να θέσουν υπό τη διάθεση του περιφερειακού οργανισμού δικές τους στρατιωτικές δυνάμεις. Τρίτον, η αφρικανική ήπειρος εμφανίστηκε διαιρεμένη πολιτικά σε σχέση με το

²⁰¹ Βλ. Μέρος II, Κεφάλαιο 1, 1.2. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, 1.2.1. Η καθοριστική στάση του ΣΑ στην περίπτωση της Λιβύης, 1.2.1.2. Η Απόφαση 1973 του ΣΑ (2011), σελ. 88

λιβυκό πρόβλημα²⁰². Τέλος και μεγάλης σημασίας αποτελεί, η αντίθεση του ΝΑΤΟ προς τον «οδικό χάρτη», η οποία ουσιαστικά παρεμπόδισε πολιτικά και οικονομικά²⁰³ τη διπλωματική αποστολή του περιφερειακού οργανισμού σε σχέση με τη Λιβύη.

Εντέλει, κατά τη διάρκεια της Έκτακτης Συνόδου Κορυφής τον Μάιο, η ΑΕ κάλεσε τα δύο εμπόλεμα μέρη για τον άμεσο τερματισμό των εχθροπραξιών, για τοποθέτηση άοπλων παρατηρητών καθώς και για τη δημιουργία μιας Συμφωνίας Πλαισίου για Πολιτική Λύση. Τις επόμενες ημέρες, στάλθηκε ο Πρόεδρος Zuma στην Τρίπολη με σκοπό να παρουσιάσει αυτές τις προτάσεις εστιάζοντας σε μία κατάπαυση πυρός εποπτευόμενη από την ΑΕ, ΟΗΕ και τον Αραβικό Σύνδεσμο. Παρ' όλα αυτά, η συνάντηση με τον Muammar Gaddafi υπήρξε αρκετά απογοητευτική: επανέλαβε τη δέσμευση του να μην αποτελέσει μέρος της «διαπραγματευτικής διαδικασίας», αλλά επέμενε επίσης ότι δεν προτίθεται να εγκαταλείψει την χώρα.

Οι επόμενες εξελίξεις υπήρξαν ραγδαίες με τη λιβυκή αντιπολίτευση να εισβάλει στην Τρίπολη κερδίζοντας ουσιαστικά το στρατιωτικό πλεονέκτημα. Η Νιγηρία και η Αιθιοπία αναγνωρίζουν από την πλευρά τους το Προσωρινό Εθνικό Συμβούλιο ενώ καλούν την ίδια στιγμή να ενεργήσει κατά αυτό τον τρόπο και η ΑΕ. Έτσι, τον Σεπτέμβριο του 2011, στη Νέα Υόρκη, ο πρόεδρος της ΑΕ ανήγγειλε την αναγνώριση του Προσωρινού Εθνικού Συμβουλίου ως τη νόμιμη, αντιπροσωπευτική και μεταβατική κυβέρνηση της Λιβύης. Ανακοίνωσε επίσης την ίδρυση ενός Γραφείου Διαμεσολάβησης στην Τρίπολη με σκοπό τη σταθεροποίηση της κατάστασης στη χώρα και την επίτευξη της εθνικής συμφιλίωσης.

2.4.5.2 Αποτελεσματικότητα Πολιτικής και Διπλωματίας έναντι της Λιβύης

Η πολιτική της ΑΕ μέσω του «οδικού χάρτη» αναφορικά με τη διαπραγματευόμενη μετάβαση στη μετά Muammar Gaddafi εποχή δεν είχε τα απαραίτητα εχέγγυα επιτυχίας.

Η εσωτερική πολιτική δυναμική στη Λιβύη όπως εξάλλου σε κάθε εμφύλια σύρραξη κατέστησε την εφαρμογή του «οδικού χάρτη» σχεδόν ανέφικτη. Εκτός αυτού, οι διαφωνίες στο εσωτερικό του περιφερειακού οργανισμού κατέδειξαν –όπως αναλύθηκε παραπάνω- τη δυσκολία διαμόρφωσης μίας ενιαίας στάσης. Εν τέλει, η μη υποστήριξη του «οδικού χάρτη» από το ΝΑΤΟ και την ΕΕ υπήρξε το καθοριστικό γεγονός αποτυχίας του.

²⁰² Κράτη όπως η Ζιμπάμπουε, η Νότια Αφρική και το Τσαντ δεν υπήρξαν αρνητικά διακείμενα προς τον Gaddafi ενώ άλλα αντίθετα, όπως η Αιθιοπία και η Νιγηρία ήταν ένθερμοι υποστηρικτές της αποχώρησης του Gaddafi από την εξουσία της Λιβύης.

²⁰³ Η ΕΕ προσφέρει χρηματοδότηση στην ΑΕ αναφορικά με τη προληπτική δράση έναντι των συρράξεων και καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης. Στη προκειμένη περίπτωση η χρηματοδότηση καθυστέρησε αρκετές εβδομάδες, βλ. ΕΕ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανάπτυξη και Συνεργασία, Europeaid, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/index_en.htm (προσπελάστηκε στις 18.08.2016)

Συμπεραίνοντας, εξαιτίας όλων των παραπάνω λόγων, η ΑΕ δεν κατάφερε να πείσει τη Λιβύη, την Αφρική αλλά και την υπόλοιπη διεθνή κοινότητα ότι αποτελεί έναν αξιόπιστο συνομιλητή. Οι λόγοι έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι η αφρικανική ήπειρος δε διαθέτει μία ενοποιημένη θέση απέναντι στα διεθνή και περιφερειακά δρώμενα ούτε τα απαραίτητα οικονομικά, στρατιωτικά και διπλωματικά μέσα απαραίτητα για την υλοποίηση των πρωτοβουλιών της. Από την άλλη πλευρά, ο ΟΗΕ και το ΝΑΤΟ θα έπρεπε να επιζητήσουν τη συνδρομή της ΑΕ σε σχέση κυρίως με την μετέπειτα ανοικοδόμηση του λιβυκού κράτους αλλά και την εθνική συμφιλίωση.

2.4.6 Ελλάδα

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, ορισμένοι αναλυτές του αγγλοσαξονικού κατεστημένου για πολλά χρόνια είχαν την τάση να μειώνουν τη στρατηγική της αξία. Τα τελευταία γεγονότα όμως στην γειτονιά μας με αποκορύφωμα την κρίση στην Λιβύη αποδεικνύουν ότι η χώρα μας έχει όντως ισχυρό γεωστρατηγικό « χαρτί » μέσα στην προαναφερθείσα γενικότερη αστάθεια της νότιας Μεσόγειου και κάλλιστα μπορεί να το χρησιμοποιήσει προς όφελος των εθνικών της συμφερόντων. Αυτό σημαίνει, χωρίς περίσσια φιλολογία, ότι η χώρα μας έπρεπε να ήταν από την αρχή της κρίσης παρούσα στις διαλαμβανόμενες εξελίξεις, όπως και πραγματικά έπραξε, για να μπορεί πρωτίστως να τις επηρεάσει, και κατόπιν να υπηρετήσει τα εθνικά της συμφέροντα. Η απουσία της συνεπικουρούμενη από οποιοδήποτε καιροσκοπισμό στην παρούσα συγκύρια, μόνο αρνητικές επιπτώσεις θα μπορούσε να έχει. Η οποία παρουσία και συμμετοχή μας, η οποία δεν σημαίνει απαραίτητα και βαθεία στρατιωτική εμπλοκή, είναι και ηθικά νομιμοποιημένη (μετά τις μαζικές σφαγές άμαχων από το καθεστώς Muammar Gaddafi) αλλά κυρίως νομικά καλυμμένη από το ψήφισμα υπ' αριθμ. 1973 του ΣΑ/ΟΗΕ, το οποίο μάλιστα προσήλθε ύστερα από πρωτοβουλία του Αραβικού Συνδέσμου.

2.4.7 Τουρκία

Αξιοσημείωτη είναι η τουρκική προσέγγιση και ο τρόπος αντιμετώπισης της κρίσης. Τονίζεται ότι καταρχήν η Τουρκία δεν επιθυμούσε με κανένα τρόπο την ανάληψη ηγετικού ρόλου από τη Γαλλία και προσπάθησε να κάνει τα αδύνατα δυνατά για να τον υποβαθμίσει. Άλλωστε η μη πρόσκληση της στην σύνοδο του Παρισιού της 19ης Μάρτιου θεωρείται υποβάθμιση η και ακόμα ως προσβολή για τη χώρα. Μετά την αρχική θέση του πρωθυπουργού Ερντογαν ότι «δεν έχουμε καμιά δουλειά στη Λιβύη και η όποια επέμβαση θα είναι αντιπαραγωγική», αλλά και τις καιροσκοπικές αντιδράσεις της στη λήψη απόφασης στο ΝΑΤΟ σχετικά με την ανάληψη της ευθύνης διεξαγωγής της όλης επιχείρησης, φαίνεται ότι η Τουρκία τελικά αποφάσισε να σταματήσει να υποκρύπτει τις φιλοδοξίες της και άρχισε να επιδιώκει ένα πιο αυτόνομο και διαφορετικό ρολό. Για τον λόγο αυτό απέστειλε στην περιοχή για την εφαρμογή του εμπάργκο όπλων αναλογικά μεγάλη ναυτική δύναμη (τέσσερις φρεγάτες,

ένα υποβρύχιο και ένα βοηθητικό πλοίο), αποβλέποντας σε επίδειξη-απόδειξη του ρόλου της ως περιφερειακής ναυτικής υπερδύναμης.

Πάντως παρά τις προσπάθειες της Τουρκίας, αυτή δεν αποκόμισε μέχρι τώρα κάποια οφέλη στην προώθηση των συμφερόντων της, ενώ η Ελλάδα παραμένει στο προσκήνιο και είναι, έστω με περιορισμένες δυνατότητες, ένας έντιμος και αποδεκτός «παίκτης».

ΜΕΡΟΣ 3^ο / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο περιβάλλον βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το δίλημμα, του κατά πόσον ο σεβασμός της κυριαρχίας των κρατών και των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων τους, μπορεί να οδηγήσει στην εξόντωση των εθνοτικών ή θρησκευτικών μειονοτήτων σε τυχόν εσωτερικές συγκρούσεις, ή και με τη χρήση βίας ενός κυβερνόντος ολοκληρωτικού καθεστώτος, εναντίον του λαού του αλλά και των γειτονικών κρατών. (κατάσταση που αντιμετώπισαν οι ευρωπαϊκές χώρες στη δεκαετία του 1930 με την άνοδο της ναζιστικής Γερμανίας)

Είναι πλέον βέβαιο, ότι μόνο η συνεπής εφαρμογή των αρχών του διεθνούς δικαίου, όπως αυτές έχουν ενσωματωθεί στο Χάρτη των ΗΕ μπορεί να αποτελέσει κατάλληλο οδηγό στη διαμόρφωση των αναγκαίων αντιδράσεων σε τέτοιες καταστάσεις, καθώς η εφαρμογή του διεθνούς δικαίου ξεπερνά συχνά τα εθνικά, τα θρησκευτικά και τα πολιτισμικά σύνορα.

Δεν μπορούμε όμως να πούμε με ευκολία, το ίδιο όσον αφορά την εφαρμογή της ηθικής στις διεθνείς σχέσεις και τη συμπεριφορά των επιμέρους κρατών. Για παράδειγμα, θα είναι ευκολότερο για τις ΗΠΑ και την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν να συνεργαστούν για την επίλυση των διαφορών τους, μέσω της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου και όχι με την προσπάθεια γεφύρωσης των αποκλιόντων εθνικών απόψεων περί ηθικής.

Ανεξάρτητα από την έκβαση της «ανθρωπιστικής επέμβασης» στη Λιβύη, οι ανθρωπιστικές παρεμβάσεις θα συνεχίσουν να παρουσιάζουν εγγενή προβλήματα, λόγω του τρόπου λήψης των αποφάσεων του ΟΗΕ και των γεωστρατηγικών συμφερόντων των διαφόρων μεγάλων δυνάμεων στις περιοχές των ανθρωπιστικών κρίσεων. Ενώ η κατάσταση εξελίσσεται σε στρατηγικό και πολιτικό πιθανότατα αδιέξοδο και οι αρχικώς αναμειχθείσες δυνάμεις αναλογίζονται τις τεράστιες προσπάθειες και το ανάλογο κόστος που θα χρειασθούν για μία καθεστωτική αλλαγή και πολιτική ανασυγκρότηση της, αναφύουν οι «παλιές» κλασσικές προτεινόμενες λύσεις οι οποίες κατά καιρούς επιβλήθηκαν από τις «πάλαια πότε» αποικιοκρατικές δυνάμεις, όπως τα περί «διαχωρισμού» σε δύο ή και περισσότερα διαφορετικά κράτη. Η εμπειρία της "Πράσινης Γραμμής" στην Κύπρο και του ακόμα αμφίβολου νομικού καθεστώτος της ύπαρξης του Κοσσυφοπεδίου, κλπ., αποδεικνύουν ότι οι βεβιασμένες και βραχυπρόθεσμες λύσεις στρατιωτικών ανθρωπιστικών επεμβάσεων εγκυμονούν μακρόχρονους κινδύνους ενόπλων συγκρούσεων και περιφερειακής αποσταθεροποίησης.

Η απόφαση της χώρας μας για αναβαθμισμένη συμμετοχή θα έπρεπε να είχε εξετασθεί προσεκτικά και να συνοδευτεί στις διάφορες συζητήσεις κορυφής με τα αιτούμενα ανταλλάγματα (π.χ. καθορισμός ΑΟΖ με τυχόν νέο καθεστώς Λιβύης, ΑΟΖ Καστελόριζου, Κυπριακό κλπ), χωρίς ενδοιασμούς / δισταγμούς καθώς η σημαντική γεωστρατηγική θέση της χώρας μας και με την Κρήτη σε

δεσπόζουσα θέση την καθιστούν πολύ σημαντικό παράγοντα στην ΝΑ Μεσόγειο.

Η ύπαρξης απειλής για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, η διαπίστωση της οποίας αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την λήψη μέτρων – συμπεριλαμβανομένης και της εξουσιοδότησης για λήψη στρατιωτικών μέτρων – με βάση το κεφάλαιο VII του Χάρτη, ερμηνεύεται από το ΣΑ συν τω χρόνω κατά τρόπο ώστε το εννοιολογικό της περιεχόμενο να διευρύνεται ολοένα και περισσότερο, προς την κατεύθυνση της νομιμοποίησης των ανθρωπιστικών επεμβάσεων. Όλα τα σχετικά ψηφίσματα, ακολουθούν κατά βάση την εξής αξιωματική συλλογιστική: «...η κατάσταση που δημιουργείται στο εσωτερικό ενός Κράτους από την συνεχιζόμενη, έντονη, εκτεταμένη και μαζική παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες (ανθρωπιστική κρίση) αποτελεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, οπότε το ΣΑ νομιμοποιείται να ενεργήσει επί τη βάση του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, παρέχοντας εξουσιοδότηση για λήψη στρατιωτικών μέτρων».

Αντίστροφα, μέχρι σήμερα δεν έχει εκδοθεί κανένα ψήφισμα του ΣΑ, με το οποίο να λαμβάνεται απόφαση για ανθρωπιστική επέμβαση, χωρίς την επίκληση απειλής για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Με τα δεδομένα αυτά, και λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη σταθερής πρακτικής και γενικευμένης πεποίθησης δικαίου από την πλευρά των κρατών, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αφενός μεν δεν υφίσταται ακόμα κανόνας του εθιμικού διεθνούς δικαίου ο οποίος να επιτρέπει τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις, αφετέρου δε η πρακτική του ΣΑ να αποφασίζει την πραγματοποίηση ανθρωπιστικών επεμβάσεων, με προσχηματική επίκληση απειλής της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αντίκειται ευθέως στο αντικείμενο και τον σκοπό του Κεφαλαίου VII του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. και, ως εκ τούτου, είναι, από άποψη δημοσίου διεθνούς δικαίου, πέρα ως πέρα παράνομη.

Τα Ηνωμένα Έθνη έχουν προσφέρει με επιτυχία βοήθεια σε χώρες που είχαν εμπλακεί σε σύγκρουση ώστε αυτές να συνάψουν και να διατηρήσουν την ειρήνη. Η στήριξη όμως της διεθνούς κοινότητας συχνά δεν επαρκεί για να στηρίξει τις εθνικές προσπάθειες για «οικοδόμηση της ειρήνης» και τη διατήρησή της για μία παρατεταμένη χρονική περίοδο²⁰⁴.

Για να ανταποκριθεί σε αυτές τις προκλήσεις, ο ΟΗΕ χρειάζεται να βελτιώσει το έργο των ήδη υπαρχόντων θεσμικών του οργάνων. Αυτό σημαίνει αφενός την αναζωογόνηση του ρόλου της Γενικής Συνέλευσης και του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου, ώστε να διασφαλιστεί ότι είναι σε θέση να επιτελέσουν το ρόλο για τον οποίο προορίζονται, και αφ' ετέρου την αποκατάσταση της αξιοπιστίας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

²⁰⁴ Για περισσότερες πληροφορίες: www.un.org/peace/peacebuilding και www.unpbf.org (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1/12/2016, 22:45)

Σε συνέχεια της έκθεσης της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου για τις Απειλές, τις Προκλήσεις και τις Αλλαγές, τα κράτη- μέλη του ΟΗΕ συμφώνησαν στην Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του 2005 να δημιουργήσουν ένα νέο διακυβερνητικό όργανο, την Επιτροπή Οικοδόμησης της Ειρήνης (Peacebuilding Commission - PBC), η οποία θα εστιάζει την προσοχή της στις χώρες στις οποίες έχει μόλις τερματιστεί μια σύγκρουση. Η Επιτροπή Οικοδόμησης της Ειρήνης με 31 μέλη, επιδιώκει την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και την παροχή συμβουλών για την υιοθέτηση ολοκληρωμένων στρατηγικών για τη μετά-συγκρουσιακή οικοδόμηση της ειρήνης. Με αυτόν τον τρόπο η Επιτροπή Οικοδόμησης της Ειρήνης μελετά όσα έχουμε διδαχθεί ενώ συμβάλλει στην εξασφάλιση της απαραίτητης χρηματοδότησης για δραστηριότητες πρώιμης ανάκαμψης.

Το Γραφείο Στήριξης της Οικοδόμησης της Ειρήνης (Peacebuilding Support Office-PBSO) αποτελεί τμήμα της Γραμματείας του ΟΗΕ και υποβοηθά το έργο της Επιτροπής Οικοδόμησης της Ειρήνης. Το Γραφείο Στήριξης της Οικοδόμησης της Ειρήνης, επιβλέπει επίσης εκ μέρους του Γενικού Γραμματέα το Ταμείο Οικοδόμησης της Ειρήνης και λειτουργεί ως το κέντρο συντονισμού των δραστηριοτήτων Οικοδόμησης της Ειρήνης στο εσωτερικό του συστήματος του ΟΗΕ. Στόχος του είναι να συντονίζει τα διάφορα τμήματα, ταμεία και προγράμματα που ασχολούνται με την οικοδόμηση της ειρήνης ώστε να συμβάλουν σε μια πιο συνεκτική προσέγγιση από τον ΟΗΕ των δραστηριοτήτων οικοδόμησης της ειρήνης στις χώρες όπου μόλις τερματίστηκε μια σύγκρουση.

Το Ταμείο Οικοδόμησης της Ειρήνης (Peacebuilding Fund- PBF) είναι ένα Ταμείο Υπέρ Τρίτου στο οποίο συμβάλουν πολλοί δωρητές με αρχικό στόχο τη συγκέντρωση του ποσού των 250 εκατομμυρίων δολαρίων. Το Ταμείο λειτουργεί ως «γέφυρα» ανάμεσα στη σύγκρουση και την ανάκαμψη κατά την περίοδο που δεν υπάρχουν ακόμη άλλοι διαθέσιμοι πόροι χρηματοδότησης. Το Ταμείο Οικοδόμησης της Ειρήνης στηρίζει πρωτοβουλίες όπως οι ακόλουθες: την εφαρμογή συμφωνιών ειρήνης, τις προσπάθειες οικοδόμησης και ενίσχυσης των δυνατοτήτων των χωρών που βγήκαν από μια σύγκρουση, προωθώντας την συνύπαρξη και την ειρηνική επίλυση των διαφορών, την δημιουργία ή επαναδημιουργία των απαραίτητων διοικητικών υπηρεσιών παράλληλα με την ανάπτυξη σχετικών ανθρώπινων και τεχνικών δυνατοτήτων και κρίσιμων παρεμβάσεων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των απειλών για τη διαδικασία οικοδόμησης της ειρήνης.

Σημαίνει επίσης την βελτίωση της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικότητας του Συμβουλίου Ασφαλείας με μια καλύτερη σύνθεση που να αντανάκλα τη σημερινή πραγματικότητα. Η Έκθεση παρέχει τόσο τις αρχές για την μεταρρύθμιση αυτή, όσο και δύο μοντέλα για την επίτευξή της: Η μία είναι η πρόταση για την θεσμοθέτηση νέων θέσεων μόνιμων μελών στο Συμβούλιο χωρίς το δικαίωμα αρνησικυρίας, ενώ η δεύτερη πρόταση

εμπεριέχει την εισαγωγή νέων θέσεων που θα ανανεώνονται ανά τετραετία. Οι όποιες μεταρρυθμίσεις προτείνεται να επανεξεταστούν το 2020.

Για να αντιμετωπίσουμε τις συνεχώς εξελισσόμενες προκλήσεις του μέλλοντος, θα χρειαστούμε επίσης νέους θεσμούς. Στην Έκθεση προτείνεται η δημιουργία μιας Ειρηνευτικής Επιτροπής – ενός νέου μηχανισμού εντός του ΟΗΕ, με αναφορές στο Συμβούλιο Ασφαλείας και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, τους δωρητές και τις εθνικές αρχές. Σε στενή συνεργασία με τους περιφερειακούς οργανισμούς και τους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς, η Επιτροπή αυτή θα είναι σε θέση να συμπληρώνει ένα ζωτικής σημασίας κενό παρέχοντας την απαραίτητη προσοχή στις χώρες που εξέρχονται από μια πολεμική σύγκρουση. Πέρα από τον ΟΗΕ, ένα φόρουμ που θα φέρει στο ίδιο τραπέζι τους ηγέτες των 20 μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου, ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, θα βοηθούσε προς την κατεύθυνση μιας πιο συνεκτικής διαχείρισης των διεθνών οικονομικών, νομισματικών, εμπορικών και αναπτυξιακών πολιτικών.

Ζωτικής σημασίας είναι επίσης και η βελτίωση της συνεργασίας του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς, και για την περαιτέρω οικοδόμηση της οποίας η Έκθεση καθορίζει μια σειρά από αρχές από τις οποίες θα πρέπει αυτή να διέπεται. Η Έκθεση συστήνει την ενίσχυση του ρόλου του Γενικού Γραμματέα, ενός ρόλου κρίσιμου για την ειρήνη και την ασφάλεια. Για να είναι ο ρόλος αυτός περισσότερο αποτελεσματικός, θα πρέπει να παρασχεθεί στο Γενικό Γραμματέα μεγαλύτερο εύρος κινήσεων στη διαχείριση της Γραμματείας, με ταυτόχρονη ανάληψη των ευθυνών που αναλογούν. Ο Γενικός Γραμματέας χρειάζεται επίσης καλύτερη υποστήριξη στον διαμεσολαβητικό του ρόλο, καθώς και νέες δυνατότητες ανάπτυξης μιας αποτελεσματικής ειρηνευτικής στρατηγικής. Προς το παρόν έχει στη διάθεσή του έναν Αναπληρωτή Γενικό Γραμματέα. Η προσθήκη ενός δεύτερου Αναπληρωτή, υπεύθυνου για θέματα ειρήνης και ασφάλειας, θα του παρείχε τη δυνατότητα να διασφαλίσει την εποπτεία τόσο των κοινωνικών, οικονομικών και αναπτυξιακών λειτουργιών του ΟΗΕ, όσο και αυτήν των πολλών λειτουργιών που άπτονται θεμάτων ειρήνης και ασφάλειας.

Η Έκθεση αποτέλεσε την αρχή και όχι το τέλος μιας διαδικασίας. Το έτος 2005 ήταν κρίσιμη ευκαιρία για τα Κράτη - Μέλη να συζητήσουν εποικοδομητικά τις υποδείξεις που περιέχονταν σε αυτή. Όμως η δημιουργία ενός ασφαλέστερου κόσμου θα χρειαστεί πολύ περισσότερα από μια έκθεση ή μια σύνοδο. Θα απαιτηθούν πόροι ανάλογοι με την κλίμακα των προκλήσεων που μας περιμένουν. Δεσμεύσεις που θα είναι μακροχρόνιες και διατηρήσιμες. Και, περισσότερο από όλα, θα απαιτηθούν ηγετικές ικανότητες – τόσο μέσα στα ίδια τα Κράτη, όσο και μεταξύ τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» : Ψηφίσματα ΟΗΕ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» : Συντομογραφίες

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» : Ψηφίσματα ΟΗΕ²⁰⁵.

1. Ψήφισμα 1970 (2011)

Υιοθετήθηκε από Συμβούλιο Ασφαλείας στην 6491 συνεδρίαση στις 26 Φεβρουαρίου 2011. Αφορά τη επιβολή κυρώσεων στη Λιβύη.

2. Ψήφισμα 1973 (2011)

Υιοθετήθηκε από Συμβούλιο Ασφαλείας στην 6498 συνεδρίαση στις 17 Μαρτίου 2011. Αφορά την εξουσιοδότηση για την έναρξη των επιχειρήσεων.

3. Ψήφισμα 2009 (2011)

Υιοθετήθηκε από Συμβούλιο Ασφαλείας στην 6620 συνεδρίαση στις 16 Σεπτεμβρίου 2011. Αφορά την άρση της εξουσιοδότησης για την εκτέλεση των επιχειρήσεων, και ουσιαστικά τερματίζει την στρατιωτική επέμβαση

4. Ψήφισμα Σ.Α. 688/1991:

«The Security Council, ... Gravely concerned by the repression of the Iraqi civilian population in many parts of Iraq, including most recently in Kurdish-populated areas, which led to a massive flow of refugees towards and across international frontiers and to cross-border incursions which threaten international peace and security in the region, Deeply disturbed by the magnitude of the human suffering involved, ... 1. Condemns the repression of the Iraqi civilian population in many parts of Iraq, including most recently in Kurdish-populated areas, the consequences of which threaten international peace and security in the region; 2. Demands that Iraq, as a contribution to removing the threat to international peace and security in the region, immediately end this repression, and in the same context expresses the hope that an open dialogue will take place to ensure that the human and political rights of all Iraqi citizens are respected; 3. Insists that Iraq allow immediate access by international humanitarian organizations to all those in need of assistance in all parts of Iraq and make available all necessary facilities for their operations; ...». (Όλα τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας διατίθενται στον διαδικτυακό του τόπο, http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html).

5. Ψήφισμα του Σ.Α. 1239/1999

... « ... The Security Council, ... Bearing in mind the provisions of the Charter of the United Nations and guided by the Universal Declaration of Human Rights, the international covenants and conventions on human rights, the Conventions and Protocol relating to the Status of Refugees, the Geneva Conventions of 1949 and the Additional Protocols thereto of 1977, as well as other instruments of international humanitarian law, Expressing grave concern

²⁰⁵ Αρχείο ΟΗΕ

at the humanitarian catastrophe in and around Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, as a result of the continuing crisis, Deeply concerned by the enormous influx of Kosovo refugees into Albania, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Bosnia and Herzegovina, and other countries, as well as by the increasing numbers of displaced persons within Kosovo, the Republic of Montenegro and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia, Stressing the importance of effective coordination of humanitarian relief activities undertaken by States, the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) and international organizations in alleviating the plight and suffering of refugees and internally displaced persons, ...»

6. Ψήφισμα του Σ.Α. 751/1992

« ... The Security Council, ... Deeply disturbed by the magnitude of the human suffering caused by the conflict and concerned that the continuation of the situation in Somalia constitutes a threat to international peace and security). Σε επόμενο ψήφισμά του για το ίδιο ζήτημα, το ΣΑ διαπίστωσε ότι το μέγεθος της ανθρώπινης τραγωδίας που προκαλείται από την σύγκρουση στην Σομαλία, το οποίο επιδεινώθηκε περαιτέρω εξαιτίας των εμποδίων που δημιουργήθηκαν στην διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας, αποτελεί απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, εκφράζοντας την σοβαρή ανησυχία του για την χειροτέρευση της ανθρωπιστικής κατάστασης στην περιοχή και υπογραμμίζοντας την επείγουσα ανάγκη για διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας σε ολόκληρη την χώρα.

7. Ψήφισμα του Σ.Α. 794/1992:

« ... Recognizing the unique character of the present situation in Somalia and mindful of its deteriorating, complex and extraordinary nature, requiring an immediate and exceptional response, Determining that the magnitude of the human tragedy caused by the conflict in Somalia, further exacerbated by the obstacles being created to the distribution of humanitarian assistance, constitutes a threat to international peace and security, Gravely alarmed by the deterioration of the humanitarian situation in Somalia and underlining the urgent need for the quick delivery of humanitarian assistance in the whole country, ... Expressing grave alarm at continuing reports of widespread violations of international humanitarian law occurring in Somalia, including reports of violence and threats of violence against personnel participating lawfully in impartial humanitarian relief activities: deliberate attacks on non-combatants, relief consignments and vehicles, and medical and relief facilities; and impeding the delivery of food and medical supplies essential for the survival of the civilian population, Dismayed by the continuation of conditions that impede the delivery of humanitarian supplies to destinations within Somalia, and in particular reports of looting of relief supplies destined for starving people, attacks on aircraft and ships bringing in humanitarian relief supplies, and attacks on the Pakistani UNOSOM contingent in Mogadishu, ...

5. Strongly condemns all violations of international humanitarian law occurring in Somalia, including in particular the deliberate impeding of the delivery of food and medical supplies essential for the survival of the civilian population, and affirms that those who commit or order the commission of such acts will be held individually responsible in respect of such acts ... ».

8. Ψήφισμα του Σ.Α. 929/1994

«..The Security Council, ... Deeply concerned by the continuation of systematic and widespread killings of the civilian population in Rwanda, Recognizing that the current situation in Rwanda constitutes a unique case which demands an urgent response by the international community, Determining that the magnitude of the humanitarian crisis in Rwanda constitutes a threat to peace and security in the region,... 2. Welcomes also the offer by Member States (S/1994/734) to cooperate with the Secretary-General in order to achieve the objectives of the United Nations in Rwanda through the establishment of a temporary operation under national command and control aimed at contributing, in an impartial way, to the security and protection of displaced persons, refugees and civilians at risk in Rwanda, on the understanding that the costs of implementing the offer will be borne by the Member States concerned; 3. Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations, authorizes the Member States cooperating with the Secretary-General to conduct the operation referred to in paragraph 2 above using all necessary means to achieve the humanitarian objectives set out in subparagraphs 4 (a) and (b) of resolution 925 (1994); »

9. Ψήφισμα του Σ.Α. 1244/1999

«...The Security Council, Bearing in mind the purposes and principles of the Charter of the United Nations, and the primary responsibility of the Security Council for the maintenance of international peace and security, ... Determined to resolve the grave humanitarian situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, and to provide for the safe and free return of all refugees and displaced persons to their homes, Condemning all acts of violence against the Kosovo population as well as all terrorist acts by any party, ... Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety, ... Determining that the situation in the region continues to constitute a threat to international peace and security, Determined to ensure the safety and security of international personnel and the implementation by all concerned of their responsibilities under the present resolution, and acting for these purposes under Chapter VII of the Charter of the United Nations, ... ».

10. Ψήφισμα του Σ.Α. 1769/2007

« ... The Security Council, ... Noting with strong concern on-going attacks on the civilian population and humanitarian workers and continued and widespread sexual violence, including as outlined in the Report of the

Secretary-General and the Chairperson of the African Union Commission on the Hybrid Operation in Darfur and the report of the Secretary-General of 23 February 2007, emphasising the need to bring to justice the perpetrators of such crimes and urging the Government of Sudan to do so, and reiterating in this regard its condemnation of all violations of human rights and international humanitarian law in Darfur, Reiterating its deep concern for the security of humanitarian aid workers and their access to populations in need, condemning those parties to the conflict who have failed to ensure the full, safe and unhindered access of relief personnel to all those in need in Darfur as well as the delivery of humanitarian assistance, in particular to internally displaced persons and refugees, and recognising that, with many citizens in Darfur having been displaced, humanitarian efforts remain a priority until a sustained cease-fire and inclusive political process are achieved, ... Reaffirming its concern that the ongoing violence in Darfur might further negatively affect the rest of Sudan as well as the region, stressing that regional security aspects must be addressed to achieve long-term peace in Darfur, and calling on the Governments of Sudan and Chad to abide by their obligations under the Tripoli Agreement of 8 February 2006 and subsequent bilateral agreements, Determining that the situation in Darfur, Sudan continues to constitute a threat to international peace and security, ... ».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» : Συντομογραφίες**ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ**

ΑΣ	Αραβικός Σύνδεσμος
Β'ΠΠ	Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος
ΓΓ	Γενικός Γραμματέας
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΔΑ	Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔΑΔ	Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο
Δ.Δ.Χ.	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Χ.:	Καταστατικός Χάρτης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΑ ή Σ.Α.	Συμβούλιο Ασφαλείας

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

AL	Arab League
DPKO	Department of Peacekeeping Operations
ECHO	European Commission's Humanitarian Aid Office
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument
FSA	Free Syrian Army
GA	General Assembly
GCC	Gulf Corporation Council
ICISS	International Commission on Intervention and State Sovereignty
IDP	Internally Displaced Persons
LCCs	Local Coordination Committees

NATO	North Atlantic Treaty Organization
NGO	Non-Governmental Organization
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OPCW Nations)	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (United
RGDIP	Revue Generale de Droit International Public (νομικό περιοδικό)
RBDI	Revue Belge de Droit International (νομικό περιοδικό)
SNC	Syria's National Council
UN	United Nations
UNAMIR	United Nations Assistance Mission for Rwanda
UNRIC	United Nations Regional Information Centre
UNSMIS	United Nations Supervision Mission in Syria
US	United Nations

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Εισαγωγή στη Διεθνή Προστασία Προστατεύοντας τους πρόσφυγες εντολής της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες», Εγχειρίδιο αυτοδιδασκαλίας, United Nations High Commissioner for Refugees ,Website: www.unhcr.ch, Τίτλος Αγγλικής Έκδοσης : An Introduction to International Protection – Protecting persons of concern to UNHCR, 1η Ελληνική Έκδοση: Αθήνα 2006, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Website: www.unhcr.gr , 1 Ιανουαρίου 2005

«Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη», Έκθεση της Επιτροπής Υψηλού Επιπέδου του Γ.Γ ΟΗΕ , για τις Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 2004

Αριστοτέλης «Πολιτικά» (Α, 1,1253Α, 28).

«Η Μονομερής Ανθρωπιστική Επέμβαση και το Διεθνές Δίκαιο» Παζαρτζή Φ.

«Η Στρατιωτική Δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο» (KFOR), Σισιλιάνο Λ. – Αλ., ΤοΣ4/2001.

«The Kosovo Crisis and NATO's Application of Armed Forces against the Federal Republic of Yugoslavia, International and Comparative Law Quarterly», Kritsiotis D., 2/2000

«Les Droits de l'Homme, le Droit international et l'Intervention Militaire en Yougoslavie», Valticos N., RGDIP, 2000/1

ψήφισμα Σ.Α. 38/1961

Ψήφισμα Σ.Α. 688/1991

Ψήφισμα του Σ.Α. 751/1992

Ψήφισμα του Σ.Α. 794/1992

Ψήφισμα του Σ.Α. 929/1994

Ψήφισμα του Σ.Α. 1239/1999

Ψήφισμα του Σ.Α. 1244/1999

Ψήφισμα του Σ.Α. 1769/2007

ψήφισμα 1674 S.C. Res. 1674, U.N. Doc. S / RES / 1674 (24 του Απρίλη 2006)

ψήφισμα 1706 για το Νταρφούρ S.C. Res. 1706, U.N. Doc. S / RES / 1706 (31, Αύγ, 2006).

SC Res. 1970, UN Doc. S/RES/1970 (February 26, 2011).

SC Res. 1973, UN Doc. S/RES/1973 (March 17, 2011)

SC Res. 2016, UN Doc. S/RES/2016 (October 27, 2011).

Res. 60/1, U.N. Doc A / RES / 60/1 (24 /10 / 2005).

United Nations S/RES/1970 (2011), Security Council Distr.: General, 26 February 2011, Resolution 1970 (2011), Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011

United Nations S/RES/1973 (2011), Security Council Distr.: General, 17 March 2011, Resolution 1973 (2011), Adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on 17 March 2011

United Nations S/RES/2009 (2011), Security Council Distr.: General, 16 September 2011, Resolution 2009 (2011), Adopted by the Security Council at its 6620th meeting, on 16 September 2011

«Responsibility to protect: timely and decisive response», Report of the Secretary-General, United Nations A/66/874–S/2012/578, General Assembly Security Council, Distr.: General 25 July 2012, Original: English, General Assembly, Sixty-sixth session, Agenda items 14 and 117, Integrated and coordinated implementation of and follow-up to the outcomes of the major United Nations conferences and summits in the economic, social and related fields, Follow-up to the outcome of the Millennium Summit, (Security Council/Sixty-sixth year)

«Fulfilling our collective responsibility: international assistance and the responsibility to protect» Report of the Secretary-General, United Nations A/68/947–S/2014/449, General Assembly Security Council, Distr.: General 11 July 2014, Original: English, General Assembly Sixty-eighth session, Security Council Sixty-ninth year Items 14 and 118, Integrated and coordinated implementation of and follow-up to the outcomes of the major United Nations conferences and summits in the economic, social and related fields, Follow-up to the outcome of the Millennium Summit,

«The role of regional and subregional arrangements in implementing the responsibility to protect», Report of the Secretary-General, United Nations A/65/877–S/2011/393, General Assembly Security Council, Distr.: General, 28 June 2011, Original: English,

«The role of regional and subregional arrangements in implementing the responsibility to protect» General Assembly Security Council, Sixty-fifth session, Security Council Sixty-sixth year, Agenda items 13 and 115, , Integrated and coordinated implementation of and follow-up to the outcomes of the major United Nations conferences and summits in the economic, social and related fields, Follow-up to the outcome of the Millennium Summit,

«From the Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect», Evans, G., Wisconsin International Law Journal

«La Théorie de l'Intervention d'Humanité», Rougier A., RGDIP, 1910.

«L'intervention de l'OTAN contre la Yougoslavie: vers la Reconnaissance d'un Nouveau Droit d'Ingérence?», Delcourt B., και Adam B., «La guerre du Kosovo. Eclairages et Commentaires», Bruxelles, GRIP

Macrae, J & Harmer, A (eds.) 2003, "Humanitarian Action and the 'Global War on Terror': A Review of Trends and Issues", HPG Report 14

Weiss, Thomas 2004, 'The Sunset of Humanitarian Intervention: The Responsibility to Protect in a Unipolar Era', *Security Dialogue*, vol. 35, iss. 2

INDEP. INT'L COMM'N ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ, η έκθεση ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ: ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ, διεθνή αντίδραση, ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ (2000)

Hehir, A., "Responsibility to Protect: Sound and Fury Signifying Nothing?", *International Relations*", Vol. 24, Issue 2.

«Σύμβαση Μοντεβιδέο 1934»(Weiss et al 2011, 9..).

«Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», U.N. Doc A / 810 12 Δεκεμβρίου 1948.

Άρθρα – Δημοσιεύσεις

«Libya and Syria: R2P and the spectre of the swinging pendulum»(JUSTIN MORRIS)

«FROM HUMANITARIAN INTERVENTION TO THE RESPONSIBILITY TO PROTECT» (GARETH EVANS)

«Libya and the Responsibility to Protect: The Exception and the Norm», Alex J. Bellamy*

«Responsibility to Protect and its applicability in Libya and Syria», Erfaun Norooz, ICL Journal © Verlag Österreich

«THE FUTURE UNDER INTERNATIONAL LAW OF THE RESPONSIBILITY TO PROTECT AFTER LIBYA AND SYRIA», Ved P. Nanda*!

«THE RESPONSIBILITY TO PROTECT AS A GENERAL PRINCIPLE OF INTERNATIONAL LAW*/LA RESPONSABILIDAD DE PROTEGER COMO PRINCIPIO GENERAL DE DERECHO INTERNACIONAL», Nadja Kunadt**

«Civilian Protection in Libya: Putting Coercion and Controversy Back into RtoP», Jennifer Welsh.

«THE RESPONSIBILITY TO PROTECT AFTER LIBYA AND SYRIA», SPENCER ZIFCAK*

«The Responsibility To Protect» Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), DECEMBER 2001

«THE DEVELOPMENT OF THE RESPONSIBILITY TO PROTECT: AN EXAMINATION OF THE DEBATE OVER THE LEGALITY OF HUMANITARIAN INTERVENTION», CHELSEA O'DONNELL*

«The Responsibility to Protect and International Law: Moral, Legal and Practical Perspectives on Kosovo, Libya, and Syria», William R. Blackford, Portland State University, Summer 8-27-2014

«AN EDUCATIONAL TOOL BY THE INTERNATIONAL COALITION FOR THE RESPONSIBILITY TO PROTECT», RtoP at the United Nations, SEPTEMBER 2014

«Η ευθύνη για προστασία: εργαλείο ιμπεριαλιστικής επέμβασης ή πλαίσιο προάσπισης της ανθρώπινης ασφάλειας;», Νικόλαος Τζιφάκης, Επιστήμη και Κοινωνία Τεύχος 20/2008.

«The Responsibility to Protect: challenges & opportunities in light of the Libyan intervention», Thomas G. Weiss | Ramesh Thakur | Mary Ellen O'Connell | Aidan Hehir Alex J. Bellamy | David Chandler | Rodger Shanahan Rachel Gerber | Abiodun Williams | Gareth Evans, 2011, November

«THE RESPONSIBILITY TO PROTECT AT 10: THE CHALLENGE OF PROTECTING THE WORLD'S MOST VULNERABLE POPULATIONS», Daniel Terris and Galia Golan, * director of the International Center for Ethics, Justice, and Public Life at Brandeis University. Galia Golan is Darwin Professor emerita, Hebrew University of Jerusalem; Board member, Tami Steinmetz Center for Peace Research Tel Aviv University.

«Remarks of the Special Adviser to the Secretary General on the Responsibility to Protect», Jennifer Welsh, General Assembly, 11 September 2013

«Military intervention for humanitarian purposes: does the Responsibility to Protect doctrine advance the legality of the use of force for humanitarian ends?», Eve Massingham*, Volume 91 Number 876 December 2009, SELECTED ARTICLE ON INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW.

«Humanitarian Intervention, the Responsibility to Protect, and Confused Legitimacy», By Eric A. Heinze, HUMAN RIGHTS & HUMAN WELFARE, Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect: Who Should Intervene? By James Pattison. Oxford: Oxford University Press, 2010, Humanitarian Intervention: An Introduction. By Aidan Hehir. New York: Palgrave Macmillan, 2010.

«Informal Interactive Dialogue of the United Nations General Assembly on the Roles of Regional and Sub-Regional Arrangements in Implementing the Responsibility to Protect», Remarks of Dr. Edward C. Luck, Special Adviser to the United Nations Secretary-General on the Responsibility to Protect 12 July 2011

«Where is R2P grounded in international law?», Anne-Marie Judson A thesis submitted for the degree of MASTER OF ARTS at the University of Otago, Dunedin, New Zealand, 27th January 2012

Διπλωματική Εργασία με θέμα: «Ευθύνη για Προστασία (R2P) : Η νέα προσέγγιση στην επίλυση των Διεθνών Κρίσεων», Φοιτητής Δράκος Δημήτριος, Διδάσκουσα. Παρούλα Νασκου Περράκη, Ιαν 2014, ΠΑΜΑΚ.

Διπλωματική εργασία στο μάθημα του Δημόσιου Διεθνούς Δικαίου : «Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΟΝ 21Ο ΑΙΩΝΑ: ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ», ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ευαγγελοπούλου Αναστασία, ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κων/νος Χατζηκωνσταντίνου, ΑΠΘ, ΣΧΟΛΗ Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, ΤΜΗΜΑ Νομικής, ΤΟΜΕΑ Διεθνών Σπουδών, Θεσ/νίκη ΙΟΥΝΙΟΣ 2012.

Διπλωματική εργασία : «Η ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ-ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ-ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΛΙΒΥΗΣ», ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Χρυσάνθη Ελ. Καζαντζίδου, ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κώστας Χατζηκωνσταντίνου, Μιλτιάδης Σαριγιαννίδης, ΑΠΘ, ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ, ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2013

Διπλωματική εργασία : «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ», ΠΑΝΤΕΙΟ Παν/μιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ, Επιμέλεια: Μαρία Ιωάννου, Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα,

«The Responsibility to Protect, Rhetoric, Reality and the Future of Humanitarian Intervention», Catherine Goetzea, a University of Nottingham Ningbo, <http://www.tandfonline.com/loi/finp20>

«The Responsibility to Protect: A Comparative Analysis of UN Security Council Actions in Libya and Syria», Jack H. Renner, Policy Analysis, Class of 2015, Osita Afoaku, School of Public and Environmental Affairs, Faculty Mentor

«Libya and the responsibility to protect», Ramesh Thakur, • 6/3/2012 • INSTITUTE FOR SECURITY STUDIES(cprapretoria@issafrica.org).

«THE RESPONSIBILITY TO PROTECT AND LIBYA INTERVENTION», SERDAR ORNEK, Kocaeli University, Turkey, 28 October 2014, 14th International Academic Conference, Malta, (ISBN 978-80-87927-06-9)

«The Responsibility to Protect (R2P) and Libya», Heinz Gärtner, Austrian Institute Kurzanalyse Juli 2011

«“Responsibility while Protecting”: Reforming R2P Implementation», Marcos Tourinho, Oliver Stuenkel & Sarah Brockmeier, Global Society, Downloaded by [79.103.202.174] at 11:53 23 June 2016, Global Society, 2016, Vol.30, No.1, 134–150, <http://dx.doi.org/10.1080/13600826.2015.1094452>

«RESPONSIBILITY TO PROTECT AND ITS EFFECT ON HUMANITARIAN INTERVENTION: Libya, Cote d'Ivoire, and Syria», Aleksander Sekulic, Central European University (CEU), Nov 2013

«Reinventing Humanitarian Intervention: Two Cheers for the Responsibility to Protect?», Adèle Brown, INTERNATIONAL AFFAIRS AND DEFENCE SECTION, HOUSE OF COMMONS LIBRARY RESEARCH PAPER 08/55, 17 JUNE 2008

«2005 World Summit Outcome», United Nations A/60/L.1, General Assembly, Distr.: Limited, 15 September 2005, Original: English, Draft resolution referred to the High-level Plenary Meeting of the General Assembly by the General Assembly at its fifty-ninth session 2005 World Summit Outcome The General Assembly

«SAFEGUARDING CIVILIANS DELIVERING ON THE RESPONSIBILITY TO PROTECT IN AFRICA», DAVID MEPHAM AND ALEXANDER RAMSBOTHAM, ippr 2007

«R2P and Pragmatic Liberal Interventionism: Values in the Service of Interests», Jonathan Graubart, Human Rights Quarterly, Volume 35, Number 1, February 2013, pp., 69-90 (Article), Published by The Johns Hopkins University Press, DOI: 10.1353/hrq.2013.0012

«Critical Perspectives on Intervention: Thoughts in Response to» Professor Richardson's Keynote, Lecture, Maxwell O. Chibundu, Maryland Journal of International Law, (<http://digitalcommons.law.umaryland.edu/mjil>)

«Bridging the Foreign Policy Divide», Andrew Erdmann and Suzanne Nossel, June 2007

«Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives», PRIF-Report No. 107, Matthias Dembinski/Theresa Reinold, (ISBN: 978-3-942532-30-3) Peace Research Institute Frankfurt (PRIF) 2011

«Libya and the Responsibility to Protect», , Dr. Simon Adams, Global Centre for the Responsibility to Protect, Occasional Paper Series, No. 3, © Global Centre for the Responsibility to Protect, 2012.

«International Community Law Review 14» (2012),. David Berman and Christopher Michaelsen, —Intervention in Libya: Another Nail in the Coffin for the Responsibility-to-Protect

«The Responsibility to Protect after Libya and Syria»,ll Melbourne Journal of International Law 13 Spencer Zifcak, (2012)

International Crisis Group, —CrisisWatch 91, ll March 1, 2011, 11

Crisis Watch 93, ll International Crisis Group, — 1 May, 2011, 12

CrisisWatch 94, ll International Crisis Group, — 1 June, 2011, 12.

CrisisWatch 98, II International Crisis Group, — 1 October, 2011, 11.

CrisisWatch 99, II International Crisis Group, — 1 November, 2011, 11.

«Οικονομολόγος», 18η Σεπτεμβρίου 1999, σε 49.

Ιστοσελίδες

https://el.wikipedia.org/wiki/Συμβάσεις_της_Γενεύης «Διεθνείς, και μη Διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις» (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

«<http://internationalcases.blogspot.gr/2016/12/responsibility-to-protect-m.html>» Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ICISS). (επίσκεψη στις 14 Δεκ 16, 20:00)

https://en.wikipedia.org/wiki/Westphalian_sovereignty (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

https://en.wikipedia.org/wiki/International_Commission_on_Intervention_and_State_Sovereignty (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

http://www.unric.org/index.php?option=com_content&task=view&id=108&Itemid=196 Το κείμενο του Κ.Χ. του Ο.Η.Ε. στην ελληνική γλώσσα διατίθεται στον διαδικτυακό τόπο του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών – UNRIC, (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

<https://web.archive.org/web/20070731161527/http://www.iciss-ciise.gc.ca/report2-en.asp>. Archived from the original on July 31, 2007. Retrieved February 29, 2008. (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15).

[President Bush Addresses the Nation \(March 19, 2003\)](#) , δηλώσεις Προέδρου George W. Bush, (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

http://globalr2p.org/media/pdf/WSOD_2005.pdf «Καταληκτικό Κείμενο»

<http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20%284%29.pdf> « κείμενο της Έκθεσης», (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:20)

<http://www.e-ir.info/2012/08/23/the-shifting-discourse-of-the-responsibility-to-protect> Abbas, T., M., “The Shifting Discourse of the “Responsibility to Protect”: Any Significance to the “Humanitarian Intervention” debate?”, 23.08.2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα (επίσκεψη στις 07.09.2016)

http://www.crisisgroup.org/library/documents/africa/horn_of_africa/105_to_save_darfur.pdf. «INT’L CRISIS GROUP, TO SAVE DARFUR, AFRICA REPORT» 105,1-4,n.9(2006) U.N. Charter art. 51, (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/p_genoci.htm .Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, G.A. Res. 260A(III), U.N. GAOR, 3d Sess., 179th plen. mtg., U.N. Doc. A/810 (1948), entered into (Jan. 12, 1951), (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

<http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> International Covenant on Civil and Political Rights, G.A. Res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, 7th Sess., U.N. Doc. A/6316 (1966), entered into force Mar. 23, 1976, (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

<http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> ; International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, G.A. Res. 2200A, 21 U.N. GOAR Supp. (No. 16) at 49, 7th Sess., U.N. Doc. A/6316 (1966), 993 U.N.T.S. 3, entered into force Jan. 3, 1976, (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:15)

<http://www.un.org/millennium/sg/report/ch3.pdf>. Έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, “εμείς οι άνθρωποι: Ο Ρόλος των Ηνωμένων Εθνών στον 21ο αιώνα”, UN Doc A / 54/20 (2000), (επίσκεψη στις 10/10/2016, 20:25)

<http://www.iciss.ca/report-en.asp> INT'L COMM'N για την επέμβαση και την κρατική κυριαρχία, την RtoP (2001) (PDF), (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

<http://www.un.org.secureworld/report2.pdf>. «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Ευθύνη μας», παραδόθηκε στη Γενική Συνέλευση, U.N. έγγρ. A / 59/565 (2 Δεκέμβρη του 2004), (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

<http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm> Έκθεση του Γενικού Γραμματέα, Μεγαλύτερη ελευθερία: ανάπτυξη, ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα για όλους, η οποία εκδόθηκε από τη Γενική Συνέλευση, U.N. Doc. A / 59/2005 (21 Μαρ 2005), (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

<http://www.hrw.org/wr2k4/download/wr2k4.pdf>. Ken Roth, πόλεμος στο Ιράκ: Δεν Ανθρωπιστικής Δράσης, το Human Rights Watch World Report, 2004: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΟΠΛΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ 13, 22 (2004), (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

<http://www.whitehouse.gov/nsc> Λευκός Οίκος, «ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ», (επίσκεψη στις 01/09/2016, 20:25)

<http://www.crisisgroup.org/home/index> Gareth Evans, Πρόεδρος, Int'l Crisis Group, εναρκτήρια ομιλία στην τηλεόραση της επιρροής σε ένα Σεμινάριο Κρίση Η κατάσταση στο Ελσίνκι, Φινλανδία: Πρόληψη των συγκρούσεων και Αναπτυξιακής Συνεργασίας (9 Μαΐου 2006), (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya1209web.pdf>. UNDP, *Human Development Report 2011*, http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_EN_Complete.pdf, και Human Rights Watch, -Truth and Justice Can't Wait: Human Rights Developments in Libya Amid Institutional Obstacles, 11 December 2009, (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

<http://www.theguardian.com/world/2011/jun/17/arab-spring-end-anyone-guess>. Ian Black, —Where the Arab spring will end is anyone's guess,|| Guardian, June 17, 2011, (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/02/libyas_uprisin. The Economist, —Time to Leave,|| February 22, 2011, (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25).

<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12796972>. BBC, —Libya: US, UK and France Attack Gaddafi Forces,|| March 20, 2011, (επίσκεψη στις 15/10/2016, 20:25)

www.bbc.co.uk/news/world-africa-13421646. Andrew Harding, —Libya: Misrata Breathes as Gaddafi Siege Lifted,|| BBC, May 17, 2011, (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://articles.washingtonpost.com/2011-07-31/world/35236922_1_nafusa-mountains-mahmoud-shammam-libya-rebels. William Booth, —Libya Rebels Making Steady Progress in Western Mountains,|| Washington Post, July 31, 2011, (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/08/201182122425905430.html>. Al Jazeera, —Libyan rebels in Tripoli's central square,|| August 22, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.hrw.org/news/2011/10/22/libya-investigate-deaths-gaddafi-and-son>. Human Rights Watch, —Libya: Investigate Deaths of Gaddafi and Son,|| October 22, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25) .

<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19570254>. BBC, —US Confirms Its Libya Ambassador Killed in Benghazi,|| September 21, 2012, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Country%20Status%20and%20Ratings%2C%201973-2016%20%28FINAL%29_0.xls Freedom House, —Country Status and Ratings, 1973-2016,|| 2016, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.hrw.org/en/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>. Human Rights Watch, —Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings,|| February 20, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12520586>. BBC, —Libya Protests: Gaddafi's Son Warns of Civil War,|| February 21, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya_2003.pdf. Human Rights Watch, —Libya: June 1996 Killings at Abu Salim Prison,|| 2003,

<http://rt.com/news/russia-recognize-transitional-council-585/>. [Russia Today](#), —Russia Recognizes Libya's National Transitional Council, 11 September 1, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.theguardian.com/world/2011/sep/12/libya-ntc-chinese-recognition>. Tania Branigan, —Libya's NTC Gains Chinese Recognition, 11 Guardian, September 12, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://edition.cnn.com/2003/WORLD/africa/12/19/bush.libya>. CNN, —Bush, Blair: Libya to Dismantle WMD Programs, 11 December 20, 2003, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.theguardian.com/uk/2008/nov/21/lockergie-libya>. Matthew Weaver, —Families of Lockerbie Bombing Victims Receive Compensation from Libya, 11 Guardian, November 21, 2008, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-23721160>. BBC, —Libyan PM Ali Zeidan Warns Oil Port Protesters, 11 August 16, 2016, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya0512webwcover_0.pdf. Human Rights Watch, —Unacknowledged Deaths: Civilian Casualties in NATO's Air Campaign in Libya, 11 May 2012, 6, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.npr.org/2011/03/10/134404618/gadhafis-military-muscle-concentrated-in-elite-units>. Sylvia Poggioli, —Gadhafi's Military Muscle Concentrated In Elite Units, 11 NPR, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.hrw.org/news/2011/09/04/libya-stop-arbitrary-arrests-black-africans>. Human Rights Watch, —Libya: Stop Arbitrary Arrests of Black Africans, 11 September 4, 2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17481114>. Thomas Fessy, —Gaddafi's Influence in Mali's Coup, 11 BBC, March 22, 2012, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://www.onalert.gr/default.php?pname=Article&catid=2&art_id=5183 (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1 ΔΕΚ 2016, 22:00)

<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/04/201141195046788263.html> Al-Jazeera, China's Interests in Gaddafi, 14.04.2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2011/06/17/russia-and-china> Forbes, Russia and China Team Up Against NATO Libya Campaign, 17.06.2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://rbth.ru/articles/2011/03/25/russias_response_to_the_libyan_crisis_a_foreign_policy_paradigm_shif_12617.html Ivanov, E., "Russia's response to

the Libyan crisis: a paradigm shift?, Russia beyond the Headlines”, 25.03.2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

http://www.onalert.gr/default.php?pname=Article&catid=2&art_id=5183.

(επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1 ΔΕΚ 2016, 22:00)

<http://edition.cnn.com/2011/OPINION/08/26/ellison.libya.obama/index.html>. Ellison, K., “U.S. role made the difference in Libya”, 26.08.2011, CNN News, (επίσκεψη στις 05.11.2016)

<http://www.reuters.com/article/2011/03/20/us-libya-usa-idUSTRE72A6EC20110320> Reuters, U.S. stresses limits to military role in Libya, 20.03.2011, (επίσκεψη στις 05.11.2016)

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_19_68_en%201_1.pdf. ΟΗΕ, Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, A/HRC/19/68, 02.03.2012 (επίσκεψη στις 05.11.2016)

<http://www.europarl.europa.eu/sides>.EE, European Parliament, Joint Resolution on Syria, (2012/2788(RSP)), 12.09.2012, Resolution on Situation on Syria refugees in neighboring countries, (2016/2611 (RSP)), 20.05.2016, (επίσκεψη στις 05.11.2016)

http://eeas.europa.eu/statements/docs/2016/130624_1_comm_native_jo_in_2016_22_communication_from_commission_to_inst_en_v10_p1_7332751.pdf (ΕΕ, Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για τις Εξωτερικές Σχέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας, Towards a Comprehensive EU Approach to the Syrian Crisis, Βρυξέλλες, 24.06.2016, (επίσκεψη στις 05.08.2016)

<http://www.europarl.europa.eu/sides>. (ΕΕ, Ευρωκοινοβούλιο, Απόφαση της 10ης Μαρτίου 2011 για τη Λιβύη, Στρασβούργο, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα επίσκεψη στις 06.08.2016)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/119511.pdf (ΕΕ, Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικών Σχέσεων και Πολιτικής Ασφαλείας, A 116/11, 19.03.2011, Statement of EU High Representative Catherine Ashton on Libya. (επίσκεψη στις 07.09.2016)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/120045.pdf & ΕΕ, (επίσκεψη στις 07.08.2016) Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικών Σχέσεων και Πολιτικής Ασφαλείας, A 076/11, Statement by Catherine Ashton on UNSC resolution and latest developments regarding the situation on Libya, (επίσκεψη στις 07.09.2016)

<http://www.globalprogressiveforum.org/european-parliament-resolution-15-september-2011-situation-libya> (ΕΕ, Ευρωκοινοβούλιο, Απόφαση της 28ς Σεπτεμβρίου 2011 για τη Λιβύη, Στρασβούργο, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα επίσκεψη στις 06.09.2016)

http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/libya_factsheet.pdf. (ΕΕ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανθρωπιστική Δράση και Πολιτική Προστασία, Λιβυκή Κρίση, Γεγονότα και Αριθμοί, 11.01.2012, επίσκεψη στις 07.08.2016)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>. (ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Απόφαση 2011/137/CFSP, 28.02.2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:058:0001:0013:EN:PDF> ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Κανονισμός Νο 204/2011, 02.03.2011, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:078:0024:0036:EN:PDF> (ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Απόφαση 2011/178/CFSP, 23.03.2011, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα επίσκεψη στις 07.08.2016)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:246:0030:0032:EN:PDF>. (ΕΕ, Συμβούλιο Υπουργών, Απόφαση 2011/625/CFSP, 22.09.2011, επίσκεψη στις 07.08.2016)

<http://www.spiegel.de/international/world/sanctions-vs-oil-eu-s-libya-sanctions-unlikely-to-wobble-regime-a-750798.html>. (Spiegel On Line International, Sanctions vs. Oil: EU's Libya Sanctions Unlikely to Wobble Regime, Drop in the Ocean, 14.03.2011, (επίσκεψη στις 08.09.2016)

<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15747941> (BBC News Middle East, Profile: Arab League, 27.03.2016, (επίσκεψη στις 08.10.2016)

<http://www.theguardian.com/world/2011/feb/23/protesters-demand-arab-league-condemn-gaddafi>. Shenker, J., "Arab League urged to condemn Gaddafi by angry protesters in Egypt", The Guardian, 23.02.2011, (επίσκεψη 08.09.2016)

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/08/2011827223817990105.html> Al-Jazeera, Libya regains Arab League seat, 27.08.2011, (επίσκεψη στις 30.08.2016) Αραβικός Σύνδεσμος, Συμβούλιο Υπουργών, Έκτακτη Σύνοδος, Συμπεράσματα Res. No. 7360, Κάιρο, 12.03.2011 (επίσκεψη στις 08.10.2016)

<http://www.france24.com/en/20110302-arab-league-moussa-libya-catastrophic-rejects-foreign-military-intervention-cairo-gaddafi> (France24, Arab League condemns Gaddafi crackdown, considers no-fly zone, 03.03.2011, (επίσκεψη στις 08.08.2016)

<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12723554> επίσκεψη στις 11.08.2016)

<http://edition.cnn.com/2011/11/27/world/meast/syria-unrest>. CNN Middle East, Arab League votes to impose sanctions against Syria, 28.11.2011, (επίσκεψη στις 08.08.2016)

<http://www.hrw.org/news/2012/03/29/arab-league-carry-out-monitor-syria-sanctions>. Human Rights Watch, Arab League: Carry out, Monitor Syria Sanctions, 29.03.2016, (επίσκεψη στις 10.08.2016)

http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2011\02\23\story_23-2-2011_pg7_26 (επίσκεψη στις 11.08.2016)

<http://reliefweb.int/report/libya/final-communicue-issued-emergency-meeting-committee-permanent-representatives>. Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης, Final Communiqué issued by the Emergency Meeting of the Committee of the Permanent Representatives. to the Organization of the Islamic Conference On the Alarming Developments in Libyan Jamahiriya, 08.03.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα (επίσκεψη στις 11.08.2016)

http://www.democraticunderground.com/discuss/duboard.php?az=view_all&address=102x4778731 Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης, Communiqué on the Alarming Developments in Libyan Jamahiriya, 19.03.2011, (επίσκεψη στις 11.08.2016)

http://www.iag-agi.org/bdf/docs/sirte_declaration.pdf Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, Τέταρτη Έκτακτη Σύνοδος της Συνέλευσης των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων, Διακήρυξη της Σύρτης, 08-09.09.1999, Λιβύη, (επίσκεψη στις 08.10.2016)

<http://sites.tufts.edu/reinventingpeace/2012/12/19/the-african-union-and-the-libya-conflict-of-2011> Dewaal, A., "The African Union and the Libya Conflict of 2011", World Peace Foundation, 19.12.2012. (επίσκεψη στις 08.10.2016)

<http://www.pambazuka.org/en/category/aumonitor/78691> Pambazuka News, African Union Monitor, African Union role of the Libyan crisis, 15.11.2011 (επίσκεψη στις 08.10.2016)

http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/index_en.htm. ΕΕ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανάπτυξη και Συνεργασία. (επίσκεψη στις 08.10.2016)

www.un.org/peace/peacebuilding (επίσκεψη στις 08.10.2016)

www.unpbf.org (επίσκεψη στην ιστοσελίδα στις 1/12/2016, 22:45)

www.un.org/peace/peacebuilding και www.unpbf.org «Η οικοδόμηση της ειρήνης με μια ματιά», PBSO May 2007, , (επίσκεψη στις 15/11/2016, 20:25)